kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 29 AĞUSTOS 1997 [illegible]

"BİRİSİ VAR"
gönüllü bir teslimiyet olarak aşk

UZAKLAR'DA BİR KADIN DENİZCİ

POLİTİK İSLAM'A KARŞI KADIN SÖZÜ

kendimizi savunma teknikleri

GÜVENLİ YER YOK, GÜVENLİ ERKEK YOK!

Merhaba,

Birisi; hayatınıza giren birisi hayatınızı nasıl değiştirir? Farklı ilişkilerin farklı boyutlarında ne anlamlara bürünür o "birisi"nin varlığı. Ayşe, güvenlik, kurum, birden fazla eş gibi açılardan aşkı ele aldı bu sayımızda. Aşk herkese lazım, aşka eleştirel bir bakış da öyle... Yaşadığımız dünyada, ne yazık ki şiddet kadınların aşktan daha yakınında. Ama kadınlar şiddet kullanmayı öğrenmeden büyüyorlar ve şiddet karşısında yalnızca fiziksel olarak değil, ideolojik ve psikolojik olarak da savunmasızlar. Dünyadaki kadın kurtuluş hareketinin kazanımlarından biri de şiddete karşı kadınlara mahsus savunma yöntemleri geliştirmiş olması. Bu teknikler hayat kurtarıcı olabiliyor, ama her şeyden önemlisi ideolojik-politik donanım. Kapak sayfalarımızı bu konuya ayırdık.

"Uzaklar"ın beş yıllık dünya turundan soma Türkiye'ye dönmesi büyük yankı uyandırdı ve bunun medyadaki yansıtılış biçimi feminizm açısından tartışma konusu oldu. Zuhal Atasoy'la denizdeki hayatı, bu tercihi nasıl yaptığı ve medyadaki tartışmalar üzerine konuştuk.

Siyasal İslam ve kadınlarla ilgili tartışmalara dergimizin sayfalarında elimizden geldiğince yer ayırmaya çalışıyoruz. Geçtiğimiz günlerde, Özgürlük ve Dayanışma Partisi'nin düzenlediği "Siyasal İslam ve Kadınlar" başlıklı forum, siyasal İslama karşı kadın mücadelesinin hem genel çerçevesi, hem de dinsel nikâh, kamusal alanda örtünme gibi konularda alınması gereken tavırlar konusunda yararlı bir tartışma oldu. Dergimizin yazarlarından Nesrin ve Gülnur'un da katıldığı tartışmayı Gülnur özetledi.

80 sonrası cezaevleri ve insan haklarıyla ilgili mücadeleri hatırlayanlar bilirler. O zamana kadar dünyaları evleriyle, evlilikleriyle sınırlı bir çok kadın, çocuklarını korumak için girdikleri bu mücadelede hayatlarını değiştirdiler. Bundan bir buçuk yıl önce dövülerek öldürülen Metin Göktepe'nin annesi Fadime Göktepe'nin hayatı da benzer bir hat izliyor. Gamze Demiz'in yaptığı onunla söyleşiyi ilgiyle okuyacaksınız.

Okurlarımızın bir bölümünün yaz nedeniyle tatil yörelerine kayma olasılıklarını düşünerek onları orada da rahat bırakmamak gibi bir fikre kapıldık. Yeni hükümetimizin yeni zamlarıyla böyle bir şey hâlâ mümkünse tabii. Kimbilir, oralarda yeni okurlar da edinebiliriz belki. Evet *Pazartesi* sizi tatilde de takip ediyor, yine okurlarımızın sayesinde. Artık Bodrum ve Didim çarşıda, Antalya Cumhuriyet Meydanı'nda standlarımız var.

11-18 Ağustos tarihlerinde Çanakkale'de yapılacak festivale de katılıyoruz. Hatta İzmir Fuarı'na katılma ihtimalimiz bile var. *Pazartesi* standı açmak, dergi satmak için Ege ya da Akdeniz'de yaşıyor ya da tatil yapıyor olmanız gerekmiyor tabii.

Eylül'de görüşmek üzere.

8 Mart duruşması devam ediyor

8 Mart'taki "Artık Örgütlü!" mitingiyle ilgili olarak açılan dava devam ediyor. İkinci duruşma 26 Ağustos günü saat 10.15'de Şişli 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde. Dayanışma göstermek isteyen okurlarımızı bekliyoruz.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Erkek şiddeti, evde, sokakta hayatımızı sınırlıyor. Kadınlar bu şiddete karşı kendilerini savunmasız hissediyorlar. Çünkü şiddete yabancılar, özgüvenleri yok. İşte kadınlar için geliştirilen savunma teknikleri bu gerçekten hareketle oluşturulmuş,

şiddet karşısında özsavunma!

Hangi caddede yürürseniz yürüyün, hangi saatte dışarıda olursanız olun, yanınızdaki adamı ister tanıyın ister tanımayın, ne giyerseniz giyin, cinsel saldırıya ya da tecavüze uğramanın sorumlusu siz değilsiniz. Saldırıya uğradığınız için asla kendinizi suçlamayın.

Her an, hepimizin başına her şey gelebilir. "Benim başıma gelmez" demeyin, hazırlıklı olun, saldırıya uğradığınızda karşı koyun. Kendi güvenliğimizden kendimiz sorumluyuz. Tecrübeler gösteriyor ki saldırıya uğrayan kadına kimse yardım etmiyor.

Şimdi İstanbul'da yaşanan son birkaç olayı aktarıyoruz. Üstelik bunlar yalnızca basma yansıyan ve bize ulaşan birkaç olay.

Erkek şiddeti bize sokakları ve geceleri dar ediyor. Böyle bir şey başımıza gelmemiş olsa bövle bir saldırının tehdidi bütün hayatımızı sınırlıyor. En büyük hata erkek şiddeti karşısında çaresiz olduğumuzu düşünmek.

Geceleri de sokak

Kadınlara yönelik şiddet karşısında çaresiz değiliz

26 Haziran tarihli *Sabah* gazetesi. Evine gitmek üzere Güngören Mezarlığı'ndan geçen R.Ö. on kişinin saldırısına uğramıştı. Bir değil, iki ya da üç değil on. R.O. ile konuşamadık ama saldırıya uğradığı gün onunla konuşanları bulduk. Erken yaşta bir evlilik ve koca dayağı sonucu bir arkadaşının yanına sığınan R.O. o akşamüzeri evine dönerken kestirme olduğu için mezarlık yolunu kullanmıştı. Her zamanki gibi. Önce bir kaç kişi sonra olayı görüp gelen erkeklerin hepsi ona tecavüz etmişti. R.Ö. belki de tesadüfen hayatta kaldı.

Geçtiğimiz aylarda Ataköy'de öldürülen on dört yaşındaki H.B. ise bu kadar şanslı olamadı. Ona da tecavüz edilmişti. 17.50'de okuldan çıktıktan sonra haber alınamayan H.B.'yi o akşam polisler evinin yakınındaki Siyavuşpaşa Deresi'nde buldular.

Gece geç saatlerde tansiyonu düştüğü için hastaneye gitmeye kalkan Yurdagül Akyer'le arkadaşı Sultan Akşahin de Taksim'in ortasında önce sözlü saldırıya uğrayıp, arkasından da yumruk yediler.

Moda, 21.30. Otuz beş yaşlarında bir kadın saldırıya uğradı. "Arkamda bir tehlikenin olduğunu, saldırının olacağını hissettim ama donup kaldım. Genç bir adamdı. Elindeki bıçağı görünce bağırmaya başladım. Çok korktum. Avazım çıktığı kadar bağırdım. Sanırım bağırmamdan korkup kaçtı. Her şey bir iki saniye sürdü. O kaçmaya başlayınca peşinden koştum. Yakalasam ne yapacaktım bilmiyorum, bana saldıramaz diye düşündüm herhalde, ama kaçıp gözden kayboldu. Köşede bir grup insan etrafımı çevirdi, her kafadan bir ses... Kendimi eve attım, birkaç dakika içinde karar verip karakola gittim, saldırganı bulmalarını istedim; polisler beni bir arabaya bindirdi, etrafta dolaştık, ona benzer insan aradık ama o arada karşılaştığım bütün bakışlar, duyduğum bütün sözler acabalarla, soru işaretleriyle doluydu. Herkes benim ne biçim bir kadın olduğumu anlamaya çalışıyordu. Sonunda eve geri döndüm. Şimdi hava kararıktan sonra asla dışarda olamıyorum."

Beylerbeyi, saat 19.30. "Eşimle birlikte otobüsten indik, o ekmek almak için çarşıya doğru gitti, ben de kestirmeden eve dönüyordum." Ve arkasından bir elin beline dolandığım hissetti, adam onu yere yatırmaya çalıştı, aralarında itiş kakış başladı. "Şansıma hava tam kararmamıştı. Kocamın arkamdan geleceğini düşündüğüm için bağırmaya başladım. Sonra büyük bir tesadüf galiba, bir de canımı kurtarma kaygısı, adamın burnuna kafa attım. Adam kaçtı. Ben olduğum yere oturdum, kımıldayamadım, saçım başım dağılmış, elbisem sökülmüştü, gözyaşlarımın arasından kocamın yaklaştığım gördüm; bayılmışım."

Şişli'de bir apartmanın bodrum katı, gece saat 02.00. Adamın biri, yalnız yaşayan bir kadının penceresine dayanır. "Tam yatmak üzereydim pencereye vurulduğunu duydum, perdeyi açtım. Serseri tipli bir adam cama yapışmış bir şeyler işaret ediyor. Perdeyi hızla kapadım ama adam gitmedi, sürekli cama vuruyordu. Evde yalnızdım ve kendimi koruyabileceğim bir şey yoktu. Bir tek ekmek bıçağı aklıma geldi, onu elime aldım. Adam hâlâ camın önünde. Birden aklıma geldi, 155'i aradım. Polisler ilgilenmedi bile, 'Gider şimdi, yatın uyuyun' dediler. O gece hiç uyuyamadım. Sabah gidip kendime bir silah aldım. Bilmiyorum nasıl kullanacağım, ya da kullanabilir miyim, ama hiç olmazsa kendimi daha güvenli hissediyorum."

Eğer bir kadın kendi kendini korumayı öğrenirse, bu onun hayata ve kendine bakışım da değiştirecektir. Unutmayın ki hepimizde savunmayı öğrenecek ve kendimizi koruyabilecek kapasite var. Bunun için bedenimizin ille de genç, atletik olması gerekmiyor. Karar vermemiz yeterli: ondan sonra kullanabileceğimiz silahları seçmek, dövüş vuruşlarını öğrenmek ve her türlü saldırıya karşı hazırlıklı olmak gerekiyor.

Mor Çatı'da kendini savunma kursları başlıyor

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın organizasyonuyla, küçük kadın gruplarına yurtdışından gelen öğretmenler kendini savunma kursları düzenlemişlerdi. Bu konuda talebin fazla olduğu görüldüğü için önümüzdeki aylarda öğretmen yetiştirmek amacıyla kurslar düzenlenecek; ondan sonra da düzenli olarak kendini savunma kursları organize edilecek ve kadınlar artık her çeşit saldırıya karşı kendilerini nasıl savunabileceklerini uzmanlardan öğrenebilecekler. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi almak ve kurs dönemlerini öğrenmek için Mor Çatı'yı arayabilirsiniz. Tel. 0212. 231 68 72.

Hem evde, hem sokakta, hem tanıdığınıza hem tanımadığınıza karşı gerekli

Kadınlar için kendini savunma teknikleri

Kadın kurtuluş hareketinden kadınlarca geliştirilen savunma teknikleri herşeyden önce kadınların kendi bedenlerine ve güçlerine güvenmelerinin sağlanmasına dayanıyor.

Erkeklerin kadınlara yönelik fiziksel saldırısı, kadınların hayatı boyunca, yaşandığının ve göründüğünün üzerinde bir etkiye sahiptir. Çeşitli biçimlerde saldırıya uğramış kadınların sayısı sanıldığından çok fazla. Fiziksel saldırı, her insanda psikolojik bir travmaya yol açar. Ama kadınlar için bunun daha ağır sonuçları oluyor. Kadınlara yapılan saldırılar genellikle cinsel içerikli olduğu için kadının cinselliğini de doğrudan etkileyen bir şey. Ayrıca kadınların şiddet karşısında erkeklerden farklı bir konumu var. Yetiştirilirken bize şiddet kullanmak öğretilmiyor. Daha açık ifade etmek gerekirse kadınlar vurmayı bilmiyorlar. Toplumun yarısının şiddet uygulamayı bilmemesi toplum açısından ilk bakışta iyi bir şey gibi görünebilir. Ama kalan yarının şiddete bu kadar yatkın olduğu gözönüne ahmrsa, bunun nasıl eşitsiz bir durıma sebep olduğu ortada. Hayatın bize yasaklanan kısmma karışabilmek için kendimizi şiddetten korımayı öğrenmeliyiz.

Kendini koruma ilk bakışta teknik, sportif bir konu gibi görünüyor. Ama işin ideolojik-siyasal bir yanı da var. Kadın kurtuluş hareketi, dünyanın çeşitli yerlerinde çeşitli savunma tekniklerini sporla biraraya getirerek kadınlara mahsus savunma teknikleri geliştirdi. Bu teknikler genel savunma tekniklerinden farklı. Çünkü kadınlar erkeklerin aksine şiddetin, vurmanın en basit biçimlerine bile alışık değiller. Bu yüzden onlara bir beceri kazandırmak, bir özgüven vermek gerekir. Bu özgüven, daha sonra öğrenilecek bütün tekniklerden daha önemli ve işlevlidir. Hepimiz güçlü kuvvetli kadınların, kendilerinden daha ufak tefek erkeklerden ürktüğüne şahit olmuşuzdur. Bu savunma teknikleriyle birlikte öğrenilen çok önemli bir şey daha var. Bunlar hiç bir zaman erkeklere ulaştırılmamalı, hiç bir erkeğe aktarılmamalı. Çünkü sizin kendinize yakın hissettiğiniz bir erkek başka bir kadının düşmanı olabilir. Kadınlara şiddet uygulayan erkekler, sıradışı sapıklar değiller. Herhangi bir erkek böyle bir şey yapabilir. O yüzden aşağıda bütün bunları değil fakat genel savunma tekniklerini aktaracağız. Hayatın tamamını istediğimiz için, bedenimizin ona biçilen rol dışında işlevleri olabileceğini hissetmek için, bedenimizi, onu korumakta kullanabilmek için kendimizi savunmaya yönelik bir özgüven kazanmamız gerekiyor. Savunma teknikleri bu özgüveni destekleyebilirler ancak. Gücümüz kendimizdedir.

Fiziksel savunma becerileri

Kendini savunma, karar vermeye bağlıdır. Genellikle kendimizi savunacak yeteneğe sahip olmadığımızı düşünürüz. Oysa bir kavgada en yıkıcı şey, kendi becerilerinize güvenmemektir. O yüzden kendi kendinize sorun, "Mücadele etmek istiyor muyum?" Cevabınız "Evet"se, gözünüz korkmasın. Kendi gücünüz sizi başarılı kılacaktır. Fiziksel savunmadan yararlanmak korkuyu öfkeye, öfkeyi de harekete dönüştürmeyi öğrenmektir. Eğer birine vurmayı asla düşünemiyorsanız endişelenmeyin, böyle düşünmeniz de çok doğal. Önemli olan savunma isteğinizdir.

Dövüş duruşları

Dövüş duruşu, tehdit edildiğinizi hissettiğinizdeki duruş biçiminizdir. Ellerinizi kaldırın, dirsekleriniz aşağı doğru olsun. Dizlerinizi hafifçe kırın ve ayaklarınızı omuz genişliğinde açın. Yere daha sağlam bir şekilde basmak için, bir ayağınız öbüründen ileri

dursun (şekil 1). Eğer kendinizi rahatsız hissettiğiniz ve yanınızdaki kişinin niyetlerinden emin olmadığınız bir durumdaysanız, ellerinizi rastgele bir şekilde havaya kaldırın. Bu ikinci duruş en az birincisi kadar etkilidir çünkü vücudunuz hazırlıksız görünse de, elleriniz hazırlıklıdır (şekil 2). Bu durumda ellerinizi kaldırmakla saldırgana vurmak için ellerinizin geçmesi gereken mesafeyi en aza indirmiş olursunuz. Aynı zamanda da size doğru gelen her türlü saldırıya karşı hazırlanmış olursunuz, çünkü kollarınız ve elleriniz gövdenizi ve kafanızı koruyacak bir durumdadır. Dövüş duruşu, biri saldırı, diğeriyse savunma amaçlı iki işe yarar.

El darbeleri

Kadınların bedenlerinin alt kısmı üst kısmından beş kat daha güçlüdür. Bu yüzden bedenin alt kısmının gücünden yararlanmak gerekir. Harekete arkada duran bacağınızın üzerinde dönerek başlayın. Bu, kalçalarınızı da harekete katacaktır. Temelde ellerinizi bir kamçının ucu gibi kullanacaksınız.

Göz darbesi

İlgiyi başka tarafa çekmeye yarayan bir tekniktir. Kavgayı sona erdirmez ama saldırganın ilgisini dağıtır. Göz darbesi için, bir elinizdeki parmakları bir araya getirin ve baş parmağınız altta kalsın. Bütün parmaklarınızı biraz kırın. Parmak uçlarınızla vuracaksınız. Göz darbesinin sert olması gerekmese de doğru şekilde uygulanması gerekir (şekil 3 ve 4).

Avuçiçi vuruşu

Göz darbesi yalnızca göze karşı etkili olurken avuçiçi vuruşunun pekçok hedefi, inanılmaz bir gücü vardır. Hatah vuruş yapmanız da etkisini azaltmaz. Temel fark elin duruşudur. Asıl hedef burundur ama siz ağıza, çeneye, boğaza ya da kulağa da vurabilirsiniz. İşe dövüş duruşu alarak başlayın. Parmaklarınız hafifçe geri çekilmiş olarak (vuruş sırasında parmaklarınızın zarar görmemesi için). avucunuzla vuracaksınız. Eğer saldırgan sizden uzunsa, boğazına ya da boğazındaki yumrıya bir avuçiçi vuruşu çok etkili olacaktır (şekil 5 ve 6).

El vuruşlarında çabuk vurmanız ve elinizi hemen çekmeniz gerekir. Ellerinizi, bir kere ateşlendiklerinde derhal geri dönmeleri gereken silahlar olarak düşünün. Eğer kollanızı hızla geri çekmezseniz, saldırgan onları yakalayabilir.

On tekme

Ayakla yapılan bütün saldırılar arkada duran bacakla yapılır. Böylece hem daha geniş mesafeye hakim olur hem de gücünüzü ve duruşunuzu koruyabilirsiniz. Önce dövüş durumuna geçin ve arkadaki dizinizi öne kaldırın. O durumdayken ayağınızı öne doğru uzatın. Ayağınızın üst kısmı ile vurun. Tekme attığınız ayağınızı geri çektiğinizde, bu hareketleri tersine çevirin; dizinizi kırın ve ayağınızı arkanıza çekin (şekil 7 a-d).

Yapmamz gereken tek şey, ağırlığınızı arkada duran bacağınıza vermektir. Eğer öndeki bacağınızı kullanırsanız, dengenizi koruyabileceğiniz hiçbir şey kalmaz, siz de onunla birlikte düşebilirsiniz (paniklemeyin, bunu düzeltmenin yolları da var). Ön tekmenin esas hedefi saldırganın yumurtalıklarıdır, bacaklarının arasına tekme atmak sonra da ayağı yukarı itmek gerekir. Saldırganın yumurtalıklarım bedenine yapıştıracak bir tekme atarsanız onu hareketsiz kılabilirsiniz. Yumurtalıklara atılan tekme mücadeleyi bitirecek bir vuruş olduğundan çoğu erkek cinsel organlarını korumayı öğrenerek büyürler. Cesaretiniz kırılmasm. Bir hedef kapandığında bir başkası açılır. Ne yapabilir; bacaklarını bitiştirir veya yan döner. Hiç önemli değil. Şimdi önünüzde hangi hedefler var; incik, oyluk kemikleri ve dizleri. Bunların herhangi birine savrulan bir ön tekme, ilgiyi başka yöne kaydıracaktır. Saldırıyı sona erdirmese bile size sona erdirecek bir pozisyon yaratabilir.

Yan tekme

Yan tekme bedenin yan kısmına vurmanızı sağlar.

Arkadaki bacağınızdan eğri bir kavis çizerek hedefe ulaşır. Arkada duran bacağınızın dizini kaldırırken öndeki bacağınızın çevresinde dönmeye başlayın. Diziniz hedefini nişanlayana ve destek veren bacağınız ters tarafa doğru bakana kadar dönmeyi ve dizinizi kaldırmayı sürdürün. Hedef bölgeleriniz dizin yan ve arka tarafları, oyluk kemiği ve bacağın arka kısmıdır. Saldırganın belinin üst tarafına vurmak için hiçbir sebep yok, yukarıya doğru vurursanız kendi kasıklarınızı açıkta bırakmış olursunuz, aşağıya vurarak dengenizi de korumuş olursunuz (şekil 8 a-d).

Dizler

Dizde iki ana hedef vardır; saldırganın yumurtalıkları ve kafası. Tıpkı tekmedeki gibi başlar ama ayağınızı uzatmazsınız. Saldırganın yumurtalıklarına diz atarken, saldırganı kendinize doğru çekin. Bu size saçma gelebilir ama diz darbesinin etkili olması için önemlidir. Onu kendinize çekerken, bir yandan da kendi bedeninizi onun yan tarafına doğru atarsınız. Bu da onun size vurma şansını azaltır (şekil 9).

Kafaya dizle vurmak dövüşü sonuçlandırıcı bir başka darbedir. Bu vuruşu ancak onun bedeni yarı yarıya öne eğilmişken yapabilirsiniz, mesela yumurtalıklarına tekme attıktan sonra. Hemen hemen hiçbir durumda saldırganı yere doğru itemezsiniz, büyük bir ihtimalle sizden güçlüdür. Onun yerine ellerinizle onun kafasını tutun, saçlarını değil, yani gerek yok, hem canı acıdığı için siz vurmadan o vurabilir, yani ellerinizle onun kafasını top tutar gibi tutun, arkadaki bacağınızı ve dizinizi kafasına yaklaştırın, vurun (şekil 10).

Arkadan saldırı

Arkadan ya da yandan saldırıya uğrarsanız, derhal saldırganın sizi kavramasını engellemeniz ve aranıza belirli bir mesafe koymanız gerekir. Böyle bir durumda, sizi kavramasına engel olmak için kollarınızı etkili bir biçimde kullanamazsınız, yalnızca kendi fiziksel gücünüze dayanmak zorundasınız. Onun için de size dokunduğu anda çığlık atın, omuzlarınızı yuvarlaklaştırarak, göğüs kafesinizi ve akciğerlerinizi koruyabilirsiniz (şekil 11 a).

Daha sonra saldırganın size en yakın ayağını bulun ve üzerine basın. Bunun en kolay ve etkili yolu, ayağınız onun ayağına paralel olarak değil, dik iken basmaktır. Ayağını enine doğru ezecek şekilde basın. Kolay ve etkili bir yöntemdir (şekil 11 b-c).

Bir sonraki adım, yumurtalıklara bir çekiç vuruşudur. Çekiç vuruşu, elinizi yumruk yapıp kolunuzu çekici indirir gibi indirmenizle olur (şekil 11 d-e).

Çekiç vuruşunu, saldırganın suratına atılan dirsek izler. Dirsek mahvedici, dövüşü bitirici bir vuruş olabilir. Vurmadan önce hedefinize bakın (saldırganın yüzüne ya da boynuna) ve kolunuzu suratınızın hizasına yükseltin.

Sonra tek bir hamlede, kolunuzu dirseğinizi bir çıkıntı meydana getirecek şekilde kırın ve arkanıza vurun. Bütün gücünüzü vuruşa verin ki, yalnızca kolunuzdaki kaslar değil, bütün bedeniniz dirseğinize kuvvet versin. Sağ dirsekle vururken, sağ ayağınız da saldırgana bir adım yaklaşsın ki, bedeninizin gücü vuruşunuza geçsin. Diz vuruşunun, bedeninizi saldırganla yüzyüze geleceğiniz şekilde çevirmesi gerekir. Saldırganla yüzyüze geldikten sonra da bildiğiniz tekniklerle devam edersiniz; göz darbesi, avuçiçi vuruşu gibi (şekil 11 f-g).

Düşmek

Saldırıya uğrayan kadınların yaklaşık yüzde 80'i saldırının bir noktasında yerdedir. Ayağınız kaydığında ya da takılıp düştüğünüzde ne yaptığınızı düşünün. En doğal tepki elleriniz ve/veya dirseklerinizle düşüşü yumuşatmaktır.

One düşmek

Doğru bir şekilde öne düşmek içinde üç unsur barındırır. Düşerken kafanızı yana çevirin (avuçlarınız dışa dönük olarak) kollarınızı göğsünüzün önüne uzatın ve yere düşerken nefes verin. Yüzünüzü yere çarpmamış olursunuz, dirsekleriniz incinebilir ama hareket yeteneğinizi yitirmemiş olacaksınız (şekil 12 a-d).

Geriye düşmek

Düşmeyip geriye doğru yuvarlandığınızı düşünün. Uygulama için bir dizinizin üzerine çökün ve vücudunuzu belinizden kırıp geriye doğru yuvarlanın. Yapmamız gereken, omirilik bölgesini yuvarlamak, omuzlarınızı yuvarlaklaştırmak ve çenenizi boynunuza yapıştırmaktır. Ayakta dururken de aynı şeyler geçerlidir. Ağırlığınızı öndeki bacağınıza vererek dövüş durumuna girin. Bir sonraki adım, arkada duran bacağınızı kırmak (en az zarar verici düşüş için) bacağın dış kısmı ile dizi maruz bırakacak şekilde geriye düşmek olsun (şekil 13 a-d).

Yer dövüşü

Çoğu kadın yere düştüğünde saldırganın derhal üzerine çıkacağını düşündüğünden, yerde kendisini çaresiz hisseder. Oysa bacaklarınızla daha rahat dövüşebileceğiniz için yerde dövüşmeyi tercih edebilirsiniz. Ayaktayken olduğu gibi yerde de bir dövüş duruşu vardır; tekmeleme duruşu. Yana doğru uzanın, bir bacağınızı yere paralel tutun, ayağınızı da yukarıyı işaret edecek şekilde havaya kaldırın. Diğer bacağınızı, ayağınız mümkün olduğunca vücudunuza yakın duracak ve tamamen yere değecek şekilde kırın. Bir dirseğinizden destek alarak, iki elinizi de yere değen bacağınızın tarafına koyun. Yerde dövüş duruşundayken dengenizi sağlamak, vücudunuzu ve kafanızı korumak çok önemlidir. Eğer iki eliniz de aynı taraftaysa bu koruma daha mümkündür. Silahınız öndeki bacağınız olacak. Vuruş yapmadığınız zaman mümkün olduğu kadar vücudunuza yakın olmalı, denge için alttaki bacak yerde duruyor almalı (şekil 14 a).

Ön tekme

Tekmeleme duruşunda, yukardaki ayağınızı hedefinize doğru uzatın. Ayağınızın, mümkün olduğunca kestirmeden ilerlemesine dikkat edin. Topuğunuzla tekme atacaksınız. Saldırgan da yerdeyse asıl hedefiniz kafası, yumurtalıkları ve dizleridir. O ayakta siz yerdeyseniz, dizlerine ve yumurtalıklarına vurun. Ön tekme, saldırganın sizden uzaklaşmasını da sağlayacaktır. Tekme atacağınız bacağınızı yakalarsa paniklemeyin, yerdeki ayağınız tekme atan bacağınız haline gelecek şekilde bacak değiştirin (şekil 14 a-b).

Balta tekmesi

Balta tekmesi mahvedici bir vuruştur. Tek bir darbe ile adamı devirebilirsiniz. Balta tekmesi yalnızca saldırgan yerdeyken kullanılır. Önce tekmeleme duruşu alın, sonra bacağınızı yere dik gelecek şekilde yukarı kaldırın. Bacağınızı ne kadar yukarı kaldırabilirseniz o kadar iyi olur. Asıl hedefleriniz kafa veya yumurtalıklardır ama bu tekme öyle güçlü olabilir ki, saldırganın neresine vurursanız vurun cam yanacaktır (şekil 15 a-b).

Mıhlanmak

Bulunduğunuz yere mıhlanmak herhalde en çaresiz durumdur. Saldırgan size istediğini yapabilir. Kontrolü ele almalısınız. Cinsel saldırıya geçebilmesi için öncelikle sizi denetim altında tuttuğuna inanmak isteyecektir. Bu arada bir fırsat yakalayabilirsiniz. Mesela kendi giysilerinden birini ya da sizin giysinizi çıkarmaya çalışacaktır bu bir fırsat olabilir. Ne zaman, neresine vuracağınıza karar verin, bir göz darbesinden sonra zarar vereci bir başka vuruş yapın, dövüşü kafaya ya da yumurtalıklara atılan balta tekmeleriyle bitirmelisiniz.

Yüzüstü düşerseniz ve arkadan tecavüz etmek istiyorsa kolayca dönebileceğiniz bir duruşunuz var demektir. Uygulama için dizleriniz ve ellerinizin üstüne basın, dizleriniz yerden kalkacak şekilde ayak parmaklarınızın üzerinde kendinizi tartın ve tekmeleme duruşuna geçin. Tekmeden sonra hemen her zaman kendinizi saldırganın yumurtalıklarına ön tekme atabilecek uygun bir duruşta bulursunuz (şekil 16 a-b).

Söz konusu teknikler en iyi sonucu birarada kullanıldıklarında verirler. Çeşitli biçimlerde saldırıya uğrayabileceğimiz için tek bir çözüm yoktur. Saldırganda boşluklar arayın ve elinizdeki silahlardan yararlanın. Eğer ellerinizi tutmuşsa, onları kurtarmak için zaman harcamayın, silahlarınız bacaklarınız olsun. İncik kemiğine ya da yumurtalıklarına bir tekme savurun. Bacaklarınızı yakalamaya çalışırsa, elleriniz boşta kalacaktır ve siz bir avuçiçi vuruşu ya da göz darbesi savurun. Fiziksel savunma yapmaya karar verdiğinizde arkanızdan gelememesi için kavgayı noktalamanız gerekir. Bu, saldırganı tamamen etkisiz hale getirmek demektir, tabu eğer kaçıp gitmediyse.

Cinsel Şiddete ve Tecavüze Karşı Kendinizi Savunurken
Rosalind Wisemand
Çeviren Lale Akalın
Sel Yayıncılık

RAMİZE ERER

TÜPÇÜ

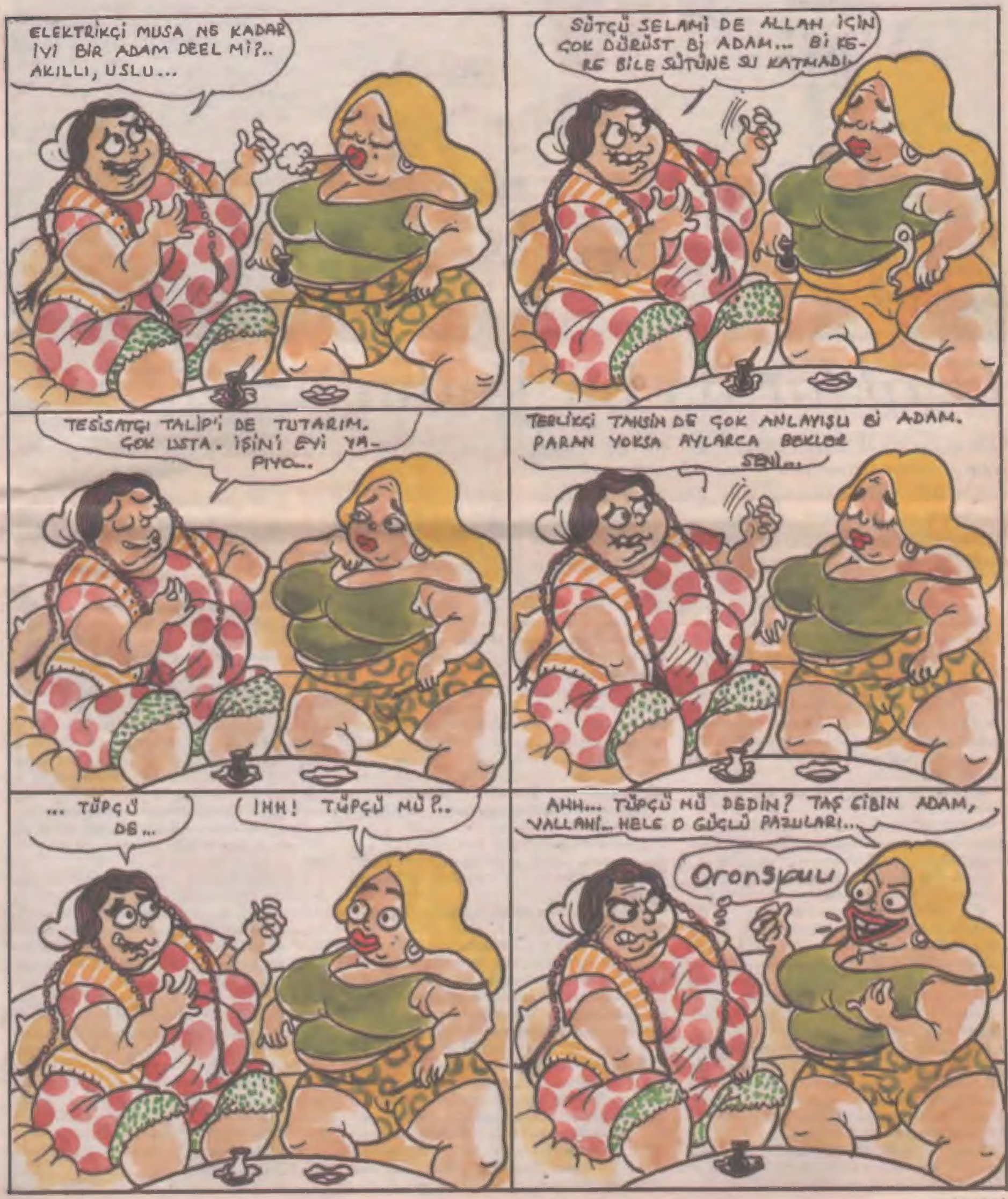

Uzaklar'da bir kadın

Oda ve Sadun Bora'dan yıllar sonra, Türkiye'den bir çift yine tekneyle dünya turunu tamamladı. Pasifik Okyanusu nu geçerken kızları Deniz'in doğumuyla yolculuklarına üç kişi olarak devam Atasoylar ın Türkiye'ye dönüşüne medya geniş yer verdi. Çeşitli tartışmalar yaşandı. Zuhal Atasov bu zorlu beş yılın üstesinden gelmiş bir kadın. İyi bir denizci. Zuhal'in yaşadıklarını ve düşündüklerini kendisinden öğrenmek istedik.

Deniz tutkusu hep var mıydı? Denizde yaşamayı daha önce düşünmüş müydünüz?

Denizi severdim ama tutku denemez. Fakat başka hayatlar yaşama isteğim vardı. Dünyayı dolaşmayı istiyordum. Tekne aklıma gelmemişti de, bisikletle dolaşabilirim diye düşünüyordum. Osman'la tanıştıktan sonra deniz tutkusu beni de sardı. Aslında ilk önce ince eleyip sık dokudum. Denize çıktığımızda üç dört yıllık evliydik. Bu süreyi teknik hazırlıkla geçirdik. Okudum, çalıştım.

Kararınızda aşkın payı yok mu? Başbaşa olma isteği filan.

Karada da başbaşa kalabilirsin ama denizde birlikte yaşadığın insanla özel bir şey paylaşıyorsun. Sevgiyi denize taşımak, denizi sevgiye taşımak.

Denizde aradığınızı buldunuz mu?

Bulmak için ilk adımı attım.

Yine gitmeyi düşünüyor musunuz?

Bir müddet karada yaşamak zorundayız. Teknik ve maddi hazırlık gerekiyor. Denize çıktığımızda 27 yaşındaydım. Karada yaşadığım 27 yıldan daha verimli bir 5 yıl geçirdim denizde. Yine düşünüyoruz gitmeyi.

Ama şimdi çocuk da var. Okul, arkadaş problemleri olmayacak mı?

Evet, şimdi gitmemiz eskisinden daha zor. Mektupla öğrenim veren ülkeler var. Deniz için onlardan yararlanabiliriz. Böyle yaşayan çocuklar için tek problem arkadaş sıkıntısı. Ama doğal bir hayat yaşaması, okulda harcayacağı zamanı hobileriyle değerlendirmesi gibi artıları da var.

Eşiniz bir söyleşide, "Eğer bu beş yıl karada kalsaydık, yüksek dozda ilaç alıp ölmüş olurduk" diyor. Siz de böyle mi düşünüyorsunuz?

O espriyle söylenmiş bir söz. Maksadımız yola çıkmaktı. Dünya turunu mutlaka bitireceğiz diye iddiamız olmadı hiç. Çıkalım bir görelim dedik. Yapamasaydık dönerdik.

Hiç aklınızdan geçmedi mi dönelim diye.

Keşke çıkmasaydık hiç demedim. Alışmak söz konusu. Tabii karayla kıyasladığınızda pek çok şeyden mahrumsunuz. İkiye iki bir mekâna sığışmak zorundasınız. Teknik yetersizlik var. Ama hiç karayla kıyaslamadım. Alışmak istedim, onun için de çabuk alıştım.

Bu arada babanızı kaybetmişsiniz, size söylenmemiş.

Evet, söylenmediği için kırıldım. Ama keşke dünya seyahatinde olmasaydım demedim. Çünkü Türkiye içinde bir tatilde olduğumda da böyle bir şey olabilirdi.

Sürekli bir arada olmak, yapayalnız olmak ilişkinizi etkiledi mi?

İlişkimizi etkiledi. Ama aslında yapayalnız değildik. Bizim gibi yaşayanlarla, diğer teknelerdekilerle bir sosyal hayatımız vardı. Belki karadakinden farklı olarak kalıcı arkadaşlıklar olmuyor ama daha içten, daha mutlu arkadaşlıklar kuruyorsunuz. İkiyüzlülük yaşanmıyor mesela.

Sizin ilişkinizi nasıl etkiledi?

Kıskançlık yok denizde, kimden kıskanacaksınız? Ama ben bu kıskançlığın azalmasının iyi mi kötü mü olduğunu düşünüyorum. Sonuçta kıskançlığın bir ilişkiye canlılık getirdiğini düşünüyorum. Karadaki evliliklerden farklı oluyor ilişkiniz. Kader birliği yaptığınız arkadaşınız oluyor. Birbirimizi konuşmadan, neredeyse telepati yoluyla anlıyoruz. Zaman zaman, annem ve babamdan ayrı olduğum için, Osman'ı kardeşim, arkadaşım gibi gördüm.

Ya cinsellik?

Aslında bir fark yok. Belki karada bazı engellere karşı çıkmak için belli bir biçimde davranıyorsunuz. Yolda yürürken kız ya da erkek arkadaşınızı topluluğa bir tepki olarak öpmek isteyebilirsiniz. Denizde kimse yok, kocanızı gerçekten öpmek istiyorsanız öpüyorsunuz. Bazı çiftlerin elele tutuşarak yürüdüklerini görüyorum. Biz bunu unutmuşuz. ~~Bu belki de bir gösteri, kendini topluluğa kanıtlama yolu.~~ Sonra karadaki kadın erkek rollerinden farklı yaşıyorsun.

Nasıl?

Genellikle kadınlarla erkeklerin yaptıkları işler farklıdır. Özellikle Türkiye'de bu daha çok böyle. Ama denizde herkes her işi yapmak zorunda. Biz gece seferlerinde vardiya tutuyorduk. Birimiz uyuyor, birimiz işleri yapıyorduk. Gündüz de gece ayakta olan uyuyordu. Dolayısıyla eğer bulaşık yıkanacaksa uyanık olan yıkıyor, yelkenlere bakılacaksa yine o yapıyor. Zaten başka türlüsü mümkün değil. Her işi ikimiz de yaptık. Osman da yemek yaptı, bulaşık yıkadı. Aslında Osman, karada da diğer erkeklerden daha çok iş yapar. Bizimle ilgili eleştiri yazıları yazıldı. Bizi tanımadan yazılmış yazılar bunlar. Gözlem yapılmadan yazılmış. Keşke bizimle konuşulup yazılsaydı. Haksızlık edildiğini düşünüyorum.

Ama basma biraz öyle yansıdı. Asıl olan eşiniz gibi yansıdı. Hatta ödüllerin tamamı da ona verilmiş.

Evet, öyle oldu. Biz o kadar şaşkındık ki, yıllardır görmediğimiz bir kalabalık. Deniz biraz ürktü. Maço bir toplumda yaşadığımız için, tüm ödüller Osman'a verildi. Belki Osman'ın, "Bunları karıma verin" demesi gerekirdi. Ama o kargaşa içinde şaşkındık ve bu ne benim ne de onun aklından bile geçmedi. Uyaramadık. Medyanın "Uzaklar" hikâyesini başka türlü aktardığını söylediniz. Eğer Stella yazısını yazmadan önce bizi tanımış olsaydı basmın tuzağına düşmezdi. Eğer feminizm kadın sorunlarının, dış görünüşlerin ötesine geçerek incelenmesi demekse, yazarın böyle sert bir yazıyı biraz daha fazla gözleme dayanarak hazırlaması gerekirdi diye düşünüyorum. Okyanustan huzur içinde döndük. Yazının üslubu bana biraz saldırgan geldi. Daha sakin ve daha terbiyeli bir biçmıde yazılabilirdi. Karaya ayak basar basmaz böyle bir yazı okumak beni tabii ki biraz şaşırttı.

Filiz Koçali

Medyaya vururken...

Feminist arkadaşımız Stella Ovadia Necati Zincirkıran'ın hazırladığı Uzaklar'la ilgili yazı dizisinin ardından bir yazı yazdı. Özellikle medyanın tutumuna, fotoğraf kullanımından ifade biçimlerine dek Zuhal Atasoy'un yerleştirilmek istendiği kadın rolüne yönelik eleştirileri kuşkusuz bizim de katıldığımız yerinde eleştiriler. Beş yıl boyunca küçücük bir tekneyle dünyayı dolaşan bir kadının o zorlu hayatla ilgili anlatacağı her şeyin, yaptığı yemeklerden daha ilginç olacağına kuşku yok. Dalgalar, fırtınalar, yeni yerler, farklı hayatlar, ilginç arkadaşlıklar ve hayal edemediğimiz pek çok şey.

Zuhal Atasoy, bize de anlattığı gibi bir denizci. Üç-dört yılını hazırlıkla, okuyarak öğrenerek geçirmiş. Sonra da beş yılını teknede yaşamış. Yine bize anlattığı gibi iki kişinin yaşadığı bir teknede, "Ben yelkenden anlamam, ben dümen kullanamam." deme lüksüne sahip olmadan. Yani iki kişilik mürettebatın en azından ikinci kaptanı olarak yolculuğu tamamlamış. Dolayısıyla cinsiyetinden bağımsız olarak, ikinci kaptana davranıldığı gibi bir davranış beklemek en başta Zuhal Atasoy'un hakkı.

Ancak Stella yazısında Zuhal Atasoy a şöyle diyor; "Emin olun denizde beş yıl geçirdikten sonra bir de iyi ahçı olmanız, bir de çocuk doğurup kocanıza miço yetiştirmeniz hiç şart değildi. Kocanızı ve medyayı bilmem ama biz sizi sade bir denizci olarak çok alkışlardık. Bilmem kaç milin sonunda kocanızın alkış topladığı gibi: önlük takmadan ve çocuk doğurmadan!"

Zuhal Atasoy ise tek kelimeyle karşılık veriyor; "Haksızlık."

Buna katılmamak zor. Birincisi, belli ki Zuhal Atasoy, biz onu alkışlayalım diye çıkmamış bu yolculuğa. Bilerek, isteyerek, kendi deyimiyle, "Farklı bir hayat yaşamak" isteğiyle çıkmış. Ama bu çok zor şeyi başardığı için, başarmaya çalıştığı şey anlamlı olduğu için, onun derdi olmasa bile biz onu alkışlamalıyız. İkincisi, insan hem denizde beş yılını geçirip hem de iyi bir ahçı olmak isteyebilir. Gerçi Zuhal Atasoy'un böyle bir iddiası yok ama isteyebilir. Ayrıca teknede motor tamirinden anlamak ne kadar hayati bir işse, yemek pişirmek de o kadar hayati bir iş. Hayatın başka alanlarında olduğu gibi. Üstelik kadınlara mahsus işlerin küçümsenmesi kadınları aşağılamanın yollarından birisi. Üçüncüsü, Zuhal Atasoy gibi bilerek, isteyerek, beş yıl boyunca denizde yaşamayı seçen bir insanın neden çocuğunu da orada doğurmayı bir yaşam tercihi olarak istediğini anlamaya çalışmak gerekir. Kadınların hayatlarında neyi, nasıl gerçekleştirmek istedikleri konusunda kıyaslamaya dayanan değerlendirmeler yapmak kimsenin hakkı olmamalı. Feministler olarak, medyanın cinsiyetçiliğini ortaya koymak kuşkusuz bizim için çok önemli olmalı ama bu arada, cinsiyetçi medyanın zaten belli bir kalıba sokarak mağdur ettiği bir kadına saldırmak ve akıl öğretmek bize düşmese gerek.

"Dünya kadınlarından dünya devletlerine bildiri"

Dünyanın çeşitli yerlerinde, çeşitli örgütler tarafından imza kampanyası yürütülen "Dünya Kadınlarından Dünya Devletlerine Bildiri" başlıklı metni Türkiye'de de Kadının İnsan Hakları Eylem-Araştırma Merkezi yürütüyor. 8 Mart 1997 Dünya Kadınlar Günü'nde kamuoyuna duyurulan metin ayrıca Eylül 1997 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 52. oturumunun açılış gününde sunulacak.

Bu imza kampanyasının içinde "Akdenizli Kadınlar Birliği-Kıbrıs, Buandalı Kadınların Dayanışma Birliği-Ruanda, Kürtajı Serbest Seçim Hakkı için Katolikler-ABD, Kadınlar için Kalkınma Ağı-Filipinler, Müslüman Yasaları Altında Yaşayan Kadınların Uluslararası Dayanışma Ağı-Fransa, İsrailli Kadınlar Ağı-İsrail, Siyah Kadınlar Birliği-Venezüella, Uluslararası Barış için Kadın Örgütü-Hollanda, 31 Aralık Kadın Hareketi-Gana" gibi örgütlerle birlikte toplam kırk dört örgüt bulunuyor. Bu kampanyanın amacı ise 50 bin imza toplamak. İmza Kampanyası başlatılan metinde şunlar yeralıyor:

"Barış İçin Dünya Kadınları

Biz aşağıda imzası bulunan kadınlar, bu yüzyılın içerisinde tanık olduğumuz, kadın ve çocukların asıl kurbanları arasında bulunduğu savaş ve şiddet olaylarından dolayı dehşet içerisindeyiz.

Bütün dünya toplumları adına, önümüzdeki beş yıl içerisinde, toplam askeri harcamalar için ayrılan bütçenin en az yüzde 5'inin, sağlık, eğitim ve işgücünün geliştirilmesi için hazırlanan programlara aktarılmasını talep ediyoruz. Bu sayede, günde 500 milyon dolar dünya insanlarının yaşam seviyelerini yükseltmek amacıyla sarfedilebilecektir.

Aynı zamanda, biz kadınlar, savaşın da kölelik, sömürgecilik ve ırk ayrımcılığı gibi, kabul edilemez bir sosyal davranış olarak dışlanmasını ve de devletlerin, sivil toplumla elele, anlaşmazlıkların çözümü için şiddeti benimsemeyen yeni kurumlaşmalara gitmelerini talep ediyoruz.

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan biz kadınlar, uluslararası barış ve güvenliği sağlayacak olan bu taleplerimizin yasalar ve eylemler yoluyla yerine getirilmesini sağlamak yolunda kararlıyız.

İnanıyoruz ki, savaşın reddedildiği, şiddet yerine refahın, adaletin ve insan haklarının desteklendiği yem bir yüzyılın temellerini bizler atacağız."

Bu kampanyaya destek olup imza atmak istiyorsanız, Kadının İnsan Hakları Eylem-Araştırma Merkezi'ni arayabilirsiniz.
Tel: (216) 357 21 42
Fax: (216) 385 12 62.

ÖDP Kağıthane Kadın Komisyonu bülten çıkardı

Varız

Özgürlük ve Dayanışma Partisi Kağıthane Kadın Komisyonu Temmuz ayında bir kadın bülteni çıkardı. "Varız" isimli bültenin kapağında "Susmayacağız, Çünkü Artık Kadınlar Örgütlü" yazıyor. İçeriğinde ise komisyondaki kadınların, bugüne kadar yaptıkları etkinlikler, kadınların çeşitli sorunlarına ilişkin yazılar ve kadınlarla ilgili başlatılan kampanyalar yer alıyor. Sekiz sayfadan oluşan kadın bülteninin amacı Kağıthane ve çevresindeki kadınların biraraya gelmesi, ortak etkinliklerde bulunulması, dayanışmak, kadınların yalnız olmadıklarını bülten aracılığıyla birbirlerine ulaştırmak ve sorunlarının çözümlerini yardımlaşarak bulmak. Her ayın onunda çıkacak olan "Varız" adlı bültenin, olanaklar elverdiğince, ileride sayfa sayısı ve kalitesi artacak.

Nevin

Anti cinsiyetçi mizah dergisi

Fesat

Geçtiğimiz ay piyasaya yeni bir mizah dergisi çıktı. Çıkaranlar ."İçinde her şey olacak. Sokaktan gelen çığlık, gülümseme, hüzün, başkaldırı, kahkaha ve insan!" diyorlar. Ama bir şeyin olmaması konusunda iddialılar: cinsiyetçilik. *Fesat*'ın mutfağında çalışan Hacer Yıldırım, "Kadın cinselliği elbette olacak ama kadın cinselliği kullanılmayacak dergide," diyor. Mutfakta bir kadının çalışması, mizah dergilerinde pek alışık olmadığımız bir şey. Yıldırım mizahçı değil ama uzun yıllar muhalif yayınlarda gazetecilik yaptı. Şimdi de muhalif, sol bir mizah dergisinin neredeyse bütün işlerine koşturuyor. *Fesat*'ta şimdilik iki kadın çizer var. Gülay Batur ve *Pazartesi*'den de tanıdığınız Semra Can. Demet Demir'in hazırladığı köşede lezbiyenler, gayler ve travestiler yazacaklar. Her cuma *Fesat* günü. Bu cuma unutmayın.

ÖDP'de tartışma

Siyasal İslam'a karşı nasıl bir kadın politikası?

Özgürlükçü bir laiklik anlayışı çerçevesinde kadınların sözünü oluşturmaya başlamak... Özgürlük ve Dayanışma Partisi, düzenlediği tartışmalarla bunu gerçekleştirmeye çalışıyor.

Geçtiğimiz ay Özgürlük ve Dayanışma Partisi İstanbul'da 'Siyasal İslam' konusunda bir dizi tartışma toplantısı düzenledi. Bu toplantılarda sunulan tebliğler ve tebliğler üzerine yapılan tartışmalar broşürler halinde yayınlanacak. Toplantılardan birinin konusu da, "Siyasal İslama karşı ODP'de nasıl bir kadın politikası?" idi.

Toplantı, Aynur İlyasoğlu'nun imzasını taşıyan tebliğin sunulmasıyla başladı. Tebliğin çok belirgin bir hedefi vardı. Devletin benimsediği ve uygulayageldiği laiklik anlayışından farklı olarak ÖDP'nin savunduğu gerçek (devletin bütün inançlar karşısında eşit mesafede olduğu) ve özgürlükçü laiklik anlayışı çerçevesi içinde kadınların sözünü oluşturmaya başlamak. Tebliğin hareket noktası ise şuydu: Bugüne kadar bütün siyasal ve toplumsal projelerde kadınlar bir simge, ayırt edici bir kıstas olarak kullanılmışlardır. Kemalist modernleşme projesi ve İslam'a dayalı toplum tasavvuru da bu genel kuralın dışında değildir. Cumhuriyet'in simge olarak kullandığı kadın kimliğinin özelliği, bir yandan kadınlardan "iyi anne ve eş" olma yükümlülüklerini sürdürmelerini beklerken, öte yandan da onların yurttaş bireyler olarak kamusal alanda, eğitimde, çalışma hayatında, siyasette yer almalarını öngörmesidir. Cumhuriyetin kadın kimliğinin tam karşısında yer alan ve ona bir tepki olarak ortaya çıkan İslami kadın kimliği de benzer bir ikiliği, hatta çelişkiyi bağımda taşır: Kurulan bu yeni İslami Kadın Kimliği, geleneksel kadın kimliğinden farklı olarak modernliğin bir ürünüdür, ama modernliğin bir eleştirisidir aynı zamanda da. Günümüzün örtünen kadınlarının kamusal alana çıkmak, yani modernliğin kazanımlarından yararlanmak, ama bunu örtünerek, yani erkek saldırganlığı karşısında bedennlerinin denetimini yine erkeklere teslim ederek gerçekleştirmektedir. ODP'nin yapması gereken bu çelişkinin üzerine gitmek, örtünmenin erkek egemenliğinin çağdaş biçimlerine karşı yapay bir güvence olduğunu ortaya çıkarmaktır.

Ancak örtülü olarak kamu alanına çıkmanın gerçek bir özgürleşme olmadığı, bunun örtülü kadınların bilinçlerindeki bir yanılsama olduğu doğru olsa da, bu çelişkiyi yasakçı bir anlayışla bastırmak ÖDP nin politikaları ile taban tabana zıt bir yaklaşımdır. Refah Partisi'ne karşı sokağa çıkan kadınları laiklik laiklik-karşıtlığı ekseninin dışana çekmek, bu muhalefeti genel bir erkek egemenliği eleştirisine dönüştürmek, ÖDP'nin önünde duran başlıca görevlerden biridir.

Tebliğde yer alan taleplerin mantığı bu genel yaklaşımla bütünleşiyor: İleri sürülen ilk talep, kamu kurumlarıyla ilgili kılık-kıyafet yönetmeliğinin, kadınları denetlediği ve kısıtladığı gerekçesiyle kaldırılması; Kılık kıyafet konusunda kadınlar üzerinde hiçbir sınırlamanın olmaması. Buna benzer bir başka politik tavır da dini nikâh konusunda ortaya çıkıyor: İmam nikâhı, medeni nikâh ve nikâhsız birliktelikelerin tümünü birden kapsayan ve kadınların ve çocukların güvencelerini gözeten genel bir hukuksal çerçeve önerisi. Tekeşli olmak koşuluyla bütün birliktelikler için kadınların ve çocukların medeni kanunda öngörülen haklardan yararlanmasını savunuyor İlyasoğlu. Metinde bunların yanısıra kadınların haklarının siyasal İslamın tehditlerine karşı güvence altına alınması ve bu hakları geliştirecek iyileştirilmelere gidilmesi talepleri yer alıyor. Bu talepleri, medeni kanunun erkeğin reisliğine dayalı mantığının baştan aşağı değiştirilmesi, Birleşmiş Milletler'in "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi" sözleşmesinin öngördüğü hukuksal düzenlemenin yapılması vb.olarak yorumlayıp somutlaştırmak mümkün.

Toplantıya "tartışmacı" olarak katılan Fatmagül Berktay ve Nesrin Tura'nın konuşmalarıyla başlayan tartışma esas olarak iki ana noktada odaklandı. Bunlardan ilki, örtünmenin bir siyasal simge haline geldiği bir ortamda, "devletin tarafsızlığı" ilkesinin korunması gerektiği durumlarda örtünme özgürlüğünün tanınıp tanınamayacağı sorunuydu.

Tartışmanın ikinci odağını ise, imam nikâhı medeni nikâh ikiliği ve genel olarak nikâhın kadınlar açısından anlamı oluşturdu.

İlk konuda genel olarak katılımcılar arasında bir fikir birliği vardı: Örtünen kadınların kamusal alanda yer alma haklarını savunmalıyız. Ancak örtünme hakkını savunmak örtünmenin kendisini savunmak değildir. Örtünmenin erkek egemenliğine teslim olmak anlamına geldiğini ise her fırsatta ortaya koymalıyız. Dolayısıyla, ergın kadınlar için hiçbir yasaklamadan yana çıkmamalıyız.

Ancak bu noktadan sonra iki farklı görüşün ortaya çıktığı söylenebilir. Farklılık yargıç kadınların örtünüp örtünmemesi konusunda somutlaştı. Bir görüşe göre, yargıçlık konumu devletin tarafsızlığı ilkesiyle tutarlı olması gereken bir konumdur. Bu konumdaki bir kadının siyasi bir simgeye bürünmesi, örtülü olmayan, Müslüman olmayan, tanrıtanımaz vb. yurttaşların kendilerini daha baştan "taraflı" bir merci karşısında hissetmelerine yol açacaktır. Hele hele İslam'da kadınların kadınlığının mümkün olmadığı göz önüne alındığında, yargıçların örtünmesi bir siyasal saldırı anlamım taşır. Dolayısıyla da bu simgeye karşı mücadele etmek; kadın yargıçların örtünmesine karşı çıkmak gerekir. Buna karışılık, katılımcıların bir bölümü devletin zaten bir taraf olduğunu ve gerek mahkemelerde, gerekse de mecliste yargıçların ve milletvekillerinin, kılıklarıyla bu tarafı temsil ettiklerini savundular. Mahkemelerdeki yargıçların cüppeleri ya da üniformaları olsun, meclisteki milletvekillerinin lacivert elbiseleri kravatları olsun, bunlar hep söz konusu görevlilerin ya da temsilcilerin kendilerini halktan, bizden, yargıladıkları ya da temsil ettikleri kitleden ayırmak ve bizim üzerimizde iktidar kurmak için kullandıkları simgelerdir. Dolayısıyla örtünmeye karşı devletin simgeleri haline gelmiş kılıkları savunmak, siyasi İslam karşısında devletle bütünleşmek, giderek devletin kutsallaştırılmasına onay vermek anlamına gelir. Bunun ÖDP politikasıyla bağdaşabilir bir yanı olmadığı ise açıktır. Bu yüzden de ÖDP bu simgelerin içini boşaltacak bir kılık-kıyafet özgürlüğünü savunmalıdır.

Bu konuda altı çizilen önemli bir nokta da, kadın yargıçların örtünmelerini yasaklamanın yargıçlığı İslamcı erkeklere açık tutup İslamcı kadınlara kapatmak anlamına geleceği idi. Ama nedense kadınların yanısıra erkeklerin de aktif bir biçimde tartışmaya katıldığı bu toplantıda, bizim için oldukça önem taşıyan bu meseleyi pek fazla dert eden olmadı.

Ya da nedeni belli: Karma bir toplantıda "kadın dayanışması" temelinde politikalar geliştirmek pek de olanaklı değil!!!

Tartışmanın ikinci odak noktasını imam nikâhı konusunda geliştirilmesi gereken tavır oluşturuyordu.

Bu konuda da genel bir fikir birliği yakalandı. İmam nikâhı, gerek çokkarılılığa verdiği cevap gerekse boşanma aşamasında kadını miras, velayet vb. haklardan yoksun bırakması açısından zaten kadınları mağdur ederken, bu kadınlara cezai yaptırım uygulanmasına sonuna kadar karşı çıkmamız gerekir. Ancak imam nikâhı karşısında medeni nikâhın savunulup savunulmaması gerektiği ve hangi düzeyde savunulabileceği oldukça geniş bir tartışmaya yol açtı. Bu konuda da kabaca iki taraf oluştu.

Taraflardan biri imam nikâhının Tanrı buyruğuna dayalı olduğu için değişmez, mutlak bir nitelik taşıdığını, buna karşılık medeni nikâhın eşit yurttaş anlayışına dayalı ve eşitlik ilkesi temelinde dönüşüme uğrayabilecek bir kurum olduğunu vurguluyordu. Dolayısıyla da, imanı nikâhına karşı sırtını medeni nikâha yaslayan bir politik tavrın bir sakıncası yoktu bu görüş açısından.

Öte yandan, medeni de olsa genel olarak nikâh kadınlar üzerinde bir baskının aracıdır. Bizim gelecek tasavvurumuzun bir parçası olamaz.

Tersine, günümüz koşullarında, kadınlara sağladığı göreli güvenceler açısından imam nikâhına karşı medeni nikâha sahip çıkmak kaçınılmazdı.

İkinci görüşü savunanların hareket noktası medeni nikâhın görünürde eşitler arası, gerçekte ise eşitsiz bir ilişki biçimini kurumsallaştırdığı teziydi. Eşitlik yanılsaması altında, kadınların erkek denetimine sokulması demek olan medeni nikâhı savunmak yerine yapılması gereken şuydu: İlyasoğlu'nun tebliğinde de ifade edildiği gibi, tekeşlilik koşuluyla, idari mercilere bildirilmesi durumunda nikâhlı nikâhsız her türlü birliktelik için, kadınların ve çocukların medeni nikâhın sağladığı güvencelerden yararlanacağı bir hukuksal düzenleme. Bu tür bir düzenleme bir yandan imam nikâhı medeni nikâh ikileminin zayıflamasına yol açarken öte yandan da nikâhlılık/nikâhsızlık arasında haklar ve güvenceler açısından büyük bir fark kalmayacaktı. Bu da genel olarak nikâhın taşıdığı ağırlığın azalması anlamına gelecekti. Nikâhlı olup olmamak ve imam nikâhlı ya da medeni nikâhlı olmak böylelikle kişilerin ahlaki ve dinsel eğilimleri çerçevesinde anlam kazanan bir şey haline gelecekti.

Aslında her iki tartışmada da taraflar aynıydı ve kanımca farklılığı yaklaşımlardaki ince bir ayrım belirliyordu. Kapitalizm öncesi, eşit yurttaşlığa değil de cemaat birliğine dayalı bir anlayışa karşı mücadele ederken "gerçekçi" olup çerçevemizi yurttaşlık, medeni nikâh, "devletin tarafsızlığı" gibi kavramlarla sınırlamak mı, yoksa feminizmin ve marksizmin bu kavramlara getirdiği eleştirilere dayanmak yani "gerçekçi olup imkânsızı istemek"ten vaz geçmemek mi? Kuşkusuz ikinci seçenek illa hayalci, soyut olmayı gerektirmiyor. Bence özellikle imam nikâhı/medeni nikâh tartışması bunu açıkça ortaya koydu.

Gülnur Savran

Keçiören Belediyesi'nde kadınlara dayak

Keçiören'in MHP'li belediye başkanı ve onun MHP'li korumaları ve çalışanları kendilerinden olmayanları dövüyorlar. Nurhan Ay ve Aynur Özdemir de dayağa maruz kalanlardan. Yaşadıklarını anlattılar.

İç senedir Ankara'da otururum, gitmediğim hemen hemen tek semt Keçiören. Ayrı bir şehir, ülke gibi sırf haberlerini duyardım. (Dün, halkevini yaktılar bugün Hadep binasını molotoflamışlar.) Bu defa Keçiören belediye başkanı belediyede çalışan iki kadın memuru kadınlar tuvaletine girip dövmüş. Bu iki kadını bulup konuşmak için Keçiören'deki Tüm Bel Sen şubesine gideceğim. Titizlikle en uzun elbisemi seçiyorum. (Korkumdan değil canım, sırf canımı sıkmasınlar, rahat edeyim diye.) Bunca özene rağmen Keçiören durağında ciddi bir sinir harbi geçiriyorum. (Keşke bu kolsuz olanı değil yarını kollusunu giyseydim.) Duraktaki erkeklerin bakışları öyle dik, öyle tacizkâr ki.. Otobüste biletçiye gideceğim caddeyi söylüyorum. (Aklımda arkadaşların "aman sendikaya gideceğini söyleme" ikazları.) Tüm Bel Sen'de iki erkek belediye çalışanı var. Niçin geldiğimi anlatınca, soluksuz anlatıyorlar ikisi de. Keçiören Tüm Bel Sen'deki hemen bütün erkek üyeler ya bizzat başkandan, ya korumalarından dayak yemişler. Psikolojik baskının ve hakaretin haddi hesabı yokmuş. Bir tanesi anlatıyor " İş ortamı böyle gergin olunca bizim de sinirlerimiz bozuluyor. Eve dönünce karımıza, çocuğumuza bağırıyoruz." İçimden, acaba kadınlar da işte gerilip evde kocalarına, çocuklarına bağırıyorlar mı diye geçirip, lafı son dövülen iki kadına getiriyorum. Kadınlardan birinin olay öncesinde hazır olan ataması yapılmış, başka bir yere gitmiş. Öbür kadınsa sürgüne Kasalar'daki bakım-onarım ve fen işlerine gönderilmiş. Bu arada kadınlara dayak atma olayının Keçiören Belediyesi'nde ilk olmadığını anlatıyorlar. 96 Kasım'mda başka bir kadın çalışanın ciddi biçimde dövüldüğünü öğrenince bu kadınla da görüşmek istiyorum.

Önce son dayak mağduru Nurhan Ay kısaca anlatıyor olayı "Başkan Turgut Altıok emlâk tahakkuk bölümünde denetimdeyken, bir emlâk mükellefiyle konuşan bir arkadaşa başkan 'Niye vatandaşa bağırıyorsun?' diye bağırınca o da bağırmadığını söyledi. Arkadaşı dışarı çıkartınca döveceklerini anladım. Daha önce de böyle şeyler olmuştu çünkü. Bir kadın arkadaşla birlikte peşlerinden çıktık. Başkanın korumalarını arkadaşımızı döverken görünce müdahale ettik. Bu sefer bize saldırdılar. Bir yandan da 'Komünistler, gayrimüslümler, Ermeni tohumları' diye bağırıyordu. Yanımdaki kadın arkadaş bir yana kaçtı, ben de bizim servisin yakınındaki tuvalete gittim. Başkan tuvaletin kapısını tekmeleyerek açtı. Korumalardan biri boğazımı sıktı başkan da tokatladı. Sonra gittiler. Onlar çıkınca diğer kadın arkadaş yanıma geldi. Bu sırada tekrar içeri girdiler ve ikimize de 'Daha burada mısınız? Defolun' diye bağırarak vurmaya başladılar. Onlar gidince önce karakola gittik sonra savcılığa suç duyurusu yaptık. Adli Tıp bana bir dövülen erkek arkadaşa üç gün rapor verdi. Ertesi gün devlet hastanesi üçümüze de on günlük rapor verdi."

Belediye başkanı ilk gün "Benim böyle bir şeyden haberim yok. Olsaydı haberim olurdu," derken ikinci gün "Bu insanlar rüşvet aldıkları için onları uyardık," açıklamasını yapmış. Bu olaydaki üç kişiye de rüşvetle ilgili soruşturma açılmış. Nurhan dayak için dava açmış. Maddi manevi tazminat davası da açacakmış. Şimdi çalıştığı yeri sorduğumda kendisinden başka kadın çalışan olmadığım söylüyor.

Nurhan'la görüştükten sonra daha önce yine Keçiören Belediyesi'nde dayak yiyen Aynur Özdemir'le konuşmaya gidiyorum. Aynur yaşadıkları yüzünden ağır bir depresyon geçirmiş. Hâlâ psikiyatrik tedavi görüyormuş. Sol kulağında işitme güçlüğü varmış. "Sendikal çalışmalarda faal biriyim, sekiz aylık hamileyken beni arşive sürdüler. Sandalye vermediler. Sık sık elektrikler kesildiğinden mum ışığında çalışıyordum. Arşivde yalnızdım, her yerde fareler vardı. Hamileyken oruç tutmadığım için hakaret ettiler, üstüme yürüdüler. O zaman evli değildim. 'Sen orospusun, çocuğun da piç,' gibi laflar. Birkaç kez şikâyet ettim. Hiçbir arkadaşım tanıklık yapmadı. Herkes hakaretten, dayaktan, sürülmekden korkuyordu. Çocuğumu doğurduktan sonra belediyenin kreşine verdim. Bir gün bir arkadaş belediyede dayak yedi. Onunla ilgili basın açıklaması yaptık. Basında fotoğrafım çıktı. Beni çağırıp gösterdiler. 'Bu senin fotoğrafın mı?' diye. 'Benim' dedim. Sonra başkan yardımcısı Yıldırım Ertuğrul beni çağırdı. Yanına gittim. Birlikte yaşadığım insanın politik geçmişiyle ilgili hakaret etti. 'Dost hayatı yaşıyorsun,' dedi. İçeri müdür yardımcısı Mustafa Pekus girdi. Başkan yardımcısı bana 'Git sekreterin yanında bekle' dedi. Çıktım beklemeye başladım. Mustafa Pekus geldi. 'Sen hâlâ burada mısın?' deyip beni dövmeye başladı. Sonra sekreter beni çay ocağına götürüp elimi yüzümü yıkadı. Eğer şikâyetçi olursan çocuğunu göremezsin, dediler. Çok korktum. Birlikte yaşadığım insana bile uzunca bir süre anlatamadım. Sonra bir akşam ağır bir depresyon geçirdim. Beni hastaneye kaldırdılar. Çocuğumu öldürecekler diye anlattım olayı. Gidip kreşten aldılar çocuğumu. Doktor, beyin sinirlerimin ağır derece tahrip olduğunu felç geçirme tehlikesi atlattığımı söyledi. Ben hastanedeyken atamam yapıldı. Şimdi rahatım. Doktorlarım da iyileşme kaydettiğimi söylüyor."

Keçiören'den dönerken hem Nurhan'ın hem Aynur'un anlattıklarını aklımdan geçiriyorum. Sonra Keçiören'de değişen sokak ve park isimlerini, semt insanlarındaki gözle görülür tedirginliği... Tüm Bel Sen'in bürosunda birinin söylediklerine daha çok inanıyorum. "Turgut Altıok ve onun düşüncesindekiler Keçiören'i zaptedilmiş, kurtarılmış bir şehir, insanlarını da savaş esiri gibi görüyorlar."

Yelda Eroğlu, Ankara

Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe 8 Ocak 1996 günü polis tarafından gözaltına alındığı Alibeyköy Kapalı Spor Salonu'nunda dövülerek öldürüldü. Metin, bu ülkede gözaltında işkenceden ölen ilk insan değildi ama öldürülüşü bir takım çevrelerin bütün çabalarına rağmen örtbas edilemedi. Pekçok insan bu tür bir cinayete tepkisiz kalmadı. Bu gün Metin Göktepe; "Pek çok gazetecinin faili meçhul cinayetlere kurban edildiği bir ülkede, yetkililer dahil herkesin kötü muamele ve işkenceyle öldürüldüğünü açıkça kabul ettiği tek gazeteci." Buna ve geçen zamana rağmen katilleri henüz yargı önüne çıkarılmış değil. Dava dosyası da güvenlik gerekçesiyle Afyon'a gönderildi. Annesi Fadime Göktepe ile 24 Temmuz'daki duruşmasından önce görüştük.

"Hiç kimseden korkum yok!"

Temmuz'un ilk günleri. İstanbul'un ücra semtlerinden birinde Fadime Göktepe'nin evini arıyorum. Ev numaralarını izlemek güç. Sonunda dayanamıyorum ve meraklı gözlerle, sokakta bir oraya bir buraya yürüyüşümü izleyen mahalle kahvesi sakinlerine adres soruyorum. Meğer çok yakınındaymışım, karşımdaki apartmanda yaşıyormuş Fadime Göktepe. Apartmanın koridorlarındaki yeni yıkanmış yünlere basmamaya çalışarak daire kapısına ulaşıyorum. Zile basıyorum. Korktuğum başıma geliyor, kapıyı açan yok. Bir an düşünüyorum, sabah konuşmuşuz, mutlaka evde olacak. Bir an Fadime Göktepe gibi düşünmeye çalışıyorum ve komşu dairede buluyorum O'nu. Beni beklerken sıkılmış.

Fadime Göktepe kadar fotoğraflarına benzeyen bir başka insan daha yoktur, sanırım. Ya da kim bilir belki de onlarca fotoğrafının çekilmesine yol açan olaydan sonra hep o fotoğraflara vuran ifadeler çakılıp kaldı yüzüne. Ben beceriksizce kendimi tanıtmaya çalışırken sözümü kesiyor: "Hayri (Evrensel Basım Yayın'ın editörünü kastediyor) ile konuşmuştuk senden" diyor. "Salona geçelim, orada otururuz." Salondayız ve artık yalnızız. Duvarlarda onlarca Metin Göktepe fotoğrafı var. Metin'le ilgili bir yığın görüntü, bir de bir köşede, Kuzey-Ben Westfulya Eyaleti Kadınlar Kolu'ndan bir plaket: 12 Mayıs 1996'da yılın annesi seçtikleri Fadime Göktepe'ye. Anne Fadime Göktepe. Ama bu kadın Metin Göktepe'nin annesi olarak doğmadı. Acıya boyun eğmediğinde, yıkılıp kalmadığında da geleneksel anne rolünün sınırlarını düşünmediğinden eminim. Metin'in ölümünden sonra yükselttiği sesinde, yıllar, yıllar önce yüklendiklerinden kalan bir şeyler var. Fadime Göktepe'yle, öncesiyle sonrasıyla Fadime Göktepe'yi ve oğlu Metin Göktepe'yi konuştuk.

"Doktora gittiler bizimkiler. Çocuğun hiç bir şeyini alamamışlar. Elbiselerini verselerdi herşey görülecekti, elbiseler kanlı. O benim evimde, benim oğlumdur, ben saklamıyordum da sen mi saklayacaksın giysilerini? Alamadık bir şeyini. Sonra mahkemeyi taa nerelere verdiler. İnsanlar oralara da gitti. Toplandık, gittik. Çok büyük tepki vardı. Mahkeme salonu tıklım tıklımdı. Kapatamadılar işte olayı. İnsanlar sağ olsun, açığa çıkardılar. Yoksa biz nereden bilelim. Ben bir kadın, evdeyim. Sabah gönderiyorum çocuğumu, akşam yok çocuğum. Akşamın bir saati, Metin gelmedi. Evde kıvranıyorum. Acaba niye gelmedi? Sabahlan gönderdimdi. Telefon ederdi hep. Gece çok kötü geçti. Ertesi sabah dışarı çıktım, insanlar toplanmış..."

Soru sormama gerek kalmadan konuşmaya başlamıştık. Sessiz sessiz oturduğumu görünce "Git istersen, bir yüzünü yıka, yoldan geldin" dedi. Ben ellerimi yıkarken, içmem için bir bardak su getirdi. Çok sersemlemiş görünüyor olmalıydım. Salona döndüğümüzde, daha canlanmıştım.

Mahkeme 24 Temmuz'da, değil mi?

Evet. Yaklaşıyor. Mahkemeye gittikçe o gelen insanlar için de üzülüyorum. Sıcak soğuk demeden koşup geliyorlar. Bağıra bağıra. Aç susuz yanımızdalar. Böyle koşturuyoruz. Metin'den sonra çok olay meydana çıktı, mafyalar, Susurluklar... Metin emekçilerin tarafındaydı, mücadele ediyordu. Diyorum ki, "Metin evde otursa, O'na hiç bir şey olmazdı."

Bu koşuşturmalar sırasında sizi hep ön planda gördük.

Öteki çocuklarım da geliyor zaman zaman. Ama ben varım, tabii. Metin'in babasını on yıl önce kaybettik.

Eşiniz yaşıyor olsaydı?

Bazı şeyler başka olurdu. Ama şimdiki gibi davranırdım. Yılmazdım hiç.

Metin ile ilgili pek çok konuşmak için pek çok yere gittiniz...

Evet. Metin için bir şeyler yapan çok insan var. Ama ben bu yola kendimi koydum. Metin ile çok yakındık. Belki diğer çocuklarımdan da farklıydı. O'nu bir gün asık suratlı görmedim. Kendi yemeğini kendi alıp yiyen bir çocuktu O. "Anneciğim, yorulma" derdi. Metin'den sonra yurtdışına da gittim. İngiltere'ye, Almanya'ya. Sonra başka bir ülkeye daha. Türkiye'de de dolaştım, Antalya'ya, İzmir'e gittik. Konuşmalar yapıldı. Sağ olsun, insanlar ilgilendiler. Ama bir an, bir yerde herkes kendi işine gidiyor. Herkes kendi işinde gücünde. Yalnızım şimdi. Gerçi çocuklarım var. Ama onlar olmasa yine tek başıma giderdim. Dağa taşa katlanırım. Olaylarla daha fazla ilgileniyorum artık. Daha çok seyrediyorum. Bir de o trafik kazasını geçirdiğimde doktor bana "Ben görevimi yaptım, sen benden çıktın, yollarda ölürsen karışmam" dedi. Ben de "Bu yolda öleceğim, bana karışma!" dedim.

Ölüm uzakta kalsın. Nerede doğmuştunuz?

Erzincan'da.

Nasıldı aileniz? Metin'in babasıyla nasıl evlendiniz?

Bizim ailede variyet çoktu. Misafir eksik olmazdı. Arılar, davarlar vardı. Metin'in babası gelmiş bizim köye. Beğenmiş beni. Ben çocuktum. Oynuyorduk dışarıda. Adam demiş ki "Bu kız çok iyidir ama çok küçüktür." Üç sene unutmamış, üç sene sonra tekrar geldi. Ben ilkten "Küçüğüm" dedim, gitmedim, sonra kabul ettim. Bir yıl nişanlı kaldık, O Sivas'taydı, hiç aramadı. Herkes "Evlidir, çocuğu vardır" diye dedikodu yaptı. Kafama takmadım. Sonra geldi işte. Evlenip, Sivas'a gittik. Sekiz çocuğum oldu. Ama hep çalışıyordum. Ekinlerle, hayvanlarla uğraştım. Yün yıkadım...

Sonra çocuklarınız büyüdü ve İstanbul'a yerleştiniz...".

Evet. İstanbul'a geldiğimde kurulu bir düzenleri vardı çocukların. Çocuklardan yana hiç sıkıntı çekmedik. Ben onlara babalarına göre daha yakındım. Çok düşkündüm ben çocuklarıma. Babalar anneler kadar olmaz ki! Anne bambaşkadır. Bir kere vurmadım çocuklarıma.

Peki, çocuklarınızın nerelerle uğraştıklarıyla ilgileniyor muydunuz? Metin'in gazetede çalışmasıyla, örneğin?

Metin'in gazeteye girmesini ilkten iyi karşılamadım. Maliyeyi kazanmıştı. O, "Ben gazeteyi daha çok seviyorum" dedi. Üniversiteye girdiği günlerdi işte. Dergide çalışıyordu. *Gerçek* dergisinde. O zaman korkmuyorduk. Hiç insanın aklına gelmiyor ki. O

Fotoğraflar: KAŞ

Metin Göktepe duruşmasının polis sanıkları yine duruşmaya gelmedi. Mahkeme 4 polis hakkında daha tutuklama kararı verdi. Böylece giyabi tutuklu polis sayısı 9'a yükseldi. Duruşmayı izlemek üzere yine yüzlerce insan Afyon'daydı. Ancak duruşma salonuna bazı gazeteciler bile giremedi.
Fadime Göktepe, salonun değişmesi talebiyle bin imzalı bir dilekçeyi mahkeme heyetine verdi. Bir sonraki duruşma 21 Ağustos'ta yine Afyon'da.

kendi görevini yapıyordu, haber peşinde koşuyordu. Tabu, Uğur Mumcu'nun filan ölümü var. Kim koydu o bombayı? Ben gitmedim, sen gitmedin, peki kim yaptı? Öteki gazetecileri de kimler öldürdü? Metin gözaltındaydı. Apaçık bir olay. Mehmet Ağar bir şey bilmiyor muydu? Metin'i nasıl öldürdüler? Ama daha önceden hiç aklıma gelmezdi. Gazeteci diye bir şey yapamazlar diye bile düşünürdüm. O neler araştırıyordu, bilmiyordum...

O zamanlar bunlar uzağınızdaydı.

Doğru. Evle uğraşıyordum. Günler çocuklarla geçiyordu. Akşam yemek. Sabah erken kalk, iş yap. Çamaşır yıka, kurut. İstanbul'a geldiğimde eşim de yanımdaydı, o ölünce, çocuklarla kaldım. Aylığımız yoktu. Evdeki para durumuyla ilgilendim. Çocuklar çalıştılar. Bir ara ortak bakkalımız vardı. Çocukların düğünlerini ben yaptım.

Eşinizle aranızda hiç sorun çıkarıyor muydu sizin istekleriniz?

Yok, eşim bana hiç bir şey buyurmazdı. Gelirdi, kapı kilitli, döner giderdi. "Niye geziyorsun?" demedi hiç bana. Köyde yalnızdım. Her işe kalkışırdım. Beşik sırtladım, çoban yemeği hazırladım. Diyordum ki, "Çocuklarımı büyüteyim, benim hiç bir şeyim olmasın." Çocuklar buyuyünce her şeyi konuşmaya çalıştım onlarla. Bir gün Metin geldi, "Bir kızı seviyorum" dedi. Sünni bir kızmış. "İnsanlığı önemli" dedim. Kız da radyoda çalışıyormuş, aynı gün O da annesiyle konuşmuş.

Birinci tekil şahsı düşündüm. Sonra gözümün önüne Fadime Göktepe'nin bir yürüyüşte çekilmiş, yumruğu havada fotoğrafı geldi.

Metin'den sonra sokaklara çıktınız.

Tabii. Kışın o soğuklar. Nasıl soğuktu her yer. Metin'in ne için çabaladığını gördüm. O nun çalışkanlığını gördüm. O çalışkandı, göze batmıştı. Ben gazeteleri sevmiyordum önceleri. Doğruya doğru. Bilmiyordum. Şimdi, "Metin'in yerinde olsam, öyle davranırdım" diyorum.

Olaydan sonra ne tür olumsuz davranışlarla karşılaştınız?

Çok şey oldu. Bir ara diğer oğlumu da içeri aldılar, kızımı da aldılar. Ben o zaman İngiltere'deydim. Haberleri izliyordum. Bir baktım, bizim çocuklar televizyonda. "Eyvah" dedim. "Bunları almışlar." Sabaha kadar telefon başındaydım. Sordum soruşturdum. Daha hiç bir şeyin belli olmadığını söylediler. Sonra dördüncü telefonda öğrendim, sabaha bırakılacaklarmış. Sabah çıktıklarında telefonlaştık. "Sizi çok dövdüler mi?" diye sordum. Dövmemişler. Geçen duruşmada da adım okunmasına rağmen içeri girmeme izin vermedi polisin biri. Bağırdım ben de. Hiç kimseden korkum yok. Ben suçlu değilim ki.

Dava konusunda ne düşünüyor sunuz?

Olayı kapatamadılar. Umutsuz değiliz. Devletin işini anlamak zor ama. Bak, ikinci sene doluyor, ortada bir şey yok. Oğlum ölünce her şeye güvenimi yitirdim. Kime güveneyim? Eskiden polise de güvenirdim ben. Metin'den sonra herşeyden soğudum. Metin mafya mıydı, kime zarar vermişti? Şimdi dava sürüyor işte. Suçlular kesinlikle cezalandırılmalı, cezalandırılacak. Zaten gören var, duyan var. Tanıklar var.

Öteki mağdur yakınlarıyla görüşüyor musunuz? Cumartesi Anneleri'yle filan...

Dizimden sonra Cumartesi"ye gitmedim. Dızım ağrıyor. Ondan önce gidiyordum. O günlerde yanımıza senin gibi genç bir kız geldi. Sarıldı boynuma, öptü beni. "Fadime ana" dedi. Dış devletten geldiğini söyledi. "Duydum ki Metin'e böyle yapmışlar, tepki gösterelim" dedi. Ben de inandım. İnsanları nasıl tanırsın? Kız ben nereye oturduysam, oraya geldi. Hep dibimde. Gazeteciler sorunca "Ben kızıyım" demiş. Gazeteciler de bana sordu, "Yok" dedim. Sonra başkalarına Metin'in teyzesinin kızı olduğunu söylemiş. Yalan yani. Uzaklaştırdık. Kim olduğu belli değil. Böyle olaylar geliyor başımıza. Bir de geceleri sessiz telefonlar açılıyor. Uyandırılıyoruz. Rahatsız ediyorlar.

Şimdi beklentileriniz neler?

Suçlular mahkemeye çıksın istiyorum. Metin geri gelmeyecek ama suçlular çıksın ortaya. Karşı tarafın avukatları çok dişli, görsen bir. Güç nerede, kimin elinde zaten? Ben yine de hayatımın sonuna kadar mücadele edeceğim. Şimdi benim için her çocuk bir. Hepsi ne zorluklarla büyümüş. İnsanın içinde kaynıyor bunlar. İnsan bir karıncaya baksa, bir karınca ölse, "yazık" diyor. Hepsi can. İnsan duvarda meydana gelmez ki? Gelse ne kolay. İnsan meydana getirmek o kadar zor ki. Belki kalem bulunmaz, belki kitap bulunmaz. Belki onun bunun eskisini bulup giydirirsin. İnsan yetiştirmek kolay değil... Bir de elinizden alıyorlar...

Elimizden sevdiklerimizi böyle alamayacakları bir dünya için mücadele ediyorduk. Fadime Göktepe yemeğe kalmam için ısrar etti. Bekleyenim vardı, kalamadım. Fadime Göktepe'nin de bir beklediği vardı, adalet ne zaman kapıyı çalacaktı?

Gamze Deniz

“birisi var”

hayat ve aşk, kadınlar için ecele faydası olmayan bir korkulu rüya olmaktan çıkmadan aşk ne kadar hakikidir? o yüzden, kadınların kurtuluşunu istediğimiz için bizi aşkı tanımamakla suçlayanlara karşı göğsümüzü gere gere diyebiliriz ki, aşkı mümkün kılmak için de, yaşasın kadınların kurtuluşu!

birisi var. bu kısacık cümle size aşkla ilgili olmak dışında bir şey hatırlatır mı? bir arkadaşınız gelip bu cümleyi kuruyor. ne anlarsınız? aşığım, istiyorum. henüz bir kurum olmadık, yani sevgilim, nişanlım, kocam falan değil. ama o, orada, var oluyor. belki henüz hayatımın kıyısında ama ben hayatımın ortasını gerekirse o kıyıya taşıyacağım.

aynı cümleyi sevdiğiniz erkekten duyabilirsiniz; acılı bir şey. birisi var. yani, kafam karıştı, artık seni nasıl isteyeceğim? ya da seni artık istemediğimi nasıl söyleyeceğim sana? birlikte kurduğumuz kurumu -aile, sevgililiknasıl dağıtacağız?

ya da birisine kur yaparsınız ve size, “birisi var,” der. seni isteyip istemediğimi bilmiyorum, bilsem de sana söylemeyeceğim çünkü kendimden uzaklaştıramayacağını birisi var hayatımda. yine kurum.

ya da siz. bir hayramnıza aynı cümleyi sarfedersiniz.

birisi, aşkla kurumun karşı karşıya gelip çarpıştığı durumlarda kâh bir tarafta, kâh öbür tarafta yer alır.

birisi; onunla olan ilişkimiz nasıl kuruluyor?

üçü beşi aklımızı karıştırsa da genellikle birisini seçeriz. nasıl, neye göre ve ne kadar zaman için?

nasıl sorusunun en haysiyetli cevabı muhakkak ki, “kalbimizin sesini dinleyerek”tir. alı, ama biz kadınlar için bu ne büyük bir lüks. hangimiz, ailem/eller/arkadaşlarım/işyerindekiler... şeklinde uzatabileceğimiz bir listeyi ferah ferah aklının dışına atarak, şemsiyenin unutulduğu yağmurlu bir sonbahar günü, bir saçağın altında hafifçe sokulduğu birisini kalbinin sultanı yapabilir? saçakaltı örneğinin bir klişe olduğunun farkındayım. bize öğretilmiş klişeleri benimsemek, onlara uygun yaşamak bile ne kadar kahramanca bizim için. biz kalbimizin sesini dinleyerek seçmeyiz, seçemeyiz. ki kalbimizin sesinin bile ne kadar bizden yana olduğu şüphe götürür. ve tabii en acısı, onların kalbiyle bizim kalbimizin bu kadar farklı telden çalmasıdır.

size yeni zamanlara ait, şehirli bir hikâye anlatmak istiyorum. iki kadın hovardalığa çıkıyorlar. yani eğlenecekler, belki birileriyle flört edecekler, o kadar. bir tanesinin de doğum günü. nitekim dans edilen bir yerde, iki adamla flört ediyorlar. adamlardan bir tanesi kadınlardan birinin doğum günü olduğunu öğrenince ona bir paket çikolata hediye ediyor. öteki kadınla flört eden de ufak bir küpe. iki kadının o geceden en çok hatırladığı şeyler bunlar.

bir paket çikolata ve tek bir küpe incelik, romantiklik ve kıymet bilirliğin ifadesi olabilir ancak. bir adamla bir gece dans etmekten tad almak için bunlara muhakkak ki gerek vardır. ama benzer bir gecenin tadını çıkaran erkekler cinsel çekicilik, bu çekiciliği sunarkenki rahatlık gibi şeyleri hatırlayacaklardır. böyle bir gecenin tadını çıkarmak için bunlara da gerek vardır ama bizi birbirimizden bu kadar farklı, kopuk, karşı karşıya kılan şey işte tam bu örnekte belirginleşiyor diye düşünüyorum. erkekler esas olarak gövde, gövdenin alabileceği hazza göre karar verirken kadınların illâ da karşısındakinin ruhuna dokunma ihtiyacı var.

bir kadın bir erkeğin ruhuna sadece yakınlaşmak için dokunmaz. kendini güvenlikte hissetmek de ister mesela. canının yanmayacağını bilmek ister; en kabasından başlayalım, dövülmemek ister. daha incesine doğru yol alırsak, kalbinin hırpalanmamasını ister. ve bu güvenlik için tek garantisi karşısındakinin insafıdır. oysa bir erkek ancak kalbini karşısındakinin avuçlarına teslim ettiğinde güvenlik ihtiyacı duyar, ya kadın kollarını kavuşturuvererek kalbinin yere düşüp parçalanmasına izin verirse... yani kadınlar her durumda emniyet ararlar, erkeklerse ancak âşık olduklarında. öyleyse âşık erkeğin âşık olmamış erkekten bu kadar farklı olmasına, kendini emniyete almak için sağa sola saldırmasına şaşırmayalım. bizim her daim içimizde taşıdığımız o güvensizlikle yeni tanışmaktadır çünkü.

güvenlik aslında bir ihtiyaç olarak bile tanımlanmamalıdır. toplum dediğimiz şu cehennemin insana sunması gereken en temel şey güvenliktir. güvensizlik, yani zalim bir öğretmenin elinde kopya çekmiş çocukların, peşinde polis takılmış isyancıların, evsiz yaşayıp yeraltından geçinmek zorunda olanların gayet iyi tanıdıkları o kendini her an tehlikede ve gayrı meşru hissetme hali arızi bir şey olmalıdır. öyleyse kadınlar, yani dünya nüfusunun çoğunluğu, özellikle de aşk

dediğimiz o ruhu ve bedeni sarıp sarmalayan haz ve mutluluk alanına adım attıklarımda neden bu hissi de beraberlerinde taşımak zorımda kalıyorlar? ya da şöyle soralım, beyaz ve her renkten ata binmiş prenslerin terkisinde neden bedenimizin olmasa bile kalbimizin kamçısı asılı ve o kamçıyı ele almamaları için insafa gelmelerini sağlamak zorundayız?

bir teslimiyet olarak aşk...

ben aşka inanıyorum. şimdilerde bu kavram birbirlerini arzulayan insanlar arasındaki her türlü ilişkiyi tanımlamak anlamında kullanılıyor. bu tanıma bir itirazım oluğundan değil, ama benim inandığım aşk doğunun ve batının masallarının anlattığı, kalplerin kardeşliğine dayanan o gönüllü teslimiyet. evet, mümkündür ve ne kadar iyidir. ama emniyetsiz bir teslimiyet ne kadar mümkündür? kadınlar ve erkekler korkusuzca birbirlerinin kalplerini selâmlayamadan teslim olunabilir mi? hayat ve aşk, kadınlar için ecele faydası olmayan bir korkulu rüya olmaktan çıkmadan aşk ne kadar hakikidir? o yüzden, kadınların kurtuluşunu istediğimiz için bizi aşkı tanımamakla suçlayanlara karşı göğsümüzü gere gere diyebiliriz ki, aşkı mümkün kılmak için de, yaşasın kadınların kurtuluşu!

birisi, bir tanem, birileri...

feminizm “özel olan politiktir,” der. aşk, herkesin en kendine mahsus addettiği, en özel şey. hepimiz, “benimkisi başka,” diyerek âşık oluyoruz. aslında bunun, bu en özel şeyin bile ne kadar toplumsal ve dolayısıyla politik olduğuna biraz temas etmeye çalıştım izninizle. politika hayatımızın bir parçasıdır ve her alanda vardır ama şimdi tekrar gerçek hayata dön-

mek istiyorum.

birisini sevdiniz. birisi, birtanem oldu. adam philips diye bir adam var, tekeşlilik adında bir aforizmalar kitabı yaznuş. yakında da metis yayınlarından çıkacakmış bu kitap. bu kitaptan bazı seçmeler, defter dergisinin bahar sayısında yayınlandı. bunlardan bir tanesinde adanı philips, şöyle diyor, "Çoğu insan tekeşlilikten bahsedildiğini hiç duymamış olsaydı tekeşliliğe asla kalkışmazdı." bu epeyce makul görünüyor insana. çünkü hemen herkes bir ömür boyunca birden fazla insanı istiyor. bazen bir an, bazen birkaç ay, bazen de yıllarca... ama çokeşliliğin bir başka biçimi var. aynı zaman dilimi içerisinde birden fazla insanı istemek. bu zordur.

yazının başında aşkla kurumun birbirinin karşısına geldiğinden bahsetmiştim. birisi, hattâ daha aklımıza duştuğunde bile bir kurum oluşturuyoruz onunla. ben ve o'dan biz'e geçtiğimiz an başlıyor bu. ve ki kurum birbirinin içine geçerek, geçemeyerek türlü iktidar mekanizmaları yaratıyor. işte çokeşliliği acılı bi şey kılan da bu durum. öte yandan şu soruyu sormak gerek; kalbi ve kabalaşmama izin verirseniz, yatağı ısıtmak için tek kişi yeterliyken insan neden birkaç kişiyi ister?

bunun ilk ve yaygın biçimi, beraber olunan insanlara atfedilen farklı rollerdir. bunu erkekler yaygın olarak yapıyorlar. evdeki karım, dışarıdaki sevgilim. yani, hizmet, çocukların bakılıp büyütulmesi bir kadına, haz ve sefa ise öbür kadına. bunu genelleştirirsek, bir eşle meşru kurum, o kurumu bozmayı, o kurumdan vazgeçmeyi göze almayarak öbür eşle aşk.

ama böyle olmayan durumlarda bile şunu farkedebiliriz, insan birisini sadece aşk için istemez. beğenildiğini hissetmek için ister mesela. ne kadar çok insan onu beğenirse özgüveni o kadar artacaktır. bu şimdiki hayatımızda bize çok makul ve masum görünen bir durum ama özgüven başka yollarla tesis edilecek bir şey değil mi aslında? aşk, sadece haz ve paylaşma yani saf aşk için arzulandığında gerçekten aşk olmayacak mı?

bu kaç eşlilik tartışmasını, yine adam pihilips'in sözleriyle kapatmak istiyorum:

"Kendini tekeşli olmak zorunda hisseden kişi, tıpkı kendini serbest olmak zorunda hisseden kişi gibidir. İkisine de birşeyler fazlasıyla aşırı gelir. İkisi için de kaçınılması gereken bir felâket vardır. Tekeşliler kendi çokeşli isteklerinden dehşete kapılırlar, serbest olanlar ise bağımlılıklarından. Soru, hangi felaketi tercih ettiğimizdir."

ne kadar doğru. şu içinde yaşadığımız hayat bize felaketlerden felaket sunuyor. seçmeyeceğiz. bize sunulan her şey üzerine düşüneceğiz. ve kalbimizi kendi emrimize verip, kalbimizin emrine gireceğiz. aşk, hayat, mutluluk, bizler ve onlar için bir imkân... hiç biri kadınların kurtuluşu olmadan mümkün görünmüyor.

ayşe düzkan

Bebeğiniz gece yarısı ağlamaya başlayınca...

İki kız çocuk babası Robert Wright çözümü bulmuş. *Slate* ve *Time* dergilerinde yayınlanan yazısında bulduğu çözümü anlatıyor.

Her gece binlerce anne-baba, standart çocuk bakımı tavsiyelerini izleyerek birkaç aylık bebeklerini yatağına yatırıyor, sonra kendi odalarına gidiyor ve bebeğin ağlamalarını duymazdan geliyorlar. Çocuğun ağlamasının, anne ya da babanın yanına gitmesine izin verilene kadar 20-30 dakika sürmesi gerekiyor. Sonra bebek okşanıyor, fakat kesinlikle yatağından alınmıyor. Sonuçta bebek uyuyor, fakat gecenin devamında her uyandığında bu merasim tekrar ediliyor.

Her gece aynı şeyler, yalnızca her seferinde annebabanın bebeğin yanına 5 dakika daha geç gitmesi farkıyla tekrarlanıyor. Bu bir-iki hafta hatta bazen bir ay sürüyor. Her şey yolunda giderse, çocuk bütün gece emzirilmeden ve ağlamadan uyuyor.

Bu yöntem, ABD'nin çocuk uykusu konusunda en tanınmış uzmanı Richard Ferber'in adına ithafen, çocuğu "ferberize" etmek olarak biliniyor. Ferber bu ritüelin, çocuğun geceleri yalnız kalması ve gelişmesi için gerekli olduğunu savunuyor.

Bu noktada ilk olarak kendi tercihimi itiraf etmeliyim: Karım ve ben ferberize etmede başarısız olduk. İlk kızımız 45 dakika boyunca aralıksız ağlayabileceğim kanıtlayınca pes ettik ve onu yatağımıza aldık. Üç yıl sonra ikinci kızımız doğduğunda ona beşik yapma zahmetine bile katlanmadık.

Peki, nasıl oldu da zamanın egemen çocuk bakımı tavsiyelerini reddedecek kadar kibirli olabildik? Burada da ikinci tercihimi belirtmeliyim: Darwinizm. Bizim cinsimiz için doğal olan, ilk birkaç yıl çocukların gece anneleriyle birlikte uyumalarıdır. En azından avcı-toplayıcı toplumlarda norm budur. Anneler uyumadan önce ve gece gerektiğinde bebeği emzirirler. Yorucu gibi görünüyor, ama değil. Bebek ağladığında anne refleks olarak ve çoğu zaman gerçekten uyanmadan yapar bunu. (Ve baba, kişisel olarak da onaylayabilirim, hiç uyanmaz.)

Ferberizasyonun doğal olmayışı ille de kötü olduğu anlamına gelmez, fakat Ferber daha ileri gidip geliştirdiği rejimin ebeveynler için bir ödev olduğunu ve çocukların yalnız uvumaları "gerektiğini" söylüyor. Bu, çocuğun "kendini bağımsız bir birey olarak görmesini" sağlıyor.

Etrafı parmaklıklarla çevrili bir yatağa hapsedilmiş ve çevresine müdahale etme gücünden yoksun bir bebek, nasıl bir otonomi duygusu geliştirebilir pek anlayamıyorum.

Ferber'e göre, yalnız uyumaktan korkan bir çocuğun yanımızda yatmasına izin vermekle "gerçekte sorunu çözmüş olmuyorsunuz, bu kadar korkmasının bir nedeni olmalı." Evet, olmalı. İşte buna aday bir neden: Belki çocuğunuzun beyni, annelerin bebekleriyle birlikte uyuduğu milyonlarca yıl içinde doğal elemeyle şekillendi. Belki o zamanlar bir bebek kendini gece yarısı yalnız bulduğunda, bu "kötü haber" anlamına geliyordu (Annenin bir canavar tarafından yenmiş olması gibi). Belki de genç beyin bu duruma, yakındaki akrabalarının gelip onu bulması için bağırarak cevap vermek üzere tasarlanmıştı. Kısacası, belki de yalnız bırakılmış çocukların korkmuş görünmelerinin nedeni, yalnız bırakılan çocukların doğal olarak korkuya kapılmalarıdır. Yalnızca bir teori.

Birkaç haftalık gece terörü muhtemelen çocuğu bir ömür boyu korkutmayacaktır. Eğer Ferber rejimi çocuklara zarar veriyorsa, bunu daha çok ikinci bir yoldan yapıyor: Gece emzirmelerinin son buluşu. Araştırmacıların yeni bulgularına göre anne sütü, gelişime yardım etmek için özel olarak oluşturulmuş hormonlar içeren bir çeşit "dış plasenta". Bir başka araştırma da zekâyı büyük ölçüde artırdığını ortaya koydu.

Beslenme düzeninde 11 saatlik bir gece boşluğunun çocuğa zarar verip vermediğini tam olarak bilmiyoruz. Bildiğimiz, böylesi bir boşluk beş aylık bir bebek için doğanın planında yok, en azından avcı-toplayıcı toplumlar söz konusu olduğunda. Ya da süt söz konusu olduğunda: Anne sütü ince ve suludur, tıpkı sık sık emziren cinslerde olduğu gibi. Anneler söz konusu olduğunda da durum aynı. Gece emzirmelerini kesmek ağrılı şişkinliklere, hatta meme enfeksiyonlarına neden olabiliyor. Mevcut tüm kanıtlar gece emzirmelerinin doğal olduğunu söylerken Ferber buna karşı çıkıyor. Eğer üç aydan sonra bebeğiniz süt isteğiyle uyanmayı sürdürüyorsa, "uyku sorunu oluşuyor demektir."

Neyse ki artık başka bir yöntemin tavsiye edilmeye başlandığına dair işaretler var. Ferber henüz beyaz bayrak sallamadı ama, bir başka uzman, Brazelton giderek çocukların ebeveynleriyle uyumalarına daha az karşı çıkıyor. (Çocuk bakımında bıma en az karşı çıkan tanınmış uzmanın bir kadın olmasına şaşmamalı; Penelope Leach). Geç olması hiç olmamasından iyidir. Fakat çocuk bakımında, genel olarak davranış bilimlerinde olduğu gibi, insanların birer hayvan olduğunu en baştan kabul edip bu gerçeğin sonuçları üzerine duşünseydik, birçok dertten daha çabuk kurtulmuş olurduk.

Kredi kartı ile alışveriş hazzı

En önemli sonuç; neyi kaça aldığını bilmiyorsan kredi kartı elinden alınıyor. Ama alışverişin hazzını hiç unutamıyorsun. Kızkardeşimle birlikte karar verdik; bu da başka bir zevk.

Kredi kartı kullanıyor musunuz? Nasıl? Yani kredi kartı kullanmanın püf noktaları var, bunlardan haberdar mısınız? İşte bütün bu ayrıntıları bilmeyen ve kredi kartı ile alışveriş etmeyi deneyen bir kadının yaşadıklarını -ibreti alem için- yazıyoruz. Bu alışveriş çılgını kadın benim kızkardeşim olur. Kendileri kocası ile bir iş yerinin sahibi ve yöneticisidir, ama gelin görün ki kredi kartı ile yeni tanıştı. Tanımadığınız bir şeyi nasıl kullanırsınız? Şöyle bir elinize alıp evirip çevirip bakarsınız önce, nasıl kullanılacağını keşfetmeye çalışırsınız. Ama kredi kartı öyle birşey değil. Bakınca anlaşılmıyor, bütün banka kartları gibi numarası var. Kızkardeşim önce bu numara meselesine taktı. Öylesine takmıştı ki kredi kartını bankamatiğe verdikten sonra da eski banka kartı numarasını yazıp durdu ve kredi kartı bankamatik tarafından yutuldu. Saat 18.00. Banka kapalı. Kredi kartını ise çok sevgili kocası, daha yarım saat önce vermişti. Derhal telefona koştuk. "İşte böyle böyle, kredi kartımızı bankamatik yuttu". Karşı taraftaki ses şaşkın, "Bankamatikte ne yapıyordunuz, hani söz vermiştin, kredi kartı ile para çekmeyecektin?" -İşin püf noktalarından biri de bu, kredi kartı ile para çekmeyeceksin yoksa zararına olur-. Kızkardeşim cevap veriyor; "Vallahi para çekmek istemiyordum, sadece kartı açtıracaktım.", "Kartı açtırmak ne demek?" Telefonda anlaşmak çok zor oluyor ama kredi kartı literatürüne önemli bir katkıda bulunuyoruz. Bizim kredi kartı ile alışveriş keyfi nasıl olur denememiz bir sonraki güne kalıyor. Evet, ikimiz de çok merak ediyoruz. Kredi kartı ile alışveriş etmek nasıl oluyor? İnsan aynı zevki alabiliyor mu? Siz hiç merak etmediniz mi?

Ertesi günü yeniden buluşuyoruz. Kredi kartını bankadan geri alıyoruz. Banka memuru olayın nasıl cereyan ettiğini anlamaya çalışıyor ama biz anlatmıyoruz. Yani biraz da merak etsin. Kartımız elimizde caddeye çıkıyoruz. İlk gördüğümüz dükkana dalıyoruz. Öyle karar vermiştik. Kararlarımızdan hiç vazgeçemeyiz. Bugün bu denemeyi gerçekleştireceğiz. Dükkânda iç çamaşırı satılıyor. Saten gecelikler falan da var. Kızkardeşim bayılıyor. Pijamaların, sabahlıkların birini alıp birini bırakıyoruz. Tezgahtar kız biraz garip bakıyor ama olsun, biz buradan birşeyler almaya kararlıyız. Sonunda seçim işi bitiyor ve kardeşim kasaya yöneliyor, kredi kartını uzatıyor, birden anlıyoruz hiçbir pazarlık şansımız yok. İlk sonuç; Kredi kartı kullanıyorsan pazarlık yapamıyorsun. Biraz kırgın çıkıyoruz. Yani biz biraz pazarlığı severiz de. Birkaç yüz metre ileride bir mağaza gözümüze çarpıyor, vitrinde çok güzel eşofmanlar var. Derhal içeri giriyoruz. Yine bir koşturma, o mu olur, bu mu olur, derken burada da seçtiklerimizi torbaya doldurup kasanın önüne dikiliyoruz. "Kredi kartı kullanmak istiyoruz." "Tabii" diyor adam ve işlemleri yapıyor, kızkardeşim önüne uzatılan kağıtları imzalıyor. Çıkıyoruz. Ben "Şu dükkâna da girelim" diye tutturuyorum, kızkardeşim itiraz ediyor, çünkü kocasıyla arasının açılacağının farkında, ben gerçekten ısrar ediyorum, "Yaa beni hiç kesmedi, bu kredı kartlarının sınırı var mı? O sınır ne olabilir? Sınırı geçersek başımıza ne gelir?" Sorularıma cevap alamıyorum. Kızkardeşim kolumdan tutup beni çekiştiriyor, vitrinlerden uzak tutmaya çalışıyor. İkinci sonuç; Bu kredi kartlarım küçümsememek gerekir, öyle ki alışverişi sevmeyen herkesi birer alışveriş çılgını haline getiriyor. Eve gidiyoruz. Aldıklarımıza bakıyoruz; kızkardeşimin kocasına bir eşofman, öbür kızkardeşime bir gecelik, ona şu, buna o. Kendimize bir şey almamışız. Birbirimize bakıyoruz. Kredi kartı ile alışveriş hazzı mümkün mü diye boşuna merak etmişiz. Herşey çok çabuk olup bitiyor, hiçbir şeyin tadına varamıyorsun. Öyle ki kendine birşey almayı unutabiliyorsun. Kızkardeşim "Belki de ilk kez denediğimiz için böyle oldu, yarın yine alışverişe çıkalım mı?" diye soruyor. Kocası gelince bunun cevabını bulmaya çalışıyoruz. Üçüncü ve kesin sonuç; neyi kaça aldığını bilmiyorsan kredi kartı elinden almıyor. Ama alışverişin hazzını hiç unutamıyoruz. Kızkardeşimle birlikte karar verdik; bu da başka bir zevk. Şimdi kredi kartım yeniden ele geçirme planları yapıyoruz.

Jale

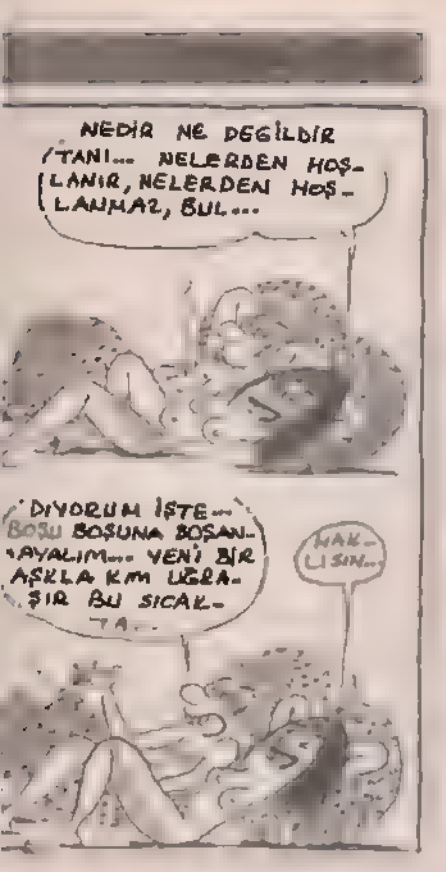

"tövbe!"

sezen aksu, yine yapacağını yapmış. farkında mısınız, levent yüksel'in son sınıgıl'ının sözleri onun.

dikkat ederseniz birkaç sayıdır klibal mevzulara temas edemiyoruz. ele almaya değecek klip olmadığından değil, elimiz değmediğinden. fakat levent yuksel'in son singılı *bi' daha* her klibatörün iştalını kabartacak öğelerle dolu. levent yüksel biliyorsunuz acılı, karısından ayrıldı. tabii onlar monden bir çift olarak arkadaşça ayrıldılar. bu arkadaşça ayrılabilme en sevdiğim magazin klişelerinden birisidir ve kendime ve çevreme baktığımda birbirini tutkuyla sevmiş iki insan arasında böyle bir gelişmenin yaşanabilmesi ihtimali epeyce düşük görünüyor bana. gerçi tutkulu aşk da modern hayatımızın dışına attığı şeylerden birisi, o başka. neyse, medeniyet eleştirisini bir yana bırakalım.

levent yüksel son parçası ve ona bağlı olarak son klibinde, acısını tersyüz etme olayına girmiş diye düşünüyorum. neden, çünkü sertab erener onun üzerine gül koklamış ve bunu herkeslere ilan etmişken klipte bir de ne görüyoruz; levent yüksel kaçamakçı taraf.

şimdi bu kliplerde şarkıcının rol alması adeti epeyce zorlayıcı oluyor. ama klip gibi harcıâlem bir şeyde gerçekçilik aramadığımız için ses çıkarmıyoruz. yoksa gerçek hayatta, levent yüksel'in "memleket gibi" tabiriyle anılabilecek ve o kiloları değirmende almadığı belli olan karısının dişinin kovuğuna bile gitmeyeceği gün gibi aşikârdır bana sorarsanız. hele de isterse üst üste dört şoför deri ceketini giysin, o mahalleye adımını bile atamayacağı, bir meyhanede küfelik olsa kendisini taşıtacak küfeci bulamayacağı da tartışılmaz bir konudur. kendisine bu roman masalında olsa olsa pamuk prens rolü düşer kanaatindeyim. neyse efendim, bu levent yüksel, efendi efendi oturmamış (af buyrun, hangisi oturur?) ve karşıdaki sarışınla bir takım olaylara girmiş. üstelik de delikanlı gibi işi kabul edeceğine, "ben mazbutum, âlem puşt," diye özetlenebilecek bir tavra giriyor. (bkz. "ben değil, onlar yaramaz," bölümü) böyle çamur atıyor ama kızın resmini cüzdanına koyacak kadar da ciddileşmiş. bunun üzerine evdeki hanım da çarşıya uymayıp annesinin evine taşınınca yemin billâh ediyor, "tövbe, bi' daha yaparsam vallahi adinin bayağısıyım," falan gibilerinden. zamanında aklın nerede diye sormanın faydası yok, zaten hâlâ gözü sarışında. yani tipik bir ne yardan ne serden vak'ası ve allahın işine bakın ki canlandırması kala kala levent yüksel'e kalmış. klibin sonunda görüyoruz ki olay bir kâbus ama (burada muazzez ersoy'un daha önce ele aldığımız "karagözlüm" adlı klibini hatırlıyoruz) erkek tarafının bundan ders almaya niyeti yok. gizli gizli sıvışıyor.

benim en beğendiğim kısım, "gel gidelim ele 'oh' dedirtme, sevdiğini kurda kuşa yem etme," bölümü. bence fondaki sarışın arkadaşla levent yüksel arasında geçenler olsa olsa bir kurda kuşu emanet etme hadisesidir ve müsaade ederseniz kimin kurt kimin kuş olduğunu sizin takdirinize bırakıyorum.

işte olaylar böyle levent yüksel açısından bir kapılarda sefil olma, kız tarafı açısından ise bir yandan kararlılık, bir yandan da aşağıya atılan eşyaları kafaya isabet ettirmeme suretiyle yelkenleri suya indirme örneğiyken, erkek tarafının bir faullü hareketi olayı çözüyor. biliyorsunuz grekoromen güreşteki belden aşağı hareketlerinin kadınlara yönelik mücadeledeki karşılığı akıldan aşağılara, kalbe doğru çalışmaktır. bir kadının aşkı elden kaçsa bile evelallah annelik hisleri her zaman ayaktadır. levent yüksel de bunu yapıyor, klibi seyrettiyseniz bilirsiniz, yine spordan örnek vermemiz gerekirse baskette feyk tâbir edilen bir hareketin örneği olarak, kendini anlaşmalı bir arabanın üzerine atıp olaya trafik kazası süsü veriyor. ve, onca yalvarmaya pes etmeyen gönül, yerde yatan "yiğidini" görünce yumuşayıveriyor. işte burası da klibin en gerçekçi bölümü. kendi geçmişinizi düşünün, orada böyle bir örnek yoksa, muhayyelenizi çalıştırın. çok kızdığınız sevdiğiniz, trafik kazası geçirmiş hastanede. "öteki kadın"a rastlama pahasına elinizde serumlarla oraya koşmaz mısınız? tersini düşünün, siz başkasına gönlünüzü kaptırmışsınız, hastenedesiniz, hiç tutar da gelir mi? örneği genişletiyorum, onun gönlü başkasında, siz hastanedesiniz, bir nezaket ziyareti ve/veya buketinden fazlasını görür müsünüz? devam edelim, sizin gönlünüz başkasında, o hastanede, vicdan azaplarıyla başında sabahlamaz mısınız? bu permutasyon hesabı örnekler çoğaltılabilir ve her birini düşündüğümde içimden, hep bir ağızdan "tövbe" diye bağıralım teklifi geçiyor. geçiyor geçmesine de zararın neresinden tövbe edebileceğimiz konusunda kafam karışık.

ayşe düzkan

Canının ciğerim kendini zehirliyor!

"O şırınganın içinde acaba ne var?

Yakınları madde kullanan kadınlar konuştular.

Selmin: İlk nasıl farkettin abinin madde kullandığını?

Aycan: Cüzdanında esrar yakaladım ve çok ürktüm.

Selmin: Tanıyor muydun esrarı?

Aycan: Herhalde tanıyordum. Büyük bir yanlış yaptım ve suçladını onu ve annemlere söylemek istemedim. Onlara söyleyip üzmek de istemiyorum. Bir kardeş için zor bir şey. Utanç duydum. Üzüldüm. Kahroldum. O da kendini savundu. "Tamam, bırakırım." dedi. O kadar uzun zaman geçti ki üzerinden hatırlamıyorum. Bütün bunlar on yedi sene önce oldu. Bizimki otoriter bir aile; babam askerdi, böyle bir şey duysa mahvolur. Şimdi artık her şey çok açık konuşuluyor. Fakat o zaman çok daha karanlıktı bu konular. Üniversitedeydi. Başlamasının sebebi bir arkadaşı.

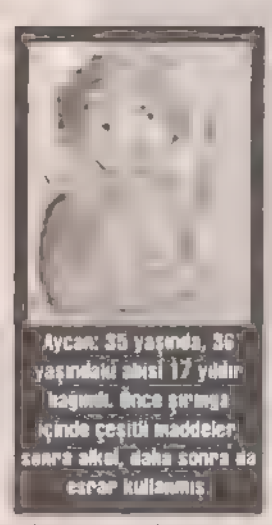

Aycan: 35 yaşında, 36 yaşındaki abisi 17 yıldır bağımlı. Önce şırınga içinde çeşitli maddeler, sonra alkol, daha sonra da esrar kullanmış.

Selmin: Tavırlarındaki bir değişiklikten mi şüphelendin?

Aycan: Tabii, yoksa abimin cüzdanını karıştıracak halim yok. Odasına kapanıp baygın bir vaziyette yatması, etrafa alık alık bakması. Sıkı bir araştırmayla buldum. Sonra anneme söyledim, o da farketmiş, o da bana söylemek istemiyormuş. Yıllarca aile olarak hep suçladık. Ama şimdi biliyoruz ki suçlayarak bir yere varılmıyor. Onlara yaşama sevinci duyabilmeleri, kendilerinin farkına varabilmeleri için konuşmak lazım diye düşünüyorum. Bir de tabii ilk farkeden ben olduğum için annemi de biraz yumuşattım.

Selmin: Sen ne hissettin o zaman?

Aycan: Karmaşık. Kızmak, suçlamak, utanmak.

Rezzan: Ben değişik zamanlarda çok yakın üç kız arkadaşımın uyuşturucu kullanıyor olmalarıyla yüz yüze kaldım. Arkadaş çevremiz böyle bir şeye kapalı değil. "Bütün maddeler aynı değildir. Dünya da boktandır. Bütün maddeler bağımlılık yapmaz," gibi düşüncelerimiz var. Ben de esrar içtim, içerim. Kokain de denedim. Ama hiç birisi uzun sürmedi. Birinci olayda şöyle oldu, vapurda gidiyoruz, arkadaşım, "Sen eroini merak ediyor musun?" dedi. Uzun uzun konuştuk, merak etmek üzerine. Arkadaşım başka bir şehre gitmişti bir süre önce. Ben biraz doktriner bir insanım, bunu öylece bir konu olarak ele aldım. Ve sekiz ay sonra anladım ki son derece ağır bir madde kullanma tecrubesinin ortasındaymış o zaman. Ve ben herşeyi öğrendiğim zaman kendisine de yeteri derecede uzaklaşmıştı. Ama o dönemde, son derece kapalı, cank bir çevre içinde geçen bir hayatı oldu. Allahım ve kendi iradesinin yardımıyla çok tehlikeli, ağır bir şeyden döndü. İkincisinde, aradan iki yıl geçmişti ve başka bir kadın arkadaşını, itiraf etti. Daha doğrusu paylaşmak için yekten söyledi. Eyç kullanıyorum. dedi. O da bir eroin türevi. İlkinde sonradan suçluluk duydum. O zaman bana mesaj vermeye çalışıyordu ve nasıl bu ihtimal aklıma gelmedi diye. İkincisinde çok panikledim. Hafif aramızın uzak olduğu bir zamandı. Çok da uzak değiliz, benim canım ciğerim. Bir an, "Yapma," dedim. "Yok , ben de çok korkuyorum ama bağlanmayacağım," dedi. Ama konuşmamız çok iyi oldu. Öyle bir durumda gerekli gereksiz yoklamak lazım insanları. Bahsettiğim insanlar, hayata karşı güçlü, özgürlükçü insanlar. Sanki kendi başlarına girer ve çıkarlar her türlü belaya gibi görünüyor. Hani onu da deneriz, bunu da deneriz. Bunun üzerine konuşuruz da, bize bir şey olmaz gibi. Aslında galiba sürekli bir biçimde kullanmaya başlayan insanlar kendileri de korkmaya başlıyorlar ama onlarda şöyle bir utanma oluyor. Ben niye zayıf düştüm ki bunu kullanmayı sürdürüyorum gibi. Anlatmak her zaman kolay olmayabilir. Ama o benim işimi çok kolaylaşırdı zaten anlatıp. Sonraki zamanlarda bununla ilgili haberleştik, ne durumda, nasıl diye. Kendi tecrübelerini anlattı bana, satıcılar nasıl oluyor, içiciler birbirlerini nasıl tanıyor. Sonra tedaviye falan ihtiyaç duymadan yırttı bu işten. Ben eroinden çok korkarım, korktuğunu da ifade ettim. Üçüncüsü, daha yakın bir zamanda, İstanbul piyasasının daha kötü olduğu bir zamanda, yine biz yaşlarda bir kadın arkadaşımız. Demin anlattığını böyle bir tecrübesi olmuş arkadaşla aynı evde kalıyordu. Onun durumuyla ilgili yanımdaki insanlardan uyanmamız lazımdı. Arkadaş çevresinde değişiklik olmuştu. Pek kolay ahbap bile olmayacağı birisiyle sevgili olmuştu. Bağımlı olma ihtimali yüksek birisiydi. Bu olayda topluca teyakkuz haline girdik. Sürekli olarak anlatmasını sağlamaya çalıştık. Bayağı da kötü zamanlar geçirdi. Sonra da yırttı.

Selmin: Eroinden yırtmak o kadar kolay değil diyorlar. Nasıl yırttılar?

Rezzan: Bence hafif vak'alar bunlar. Bir kere bahsettiğim insanlar çok genç değil. Bu kültürü tanıyan insanlar. İlki en genç olanıydı, on sene kadar önce. Yine de yirmi altı yirmi yedi yaşındaydı. Daha önceden devam edip yoğunlaşan bir tecrübe değil ama ilk tecrübe ve süren bir altı yedi ay. Çevrelerinde hep bu konuda yargılayıcı olmayan, bu konuda bilgi sahibi ve gerçekten yakınları olan insanlar oldu. Yani onlar da kullanabilirler ama o köşeyi biliyorlar. Dolayısıyla yaş herhalde önemli. Ama hepsinde maddeyle bağlantı devamı edyor. ettiğim zaman dilimleri özellikle t li olan zaman dilimleri. Sonrası birşey kullanmadan yaşamıyorla ağır tedavilik, büyük krizlik bir d girmiyorlar.

Aycan: Esrar hafife alınıyor galiba ötekilerin yanında hafife alınac şey.

Rezzan: Ben hafife alıyorum. Onu nıyor olmak demek hayatın bütü ka şeylerinden koparıyor demek ama sentetikler başka türlü bir o Dolayısıyla benim için mesele anı lahım böyle bir şey kullanıyor aman Allahım bunu mu kullanı bu süreklilikte mi. Yani mesela ey lanıyorsa, iğne vurmuş ve üç dor sürüyor. O sıralar kapanmışsa, a çevresi değişmişse filan gibi şeyl Paylaşmanın yolları ve panik bi diye düşünüyorum. Esrarla eroi

sında fark var. Şimdi esrar günde üç öğün ve çok miktarda da içilebilir. Ama insan esrar kullanmaya başladığı için günde birden bire üç öğün esrar kullanmaya başlamaz. Eroinde öyle bir şey var ki zaten birkaç kullanıştan sonra ihtiyaç hissediyorsun. Dayanılmaz bir ihtiyaç değil. kendini duvarlara filan vurmuyorsun ama bir ihtiyaç da başlıyor.

Selmin: Benim iyicene cahil bir tecrübem var. Bu konuda hiç bir şey bilmeden, hiç birini denemeden birden bire kızımda bazı değişiklikler hissettim. Bir kere aniden giyimi değişti, havası değişti, konuşma tarzı değişti. Daha hızlı fakat tutuk tutuk konuşmaya başladı. Bunun da başlangıcı umutsuz bir aşka düşüp ondan hüsranla kopmasıyla başlayan bir süreç. Hikâyeler yazmaya başladı kızım. Bilgisayarda yazıyor orada bir dosyası var. Ben de arada açıp bakıyorum. İntihara ilişkin, ölüme ilişkin ve fakat iradeye ilişkin... Babasıyla okuyoruz, bu ileride iyi bir edebiyatçı olacak. Bu arada İngilizcesi de iyi, İngilizce hortlak romanları falan okuyor. Vampirlere meraklı. Ve bir tesadüfle ben kızımın uyuşturucu ilaçlar ve başka şeyler alımış olduğunu öğrendim. Bunu gördükten iki gün sonra tavırlarındaki değişikliği de gördüm. "Anne sana bir itirafta bulunmak istiyorum." dedi. "Ben. üç dört defa bol miktarda hap aldım," dedi. Tantum adında bir ilâç. Ağrı kesici, adele gevşetiyor, antienflamatuar, eczanelerde çok ucuz fiyatlara satılan bir ilâç, birisi demiş -ki onun kim olduğunu söylemiyor- bu ilaçlar kafa buldurucu. "Çok boştu, yapacak hiç bir şey yoktu dünyada," dedi. "Bir şey yapmış olmak için aldım. Önce on beş tane aldım. Pek bir şey olmadı. Bir hafta sonra 20 tane aldım 25 tane aldım," dedi. "Onunla müthiş güzel hayaller gördüm. O âşık olduğum oğlanla beraber denizin üstünden yürüdük, uçtuk," dedi. Bir gün sürmüş etkisi. "Sonra bir ay sonra bir daha aldım." dedi. Şimdi ben bunları bütün samimiyetimle dinledim. Çok yakın ve sevecen davrandım. Belki de bana her şeyi anlattı diye düşündüğüm için. Ama bana çok profesyonelce birazcık yalan söylemiş. "Niye söyledin bana?" dedim. "Çünkü son aldığım kırk taneydi ve berbat oldum," dedi. "Bütün gece uyuyamadım. kustum. Bütün vücuduma örümcekler yapıştı ve onları atamadım ve bir daha yapmamaya karar verdim," dedi. "Bunu beraber halledebiliriz. Neden böyle bir şeye gerek duydun?" dedim. "Biliyorsun dedi ben küçükken de çok fazla hayal kurarmayı severim. Kurardım. Ben gözümü kapatınca mor görürdüm, o morluğun içinde görülen şeylerin resmini yapardım." Renkli bir dünya istiyor benim kızım. Bunu farkettim. Bir de kendini çok yalnız hissediyor gibi geldi. Zengin bir dünya istiyor. Bu dünya boktan bir dünya. Boş da geliyor. Bir de bizim, özellikle benim hatalarım var. Aile içinde olup bitenden. hayat kavgamızdan, iç dünyamıza ilişkin sorunlarımızdan çok fazla bahsetmedik. Onlar dünyevi sorunlarla çok fazla ilgilenmek zorunda kalmadılar. İstenen her şey alındı, paramız yoksa denk getirdik böylece gerçek hayatın meselelerini bizimle paylaşmadılar, paylaşmadık çocuklarımızla. Onlar için hayatın sorumluluğu sınıflarını geçmek oldu. Benim ya da babasının zayıf yönlerini görmediler. Beş altı aydır da oğlumla birlikte Akmar'dan bahsediyorlar. Orada belli bir altkültürden insanlarla sohbet etme imkânı olduğundan. Hatta ben çok cahilim tabii, tam o sırada da geçen sene 1 Mayıs olmuş, "Yani lumpen proletarya mı?" dedim. Hani camları kırdılar ya. Bıyık altından güldüler iki kardeş ve ben bundan uyanmadım. Sonra ben kızımın ayrıca enjeksiyonla da bir şeyler aldığını öğrendim. On beş gün boyunca kendimi duvardan duvara vurarak, bunu sadece eşimle paylaşarak berbat bir hale geldim. Psikolog bir arkadaşım "Bunu paylaş," dedi. "Bağır, anlat, konuş, gerekirse dövün, yerlere yat. Kendini ortaya çıkar. Kızın senin ne hale gelmiş olduğunu görsün." Ondan sonra tutmadım kendimi. Bir akşam evde böyle oldu. Döktüm kendimi. Kızım, oğlum, eşim. Berbat bir hale girdim. o zaman kendim çok suçlu hissetti ama bu bizi daha yakın hale getirdi. Bir de şöyle tuhaf bir şey oldu. Ben de o ilacı denemek istedim ve bir kutu satın aldım ama br türlü içemiyorum.

Selmin: 45 yaşında, kendi işini kurmuş. 16 yaşındaki kızı madde kullanıyor.

Aycan: Ben de esrar denedim bir kaç defa. Ama bir seferinde çok kötü oldum. Şunun sanırım farkındasınız, bu insanların o arkadaşlarıyla bütün bağlantıların kesilmesi lazım. Dinledikleri müzik, okudukları kitap, her şeyin değişmesi lazım. Ben N.A.'ya(*) gidiyorum. Orada uzun yıllar acılar çekmiş insanlar var. Orada öğrendiğim şeyler, bir kere onlarda bırakma arzusunun olması lazım.

Rezzan: İnsan böyle bir şeyi farkedince ne hissediyor?

Selmin: Ben ilk önce kendimi suçladım. Bir hafta kadar sürdü bu. Sonra özellikle kızımla ve oğlumla olan ilişkilerimi gözden geçirmeye başladığımda, 24 saatini evde geçiren bir anneden çok daha fazla ilgili olduğumu ve kızımı ve oğlumu hiç kimsenin sevemeyeceği kadar sevdiğimi ve onlara hiç kimseye göstermediğim ilgiyi gösterdiğimi farkettim. Emin oldum ki benden daha ilgili bir anne olamaz. Ama şimdi biliyorum ki kızımın bu sırada yaşadıklarında çok fazla şey var. Bunların içinde ben yokum, ben işin merkezinde değilim, benimle ilişkisi işin merkezinde değil. Kızını dünyanın içine giriyor, büyüyor, çok renkli bir dünya istiyor, boşlukları var, o boşlukların içinde kendi kafasında çok fazla şey üretiyor. Ben burada figüran kalmak zorundayım. Zaten benim de on beş on sekiz yaşlarım arasında annem figüran kalmak zorunda kaldı. Şimdi kızım İngiltere'de ve konuştuğumuzda sesi çok iyiydi. Buradayken odasını siyaha boyadı, siyah üzerine mor resimler yaptı. Abisiyle gitar çalıyorlar, eroinden ölmüş sanatçılar var, onlara öyküdü. Hâlâ Janis Joplin'e öyküdüğünü sanıyorum.

Rezzan: Ama insan bu muhabbete ne kadar uzak olsa bile Janis Joplin'i, Kurt Cobain' bilir. Bunlar da çok iyi müzisyenler. Bunlardan etkilenmemek mümkün değil. Yani ben de esrar falan içiyorum ama eroin hayatımda yok. Ama iyi bir ustayla bir defa deneyeyim isterim. Bunu şunun için söylüyorum. Bu bu kadar elinin tersiyle itilecek bir şey değil. Ben de yakınımda birisinin başında ağır bir tehlike olduğunu öğrendiğim zaman, işin kötü yanlarını düşünüyorum. Ama bunlarla kurulmuş denetimli bir ilişki, gerçi ortalıktaki bu çakallarla zor bir şey. Belli bir bilinçle kurulacak bir ilişki bu.

Aycan: Bu çocukların ellerindeki şırıngaların içinde ne var? Bütün bunları büyük bir cesaretle konuşmak lazım Kimden aldığı falan çok önemli değil. Ne kullanılıyor, bu çok önemli.

Selmin: Bilmiyor ki bunu da. Kızını diyor ki 20 tane içtim. Peki ölürmeyeceğini nereden biliyorsun? Yan etkilerini okudum, öyle diyordu. Kafa yaptığım nereden biliyorsun? Birisi söyledi kim olduğunu söyleyemem.

Aycan: Enjeksiyon çok ciddi bir şey. Sonunda ölüm var. Ben Aybars'ın o dönemlerini bilmiyorum. Ama şunu biliyorum, onu alabilmek için her yolu deniyor. Yaşamaya mecali yok, annemle bana esrar hakkında methiyeler yazıyor. Yaratıcı düşünceyi tetiklediğini anlatıyor mesela. Biz de bir gün ne kadar güzel bir şey desek rahat edecek. Ama bana kalırsa Aybars için bunun onaylanacak bir tarafı yok. Yoksa esrar da bir bitkidir. Tütün kesin daha zararlı. Ama bir maddeye başladığınız zaman onun bir çevresi var ve o çevreye girdiğinizde bir gün gelir ötekini de merak eder. Ve bütün bunların yan etkileri var. Mesela Aybars'a şeker teşhisi kondu. Karaciğerdeki tahribat böyle etki bıraktı.

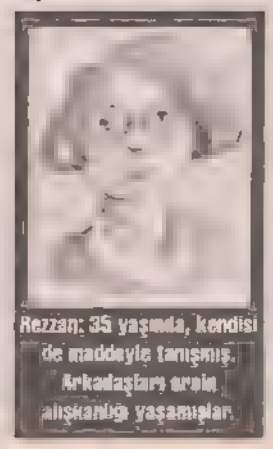
Rezzan: 35 yaşında, kendisi de maddeyle tanışmış. Arkadaşları eroin alışkanlığı yaşamışlar.

(*) **Narcotics Anonymous:** Madde bağımlılığıyla ilgili çalışma yapan bir grup. İstanbul'da Amerikan Hastanesi'nden bağlantı kurulabilir.

Saçı uzun cadılar ile aklı kısa erkekler

Biliyorum kalça ve göğüs erotik uzuvlardır. Bir hanımın erotik uzuvları zıplarsa, beylerin de aklı sıçrar. Peki ya saç?

İki ölümcül bakışın çapraz ateşi arasında kalınca koşmaktan vazgeçip tıpış tıpış geri döndüm. Kocam ve babam yine öldüresiye kaş çatıyorlardı. Hayır canım, kimseyle kaçmıyordum, sadece plaj boyunca koşmak istemiştim. Hem de mayo ile bile değil, pantolonla. Ama ikisi de kızmıştı işte. Aslında öfkeleri bana değildi, onlar popoma, memelerime ve saçlarıma kızmışlardı. Benden hızlı ritmde koşan (!) popoma, memelerime ve saçlarıma. Bıliyorum kalça ve göğüs erotik uzuvlardır. Bir hanımın erotik uzuvları zıplarsa, beylerin de aklı sıçrar. Peki ya saç? Saç erotik uzuv değildir ki, hatta erojen bölge bile değildir. O zaman neden Tanrı Kuran'da kadınların saçlarını örtmelerini buyurmuştur? Dikkat edilecek olursa Meryem ana da saçları örtülü tasvir edilir. Rahibeler ise saçlarını önce kısacık kestirdikten sonra kaparlar. Oysa cadıların uzun siyah saçları meşhurdur; şu ortaçağda katolik rahiplerce diri diri yakılan cadıların...

Bu saç konusunu çok düşünüyorum son günlerde. Onları rahat uçuramadığımdan değil, tv'deki şampuan reklamlarında korkunç bir patlama yaşandığı için. Bio-kozmetik alanımdaki buluşlar arttıkça kadınlardaki bastırılmış arzularda uyanıyor gibi geliyor bana. Acaba hangi içgüdümüz bu denli aktif bir "saç bakım ürünleri" pazarı oluşmasına neden oldu diye kafa yoruyorum. Cadılık içgüdüsü mü? Uzun saçlarını omuzlarına döken her kadın potansiyel bir cadı mıdır o zaman? Erkeklerin kadınları aşağılamak için "saçı uzun aklı kısa" demelerinin gerisinde cadılık korkusu mu vardır? Yoksa gerçekten saçını uzatmayı arzulayanlar potansiyel aptal mıdır? Peki ama o zaman uzun saçlı erkeklere ne diyeceğiz? Bıldığim bir şey var, o da bazı tv reklamlarının kuram kerim ile çeliştiği. Örneğin bir şampuan reklamında, belli bir ürünü kullanması sonucu saçları güzelleşen bir kız "artık hayata hazırım" diyordu. Saçlarını bir çeşit güç kaynağı olarak algılayan kadınlar çok olmalı ki bu spot düşünülmüş. Öte yandan kuranın Nur suresi, 31. ayetinde "(kadınlar) baş örtülerini yakalarının üstünü örtecek şekilde koysunlar" yazar. Yani saçları örtmenin ötesinde, boynun bile kapalı olmasını buyurmuştur Tanrı.

Artık erkekler de saç uzatıyor, hem de 60'lı yıllarda olduğu gibi sadece papatya desenli pantolon giymiş sıska delikanlılar değil. Uzun saç, şimdilerde savaşçılık ile bir tutuluyor. Harley'li çetecilerin ve karate filmlerindeki dövüşçülerin neredeyse hepsi at kuyruklu. Birkaç yıl sonra biraz daha yüreklenince omuzlarına salma gezecekler, görürsünüz. Tabü bu arada kuaför ile de tanışmak zorunda kalacaklar ister istemez. O zaman ilginç sahneler yaşanacağı kesin: Düşünün, berber dükkanının önüne park edilmiş bir Harley-Davidson, sahibi içerde "işinin" bitmesini bekliyor. Üzerinde gümüş zımbalı deri ceket, kollarda dövmeler ve başmda bigudilerle!

Aslında uzun saçın savaşçılığı sembolize ettiği düşüncesi kökünü geçmişten alır: Cesur Yürek filmindeki Mel Gibson'ı hatırlayın. O yele gibi saçları ile at sırtında nasıl da güçlü görünüyordu. Bir de Samson var tabii... Hani uzun saçları o uyurken karısı tarafından kesilince efsanevi gücünü yitiren mitolojik kahraman. Bu bilgiler ışığında o reklam spotunda saçları güçlenince "hayata hazırım" diyen kızı anlamak daha kolay oluyor.

Hz. Muhammed'in saçlarının "omuz kemiklerini örtecek kadar" uzun olduğu, sadace bir kez "kulaklarım örtecek" kısahkta kestirdiği biliniyor. Hatta peygamber Mekke'nin fethi sırasında uzun saçlarını dört bölüm halinde örmüş. Bunun ötesinde İsa peygamberin; Zeus'un Romalı karşılığı Jüpiter'in ve kardeşi deniz tanrısı Poseidon'nun da resim ve heykellerinde uzun saçlı tasarımlanması önemli bence. Hadi mitolojik baştanrıları geçtim, peygamberimizin de mi aklı kısa?

Sonuç olarak saç konusunda da garip bir eşitsizlik varmış gibi geliyor bana. Bız uzatırız, başımızı örttürürler, aklınız kısa derler; erkekler uzatır kahraman olurlar, saldırgan dururlar. Erkeklerde de büyük bir saç uzatma arzusunun bulunduğunu düşünüyorum. Tarıh de bunu gösteriyor, gidişat da! (Sakın bizlere ait bir gücü kıskanmış olmasınlar?) Bu nedenle bence şampuan üreticileri yanlış yapıyor; erkekleri hedef kitle belirlesin satışlar katlanmazsa bende birşey bilmiyorum. Aslında bu oluşum şimdiden başladı bile: tv'de kimi reklamlarda beş santimlik saçlarım titretip "saçım dans ediyor" dıye sevinen erkekleri görünce gülmekten ölüyorum. Saç uzatma konusunda erkeklerin "küçük"bir sorunu da var tabii, o da uzatacak saç bulmaları... Ne yapalım, hormonlarına bozulsunlar. Ne demişler "vermeyince Mabud, ne yapsın Mahmut". Hem biraz mütevekkil olsunlar, Allahın takdirine boyun eğsinler.

Bekâret

Hem istiyordum, hem de korkuyordum. Gözümün önünden ailem, tabular, gelenekler, kötü kadın imajı ve Türk filmlerindeki bildik sahneler geçiyordu...

Otuz yaşındayım. Okurum, araştırırım, dinlerini... Yeni olan herşeyi incelerim. Fikirlere saygı duvarım. Sosyal bir insan olmak için didinirim. Aşamadığım tek şey vardı, o da bakirelik. Onu da bir kaç hafta öncesinde yarım-yamalak aştım.

Eski bir erkek arkadaşım bana bir haftalık gezi teklifinde bulunduğunda çok sevinmiştim. Ama birazda tedirgin olmuştum. Çünkü ilk defa bir erkek arkadaşımla bu kadar uzun süre birlikte kalacaktım. Ve korumanı gereken bir zarım vardı. İyice düşündükten ve evdeki izin problemlerimi hallettikten sonra yola çıktık... İlk bir-iki gecemizde sarılıp uyuduk. Ama zaman geçtikçe onunla birlikte olma isteğim gittikçe artıyordu. Hem istiyordum, hem korkuyordum. Gözümün önünden ailem, tabular, gelenekler, kötü kadın imajı ve türk filmlerindeki bildik sahneler geçiyordu. Öte yandan şu zar yüzünden kimbilir ne zevkli birliktelikleri kaybettiğimi düşünüyordum. Ve bir akşamüstü birlikte olduk...

Gözlerimde, kanamaya bağh biraz korku vardı. Onun haricinde hiçbir pişmanlık hissetmedim. Ama belki ertesi gün farkh düşünürüm diye bekledim. Sabah aynaya baktım, ben yine bendim, yüzüm, ellerim, vücudum herşeyim aynıydı. Psikolojik durumumda da bir değişiklik yoktu. Aksine biraz rahatlamıştım bile. Ertesi gün tekrar denedik ve tekrar, tekrar...

Aksilik bu ya kanama sürekli devam etti. İkimiz de tedirgin olduk. Bir süre denememeye karar verdik.

Gezi sona erdi, evlerimize döndük. Evde de kendimi farkh hissetmedim. Sadece kendime olan güvenim biraz daha artmıştı. Madem böyle olacaktı, bunca zaman neden şu meymenet zarı sakladım durdum. Bu olayı bu kadar rahat atlatmam biraz da arkadaşımdan kaynaklanıyordu. Yaşça benden büyüktü ve birçok ilişkisi vardı. Bu konularda profesyonellığe yakın bir becerisi vardı. Kadınları nasıl etkileyeceğini bilıyordu. Ama sonuçta o da bir erkekti. Geziden döner dönmez başka bir arkadaşıyla birlikte oldu. Bu durum beni biraz üzdü. Sanırım bu da kadınların bilinçaltındaki sahiplenme duygusundan kaynaklanıyor. Beni o gazi yaptığı için (ben böyle diyorum) bana sahip çıkmasını istiyordum. Sonra bu düşünce saçma geldi. Bir birliktelik olduğu için kimse kimseye mecbur değildi. Bu konularda henüz kesin bir karara varmış değilim, ama şundan eminim, pişman değilim aksine mutluyum. Artık korumam gereken bir zarım yok, tabular yok, saplantılar yok... Artık onlarla, onların kadınları kullandığı gibi kullanabilirim. Olabildiğince özgürüm. Savulun ben geliyorum. Çünkü artık ben bir kadınım...

Fatoş

Yar bana bir... Alışveriş

Ve kadınlar. Gözlerinde alma şehveti, bir ona bir buna saldırıyorlar. Ellerine aldıkları herşeyi evirip çevirirken, bir taraftanda göz ucuyla, yanındaki hemcinsinin elindekine bakıyorlar...

İçimde iki-üç gündür bir eksiklik duygusu, bir boşluk. Heyecansızlığın, monoton yaşamın getirdiği bir sıkıntı.. Sabahtan beri evin içinde, bir o odaya gidiyorum, bir öbürüne... Yok olmuyor. Kafesindeki kuşumla biraz sohbet ettim. Kendi sesim bana yabancı. Kaşlarımı aldım. Yüzümü hiç beğenmedim aynada, baktım baktım kendime. Sanki başka bir kadının yüzü. Gazete ekinde verilen tariflerden bir kek yapayım dedim, o da tutmadı. Televizyonu açtım. İşte mutlu yüzler, bakımlı güzel kadınlar, sağlıklı erkekler, guzel çocuklar. Evler pırıl pırıl. Güzel döşenmiş. Sanki herkes cennette. Bir mutluluk bir neşe... Herkes birşeyler alıyor. Aldıkça neşeleniyor, sevinç doluyor. Sıkıntım katmerlendi. Birden ufaktan bir heyecan dalgası hissettim. Evet. Alışverişim gelmişti. Şöyle vitrinlere bakmak, büyük mağazalarda reyon reyon dolaşmak. Onu bunu ellemek...

Paldır küldür hazırlanıp, kendimi caddelere attım. İşte mallar... Rengarenk, pırıl pırıl. Giysiler, ayakkabılar. Öyle mahsun mahsun duruyorlar vitrinlerde. Onları kimse almamış diye boyunlarını bükmüşler. Hepsi alınası, hepsi güzel.

Büyük bir mağazanın önünde durdum. Koca camlı kapı "şak" diye açılıverdi. "Durma içeri gir" der gibi. Yürüyen merdivenler. Burna çarpan mis gibi yumuşak bir koku. Çiçek, vanilya, pudra sabrın karışını. Ve kadınlar... Her yerde kadın var. Gözlerinde alma şehveti, bir ona bir buna saldırıyorlar. Ellerine aldıkları herşeyi evirip çevirirken. bir taraftan da göz ucuyla, yanmdaki hemcinsinin elindekine bakıyorlar.

Yürüyen merdiven. bir de baktım beni kozmetik reyonuna getirivermiş. Her bir reyonda taşbebek yüzlü güzel kızlar, gülümseyerek yeni ürünleri tanıtıyorlar. Alıcılar her yaştan kadın. Hepsi daha güzel görünme peşinde. Parfüm kokuları içinde gezinirken, yumuşak tatlı bir genç kız sesi, bana bakarak, "Cildinizin benimki gibi olmasını istemez misiniz? Ben bu ürünün setini kullanıyorum" diyor. Fiatmı soruyorum setin. Bir aylık memur maaşı. İçim giderek reddediyorum.

Pırıl pırıl, rengarenk, mis kokulu cici bici bir dünya bu. Çeşit çeşit tokalar, kolyeler, giysiler, iç çamaşırları "al beni, sahip ol bana, ben seninim" diye fısıldıyorlar kulağıma. Kahramanca, aldırmaz görünmeyi başarıp ilerliyorum. İşte mutfak eşyaları reyonu. Öyle güzel ki herşey, lezzeti berbat yemekler de yapsan, bunların sayesinde lezzetli olacaklar sanki. Gözüm bir alete takılıyor. Alıyorum elime evirip çeviriyorum. Ne olduğunu anlamaya çalışıyorum. Sonunda etiketinden ne olduğunu anlayabiliyorum. Bu bir "zeytin çekirdeği çıkarıcısı". Hemen aklıma Figen geliyor. Geçen gün bu aleti aldığını söyleyip amma da hava atmıştı. Ateş basıyor her yanımı. Alete sahip olmaktan başka birşey düşünemiyorum o an. Çantamdaki tüm parayı denkleştiriyorum ve alıyorum. İşte evdeyim. Garip bir rahatlık duygusu, ve muzaffer bir eda ile aletimi poşetinden çıkarıp oturduğum koltuğun karşısındaki sehpanın üstüne koyuyorum.

Tv'yi açıyorum. Haberler: • Kadınlar, parlamentoda yüzde 3 olan kadın milletvekili oranını bu seçimlerde arttırmak için örgütleniyorlar. • Sokak çocuklarının sayısı her geçen gün artıyor. • Hergün toprak kayması yüzünden iki yüz kamyon dolusu toprak kaybediyoruz. • Bergama'da köylü kadınların siyanürlü altın çıkarılmasına karşı verdikleri mücadele başarı ile sonuçlandı.

Sevhan Bolkal

Yalnızım ve mutluyum

Bir zamanlar ortak olduğum erkek arkadaşımı anımsadım ve tabii kendimi... Haddime mi böyle bir durumda dansetmek, gülümsemek...

Saat akşamın dokuzu olmuş. İşyerimdeyim, müşteri yok yani işler kesat gidiyor. Tam da vergi ayında olacak iş mi? Arada oturup hesaplar yaptım, bir türlü denkleyemediğim için sıkıldım. Teybi kapatıp radyoyu açtım. Fıkır fıkır bir müzik doldurdu küçük ama şirin restoranımı. İyi gitmeyen birçok şeye karşın içimi kapladı müziğin coşkusu. Fırladım kendi başıma dansediyorum. Bütün ışıklar açık. Bir işyeri patronu için oldukça tuhaf bir durum, ama aldırmıyorum. Biraz durulunca oturdum bir şarap doldurdum kendime. Şarabın o güzel burukluğunu yavaş yavaş, zevkle, damağımda, daha sonra damarlarımda hissederken tüm olumsuz koşullara rağmen ne kadar mutlu olduğumu düşündüm. Öyle ya kendi başımayım, "İşler kötü kazanmıyoruz, yapamıyorsun, böyle olmuyor" diye sürekli eleştiren, huzursuz eden biri yok. Dikkatinizi çekerim, eleştiriye karşı filan değilim. Burada söylemek istediğim bambaşka bir şey. Hani hep herşeyi bildiklerini, hem sizden -ilgi alanları olmasa bile-daha iyi bildiklerini iddia edip her konumda sizi yönetmeye çalışanlar vardır ya işte onları kastediyorum. Tam da bu noktada bir zamanlar ortak olduğum erkek arkadaşımı anımsadım ve tabii o zamanlarda ki "beni." Haddime mi böyle bir durumda dansetmek, gülümsemek. Öyle zamanlarda tüm enerjimin tükendiğini hissederdim. Ama hadi haksızlık etmiyeyim, o bu şekilde davranarak beni dürtüklediğini, tüm olumsuzlukları sıralamakla beni daha çok harekete geçireceğini düşünürdü. Aslında iyiliğimi düşünürdü ama ben nankörlük yapıp bu kötü davramışların benim daha iyi olmama yönelik olduğunu kavrayamaz, aksine omuzlarım daha bir çökerdi. En sonunda çaresiz, gerçekten kendimi işe yaramaz biri olarak hissettiğime kanaat getirdiğinde, olayın vehametini kavrayıp bu kez taktik değiştirerek şefkatle bir kaç güzel söz söyleyerek sadece ondan aldığımı sandığım enerjimi yavaş yavaş iade ederdi. İçten içe isyan eder ama bunu nasıl dile getireceğimi bilemezdim. Onu kırmaktan, üzmekten korkardım. Ama kendimi suçlamaktan ve sürekli olarak onun hoşlanmadığı, kızdığı şeyler yapmamak üzere odaklanmaktan yorulmuştum. Zaten tuhaf bir şekilde ne kadar dikkatli olursam olayım, yine de sinirleneceği tüm aksilikler bir araya gelirdi. Ondan ayrıldıktan sonra da bu aksilikler olmaya devam etti sanırım, sanırım diyorum çünkü bunlar artık beni rahatsız etmiyor.

Bunları düşünürken yüzüme geniş, ferah bir gülümsemenin yayıldığını farkettim. İki yıldır tek başıma işyerimi idare ediyorum. Çoğunlukla sıkıntılı-ama asla huzursuz değil-bir iki yıl, hala çok para kazanamıyorum. Ama kendime savunabileceğim, güzel olanları yapmaya çalışıyorum. Yaptıklarımla ve kendimle gurur duyuyorum. Benim için başarının anlamı bu. Ve de en önemlisi dansedip gülebiliyorum doyasıya...

Nurhayat, Ankara

Düşük ücretli yedek işçi

Erkeklere 20, kadınlara 6 kuruş

Kadınların sanayi işkollarında yoğun olarak yer almaları Osmanlı'nın son dönemlerine rastlar. "Ücretsiz İşçi" konumunda evde ve tarlada sömürülen kadın, sanayide çalışmaya başlamasıyla bu kez "Ücretli İşçi" olarak sömürülme gerçeğiyle yüz yüze gelir. Savaşlar nedeniyle, erkeklerin cepheye gitmesi, işçi gereksinimini doğurmuş, bu durum kadınların sanayi de isdihdam edilmelerine yol açmıştır. Patronlar ve ustabaşılar kadın işçilerden hoşnuttur, çünkü onları hem daha düşük ücretle hem de yedek işçi konumunda çalıştırılabilmektedirler.

Kadınların sanayi sektörüne girmeleri her ne kadar 19. yüzyıla rastlasa da 17. ve 18. yüzyıllarda da evlerde hah dokuma tezgâhlarında çalıştıklarını bilmekteyiz. Bu alanda kadınlar düğüm başına ücret alıyorlardı ve diğer sanayi alanlarına göre ücretleri çok düşüktü. Dokuma işkolunda makineleşme başlayınca, işlerinden olma korkusuyla, kadınların makine kırma eylemlerine girmeleri dikkat çekicidir.

"1851'de Samakov'da kurulmuş olan mekanik tarağa karşı girişilen harekette özellikle kadın işçilerin kürek, balta ve sopalarla dokuma atölyesine saldırdıkları görülmüştü. Kendilerine bu mekanik tarağın bir daha kullanılmayacağı sözü verildikten sonra tarağı kırmaktan ve atölyeyi tahripten vazgeçtiler."(1)

Kadınların 1839-1870 arası dönemde yine fabrikalarda yer aldıklarını görüyoruz. 4 Ocak 1867'de Levand Herald'da yer alan haber aynen şöyleydi: "Geçen salı günü maliyeden 20-30 parayı geçmeyen alacakları bulunan bir küme kadın, tekrar ücretlerinin ödenmesi isteğinde bulundular. Cevap olarak 'para yok' sozunu işiten kadınlar gittikçe daha fazla şamata yapmaya başladılar ve ancak dışarıdan müdahale ile sustular. Çıkan kargaşada kadınların bir çoğunun itilip kakıldığı söylenmektedir."(2)

23 Mayıs 1876 tarihli tersane grevine, işçilerin karıları da katılmıştır.

Kadınlar, hemen her zaman haklarını alma mücadelesine girişmişler; gerek kocalarının yanında, gerekse tek başlarına seslerini duyurmaya çalışmışlardı. Ancak onların bu hak arama mücadelesinde pek de başarılı oldukları söylenemez. Egemen sınıfın işine geldiği gibi istenildiği zaman işe alınmakta, ekonomik bunalım ve barış zamanları işlerine son verilmekteydi. Ozellikle 1. Dünya Savaşı yıllarında kadın ve çocuk işçi sayısının gözle görülür oranda artması bu durumu doğrulamaktadır.

En az gündelikle en çok kadın işçi çalıştırılan yerlerin başında ipek ve tütün fabrikalarının olması şaşırtıcı değildir.

1913-1915 yılları Osmanlı sanayi istatistiklerine baktığımızda en çok kâr getiren sektörlerin gıda ve dokuma sanayisi gibi çoğunlukla kadın işçilerin çalıştırıldığı yerler olduğu da vurgulanması gereken bir diğer noktadır.

Erkek işçilerin 1895'ten başlayarak örgütlenmesine rağmen kadınların örgütlenip, sendika kurmaları elbette olası değildi. Kadınların örgütlenmesi kocaların da işlerine gelmemekte ve bu durum yönetici sınıfın ekmeğine yağ sürmekteydi. Tam tersine kadınları.. yapabilecekleri işe yönlendirmek, "namuslu ve iffetli" çalışmalarını sağlamak amacıyla sadece erkekler tarafından kurulan Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi gibi dernekler vardı; Ayrıca çocukları da sanayi de çalıştırmak için kurslar açılmaktaydı. Bütün amaç, kadın ve çocuk emeğinden en ucuz şekilde yararlanmaktı.

Kadın ve çocukların çalışma koşulları çok ağırdı. Rutubetli, havasız, karanlık, ahır gibi yerlerde çalıştırılmakta, pek çok meslek hastalığına yakalanmaktaydılar. "İstanbul tütün fabrikasında çalışan kadınların yüzde 60'ı veremden ölmüştü. önemli bir kısını sarılıktan rahatsızdı, zehirlenen ve zayıf düşenler vardı. Küçük yaşta işe girenlerin adet görmeleri ya 20 yaşında başlıyor ya da hiç görmüyorlardı."(3)

Dokuma sektöründe başta da belirttiğimiz gibi, çoğunlukla kadın işçiler çalıştırılmakta ve erkekler bu işi "kadın işi" olarak gördüklerinden pek fazla rağbet etmemektedirler. Kadınların 20. yüzyıl başlarında başlıca çalıştıkları işkolları: Dokuma, gıda, tütün, kimya, sigara sektörüdür. "1908 yılına gelindiğinde ülkedeki 250 bin sanayi işçisinin 70-75 bin kadarının (yani yüzde 30'u) kadın olduğu tahmin edilmektedir."(4)

Fotoğraflar Kadın Eserleri Kütüphanesi 1996 arşivinden alınmıştır.

Bu da hiç azımsanacak bir rakam değildir. 1912 yılına gelindiğinde, kadın ve çocuk işçilere, mensucat sanayisinde yüzde 95, tütünde yüzde 50'den fazla rastlanmaktadır. Kadın ve çocuk işçilerin ücretleri, erkek işçilerinkine göre oldukça düşüktür.

Ücret dağılımlarının ne kadar eşitsiz olduğunu anlamak için 1913-1915 yıllarının Osmanlı sanayi istatistiklerine göz atmak yeterlidir.

Osmanlı'da imalat sektöründe ilk olarak kadın işçiye şekercilik, tahin ve bisküvi imalatında rastlıyoruz. Ozellikle ambalaj işlerinde istihdam edilmektedirler. Çalışma saatleri, günde 9-11 saat ve kışın genellikle 2 saat eksiktir. Yoğun siparişlerde, tatil günleri ve hatta gece de, aylık ortalama 24-24 gün civarında çalıştırılmaktaydılar. Erkek işçilerin ücreti, 1915'te hafta da 100-150 kuruş iken, kadın işçilerin 48-60 kuruş idi. Konserve imalatında: Mevsimlik olduğundan, kadınlar sebze meyve zamanı olan Nisan'dan Ekim'e kadar istihdam edilmektedirler. Erkekler ise diğer aylarda, kutu imalatı, ambalaj ve etiket yapıştırmakla uğraşmaktaydılar.

1913'de 80 erkeğe karşılık 194 kadın: 1915'de ise 22 erkeğe karşılık 43 kadın işçiye rastlanmaktaydı. Ücret olarak 1913'de erkeklere 13-20 kuruş, kadınlara 4-6 kuruş ödenmekteydi.

Tütün imalatında: İstanbul ve İzmir'de 1884 yılında kurulmuş birer tütün fabrikası vardır. Buralarda çalışanlardan 1913'de 1186'sı erkek, 923'u kadın iken 1915'de 1141 erkeğe karşılık 1086 kadın bulunmaktadır.

Hah sanayisi: Carpet kumpanyasına gore 1913'de şirket hesabına çalışan işçi sayısı 15 bin idi. Anadolu'da halı dokumacılığı ile uğraşan 60 bin kadın işçi bulunmaktaydı. Gündelikleri çok düşüktü.

Dokuma sanayisinin diğer kolları: Kadınlar, elbise, çamaşır, kravat, gömlek, şapka, şemsiye imalatı gibi alanlarda da çalışmaktaydılar. Ücretler parça başınaydı. Savaştan önce bu sektörde grev olmuş ve 6.045 kadın, erkek işçi çalışmalarını tatil etmişlerdi.

Yün iplik imalatı ve yün dokumacılığı: 1913'te ancak birkaç kuruluşta kadın işçi bulundurulmakta idi. 1915'de sayıları nispeten artmış ise de, Feshane ve İzmit fabrikalarında kadın işçi çalıştırılmamıştı.

Pamuk ipliği imalatı ve pamuk dokumacılığı: Çalı-

şanlardan yüzde 50'si kadın ve çocuktu. 1915'de erkek işçi günde 10-13, kadın işçi, 4-6 ve çocuklar, 2-4 kuruş ücret almaktaydı.

Ham ipek imalatı: 1913 yılında toplam 3 648 ve 1915'de 2 316 çalışanın ancak yüzde 5'i erkekti. Geri kalanı küçük kız ve kadınlardı. İşçi ücretleri ortalama her iki yılda da 4 kuruştu. Günlük çalışma saatleri ise, 2 saat paydos olmak üzere 14 saatti.

Diğer dokumalarda da gündelik 5 kuruş tan ibaretti. Bu kadar duşük olmasının nedeni, 1913'te çalışanların yüzde 70'ini, 1915'te ise yüzde 74'ünü kadın ve çocukların oluşturmasıydı.

Sigara kağıdı imalatı: Erkek işçinin gündeliği 10-15 kuruş iken, kadın ve çocukların 2-6 kuruş arasında değişmekteydi.

Karton kutu ve benzer imalat ile uğraşanlardan. erkeklerin gündeliği, kadınlarınkinin iki katından fazlaydı.

Sabun imalatı: 1915'te 102 çalışanın yüzde 30'u kadındı. Erkek işçi günde, 12-15 kuruş alırken, kadın işçi 2-6 kuruş almaktaydı.

Ayrıca tüm bu savılan işkollarında çalışma saatleri 12-14 saat arasında değişmekteydi.

1908'den sonra, hem meslek hastalıklarının önlenmesi, hem de çalışma şartlarının düzeltilmesi için çeşitli sanayi dallarında grevler başgösterdi. Bu grevlerin dağılımında, 40 kadarının kadınların yoğun olarak çalıştığı tütün, dokuma gibi işkollarında düzenlenmesi ilgi çekicidir.

"Kavala ve Drama'daki 14 bin tütün işçisinin katıldığı grevde, kadınlar grev komitelerinde yer almışlardı. Grevcilerin istekleri arasmda işgücünün yazın 9, kışm 8 saate indirilmesi, gündeliklerin 18 kuruşa çıkarılması, işyerlerinde tükürük kapları, içme suyu, havalandırma tesisatı bulundurulması gibi talepler bulunmaktaydı."(5)

Kadın işçiler, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayinin çeşitli kollarında, en zor şartlar altında, yerlerini almışlardı. "Ucuz işgücü" olarak sermaye sahipleri tarafından sömürülmüş, her türlü istismara maruz bırakılmışlardı. Yaptıkları grevler, toplumsal hareket için bir anlam ifade etse de, kendi haklarını elde etme anlamında yeterli olamamıştır. Bugün sanayide özellikle tekstil alanında çalışanların çoğunun düşük ücretlerle çalıştırılan kadın ve çocuklardan oluşması, düşündürücü değil midir?

Feryal Saygılıgil

Referanslar

1. M. Şehmuz Guzel. *Kadın Aşk ve İktidar.* Alan Yayıncılık. Haziran 1996. s. 35
2. Ova Sencer, *Türkiye'de İşçi Sınıfı, Doğuşu ve Yapısı.* İstanbul 1969. s. 103
3. Şefika Kurnaz, *2. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını.* MEB. İstanbul 1996. s. 132
4. M. Şehmuz Güzel, a.g.e, s. 41
5. a g. e, s. 42

Kaynaklar

1. Erişçi, Lütfü; *Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi.* İstanbul 1951
2. Guzel, M. Şehmuz: *Kadın Aşk ve İktidar.* Alan Yayıncılık. Haziran 1996
3. Ökçün, Gunduz: *Osmanlı Sanayi 1913 1915 Yılları Sanayi İstatistikleri.* Ankara 1971
4. Sencer, Oya; *Türkiye'de İşçi Sınıfının Tarihi.* İstanbul 1951

Duvaklan cennete

On yedi yaşında evlilik, ardarda iki çocuk, ağır iş, dayak, tehd t, zina suçlaması. Seyhan Hanım bütün bunların kader olmayab leceğini kanıtlamış az sayıda kadından biri. Artık yalnızca kendi çabasıyla kurduğu hayatından memnun: "Bir daha bir erkeğin bana bunları yaşatmasına izin vermeyeceğim" d yor.

Seyhan Hanım evin tek çocuğuymuş ve maddi durumları da yerindeymiş. Daha küçücük bir bebekken anne babası Bulgaristan'dan İzmir'e göç etmişler. İzmir'de büyümüş ve okumuş. Liseyi bitirince babası okumasına da çalışmasına da izin vermemiş. Babası tutucu bir adam olduğundan çok fazla arkadaşı olmamış. Bir gün bakkalın oğlu dikkatini çekmiş ve ona yakınlık duymaya başlamış. Sonra bakışmalar, kaçamaklar derken iş ciddiye binmiş ve Seyhan hanım durunu annesine açnuş. Anne de babaya söyleyince babası, "Gelsin, tanışalım" demiş. "Her şey bir anda oldu bitti, ne olduğunu anlayamadım bile," diyor Seyhan hanım. Çünkü evlendiğinde henüz on yedi yaşındaymış.

"Her şey ilk zamanlar iyi gidiyordu. bana çok iyi davranıyorlardı. Fakat çocuklarım doğduktan sonra sanki beni daha çok sahiplendiler. Annemlere bile zar zor gidebiliyordum. Kocam beni kıskandığım söyleyerek hiçbir yere götürmüyordu. Kayınvalidem ise beni bir hizmetçi gibi kullanmaya başlamıştı. Çok yaşlı bir kadın değildi ama her işi bana yaptırıyordu. Çocuklarını bir sene arayla doğurmuştum. Bu da kaynanamın fikriydi, ikisi bir büyür, aradan çıkar diyerek kocamı yönlendirmişti. Kocam onların sözünden dışarı çıkmazdı. Kayınpederimi ise başından beri hiç sevemedim. Çok kumar oynar, içerdi. Çocukları yaptığıma pişman olmuştum. Çunkü kocam tarafından dövülmeye başladığımda onları bırakıp gidemedim. Annemlere bir şey söylemiyordum onları üzmek bana zor geliyordu. Tek kızlarının mutlu olduğunu duşünüp onlar da mutlu oluyorlardı. Bu durum böylece beş sene sürdü gitti.

Bir gün kocam durumumuzun çok kötü olduğunu, bakkal dükkânını iflas ettiğini ve paraya ihtiyacı olduğunu söyleyerek benden altınlarımı istedi. Ben de hepsini verdim ona. Daha sonra duydum ki altınlarımı kumarda yemiş. Artık kötü günler daha da kötü olmaya başlamıştı benim için. Anne ve babamın trafik kazasında öldüklerini öğrendim. Otobüs durağında beklerlerken bir kamyonun çarpması sonucu ikisi de ölmüşlerdi. Tek katlı evlerini ve bankada birikmiş olan hatırı sayılır parayı bana bırakmışlardı. Onlarla daha fazla zaman geçiremediğim için üzüntüm iki katma çıkmıştı. Artık bu evde onım ailesiyle yaşamak bana çok zor gelmeye başlamıştı. Kocama. bana kalan eve taşınmak istediğimi söylediğimde ise cevabı beni dövmek olmuştu ve beni annesi ile babasını istememekle suçlamıştı. Artık gözüm bir şey görmüyordu, çocuklarımı kaptığım gibi babamın evine taşındım kocam yokken. Sonrası tam bir kâbus. Eve geldi, kapıyı açmayınca kırdı, beni dövdü, yerlerde saçlarımdan sürükledi, olmadık hakaretler etti, ama çok kararlıydım dönmemeye. Polis çağırdım. alıp götürdüler. Bir süre rahat ettim. Fakat peşimi bırakması garip geliyordu; bu kadar çabuk pes etmesine inanamıyordum. Yanılmadığımı kısa zamanda anladım. Bir gün yanında bir adamla eli kolu dolu bir halde evime geldi. Adamın eski bir arkadaşı olduğunu söyledi. Çok pişman olduğunu, bana yaptıklarını affettireceğini söyledi durdu. Aslında ona inanmamıştım ama ne de olsa çocuklarımın babasıydı. Çocuklar da onu özlemişlerdi. Onlara yemek hazırladım, sofra kurdum. Gece güzel geçiyordu. Arkadaşı olduğunu söylediği adam da çok efendi davrandığı için hiçbir şeyden şüphelenmemiştim ama kısa süre sonra vanıldığını anladım. Kocam sigara alacağını söyleyerek dışarı çıktı, dondüğünde ben çocukları uyutuyordum. Kulağıma yabancı adam sesleri gelince içeri koştum. polisleri gördüğüm an kalakaldım. Arkadaşıyla bana tuzak kurmuşlar meğerse. Ondan sonra olanlar tam bir kâbus gibiydi. Karakol.- ifade. hastane derken ben bitmiştim. Yalvarmalarım sonucu benden şikâyetçi olmadı. affettiğini söyledi. Kayınvalidemlerin evine gittiğimizde hem babası hem annesi yüzüme tükürüp, üstüme yuruduler. Ona olan nefretimden kendım bile korkmuştum, fırsatını bulsam onu öldürebilirdim. Bir süre yanlarında kalmak zorundaydım. İlk fırsatını bulduğumda çocuklarımı alıp kaçtım yine. Evime gidemezdim. Bankadan bana kalan paranın bir kısmını çekip çocuklarla tatile çıktım. İzimi kaybettirdim. Daha sonra İstanbul'a geldim. Bir ev tuttum kendime, eşyalar aldım. Çocuklarımın okula başlaması gerekiyordu.

Her şey zordu ama kafaca çok rahattım. Beni bulmak için gazetelere bile ilan vermişti. Kararlıydım artık geriye bakmayacaktım. İlk önceleri evlere temizliğe gitmeye başladım. Ama gittikçe zor gelmeye başladı. Oturduğum semtte çevre edınmeye başlamıştım, bir kadının sayesinde pastanelere börek, çörek filan yapmaya başladım. Bu iş hem çocuklarımla ilgilenmeme engel olmuyordu hem de daha az yorucuydu. Bu arada çevremdekiler beni baş göz etmek için uğraşmaya başladılar ama benim gözüm kimseyi görmüyordu. Yaşadıklarımdan sonra hiçbir erkeğe güvenemiyordum, kendimi tamamen yaptığım işe ve çocuklarıma vermiştim. Bu arada İzmir'deki evi bir emlâkçı aracılığıyla sattım ve oturduğum semtte iyi durumda bahçe içinde tek katlı bir ev aldım.

Durumum iyiydi, çocuklarım mutluydu. Sadece babalarını çok özlüyorlardı, ben de onlara uygun bir dille artık babalarıyla olamayacağımı anlattım. İçim rahattı. Bir süre sonra bana börek işini bulan arkadaşımla birlikte küçük bir börekçi dükkânı açtık. Bu işi yaparken bir adamla tanıştım ve çok yakınlaştık. İlk defa bir erkeğe ilgi duymaya başlamıştım. Ona âşık oldum ama birlikte yaşamaktan hep kaçtım. Kendime olan güvenimi toplayıp eşime telefon ettim. Annesi ölmüştü. Üzüldüm. O da artık pes etmişti, çocuklarını görmek için yalvardı, kabul ettim. Geldi durumumu görünce çok şaşırdı ama hiçbir şey söylemedi. Çok rahatladım. Sonra boşandık. Artık arasıra çocuklarını gormeye geliyor, o kadar. Birlikte olduğum adam benimle evlenmek istiyor ama ben yanaşmıyorum. Bu durumumdan çok memnunum, bozulsun istemiyorum. Bildiğim tek şey, bir daha bir erkeğin bana bunları yaşatmasına izin vermeyeceğim."

Seyhan Hanım ın öyküsü ürkütücü bir filmin sürprizli mutlu sonu gibi. Onım durumundaki kadınların böyle öykülere ihtiyaçları var.

Nevin Cerav

Ev erkeği / iş kadını

Beraberlik ya da evliliklerde, günlük yaşamın gereklerini paylaşarak yerine getirmek önemli olabilir. Ama bundan da önemlisi bence, bu paylaşımın adil olması, kimsenin haksızlığa uğramamasıdır. Geleneksel rol dağılımında kuşkusuz böyle bir adaletten söz etmek mümkün değil. Sürekli çalışıp para kazanmak, ev geçindirmek ve evin direği olmak, kimi (çoğu) erkeğe çok zor gelir. Zor gelse de rol icabı yapar ama, kadının da her fırsatta burnundan getirir; "Sen bu para kazanmayı kolay iş mi sanıyorsun?". Para kazanmayı kolay iş sanan kadın ise, evdeki sonu gelmeyen ve para da kazandırmayan işlerden boğulur, gıkını da çıkaramaz. Ya da çıkarır, o zaman da hırgürden geçilmez. Her iki taraf da işinin güçlüğünü ve çekilmezliğini diğerininkinin üstünde görür. Rol değiştirmek ise kimsenin aklına gelmez, gelse de buna cesaret edilmez.

Geçenlerde İngiliz televizyonunda böylesine rol değişimiyle yaşamlarını yeniden düzenleyen üç çiftin deneyimleri aktarıldı. Bunların birinde kadın iyi eğitim almış, kendine yeten ve güvenli biri. Dışarda çalışmayı seviyor, evde sıkılıyor. Erkek ise inşaat işçisi, işini pek sevmiyor, para işlerinden anlanmıyor; on bir aylık kızlarına bakmaktan zevk alıyor. Elida Faberge'in Satış ve Müşteri Geliştirme Direktörü olan kadın iyi para kazanıyor, tüm faturaları ödüyor, bütçeyi yönetiyor. Erkek de evdeki işleri yürütüyor, bebeğe bakıyor. Herkes hayatından memnun, kimse kimseye sataşmıyor; kusursuz bir rol dağılımı, her iki taraf da kendini oynuyor ve beklentiler çelişmiyor. Kendi istek ve eğilimleri doğrultusunda kurdukları bu düzeni sürdürmemeleri için hiç bir neden görmüyorlar.

Diğer iki çiftin durumu biraz farklı; rol değişimini isteyerek değil, zorunluluk karşısında gerçekleştirmişler; benzer koşullar altında olduklarından yalnızca birinden söz edeceğim. Erkek bankacı, iyi kazanan biri. Kadın hiç dışarda çalışmamış, çocuklarını büyütmüş, dikiş dikmeyi seviyor. Bankanın konumunda gerçekleşen bir değişiklik sonucu erkek işsiz kalıyor. Korkunç bir bunalıma giriyor. Kadın, zevk için yaptığı dikiş işini profesyonelliğe döküyor; beş yıl içinde iyi işleyen bir gelinlik butiğine kadar ilerletiyor işini. Erkeğin geçirdiği zor zamanlar şimdi geride kalmış. Geçen yıllar içinde çocuklarıyla daha iyi bir iletişim kurduğunu, çok geç olmadan onların gelişmesine katkıda bulunabildiğini ve bundan da büyük ölçüde tatmin olduğunu söylüyor. Ama ilk zamanlarda yaşadığı güçlüğü unutmamış; kendini tamamen dış dünyadan yalıtılmış ve reddedilmiş hissettiğini söylüyor. Oysa şimdiki durumunu sindirmiş ve hobisi olan tiyatroya bile dönmüş. Kadın ise, kendini kozasından çıkmış bir kelebeğe benzetiyor. Dünyaya açılmanın kendine güven kazandırırken, kocasına olan güvenini sildiğini söylüyor; onun istediği eski moda bir güvenlik duygusu. Ama kocasıyla artık gerçek arkadaşlar olduklarını, bir ünite olmaktan kurtulup bireyliklerini kazandıklarını anlatıyor. Bu rol değişiminin, zamanla daha da oturacağını düşünüyorlar.

Bu iki örneğin çarpıcı yanlarından biri bence, doğuştan ve yapısal diye adlandırdığımız pek çok özelliğin aslında var olmayabileceği ve zamanla edinilebileceği. Var olma durumunda ise, üstüne gidilerek daha iyi yaşam standartları için kullanılması gerekliliği. Erkek için de kadın için de varsayılan eğilim ve nitelikleri aslında çaba sarfederek gerçek anlamda kazanmanın önemi ortaya çıkıyor. Bunun farkına varmak ise, atılacak ilk adımın ön hamlesi...

Füsun Özlen

Utanç verici

Kadınların bilim dünyasında başarılı olabilmeleri için, önce en az erkeklerin iki katı kadar iyi olmaları gerekiyor.

Cinsiyet ve ahbap-dost ilişkileri: Bilimle ilgili bir yargıya varırken bunlar kriter olmamalı, hele de yargılayanlar bilimciyse. Fakat bilim alanında verilen araştırma burslarının nasıl dağıtıldığına ilişkin yapılan ve geçtiğimiz günlerde *Nature*'da yayınlanan ilk kapsamlı analizde, İsveç'in Gothenburg Üniversitesi'nden Christine Wenneras ve Agnes Wold adlı iki mikrobiyolog, birçok ihtisas öğrencisinin ve doktora sonrası araştırmacının uzun zamandır şüphe ettiği şeyin doğru olduğunu ortaya çıkardı. Yani bu faktörler, kimi zaman bilimsel yararlıktan daha önemli rol oynuyorlar.

Bilimsel bir çalışmanın aynı alandaki başka bilimciler tarafından değerlendirilmesiyle verilen jüri notları, bilimin işleyişinde merkezi bir rol oynar. Dergiler bir çalışmayı yayınlayıp yayınlamamayı, burs ajansları kimlere burs vereceklerini kararlaştırırken bu değerlendirmelere bakarlar. Bu kadar önemli olmasına rağmen, şaşırtıcı bir biçimde bu sistemin ne kadar iyi işlediğine dair pek az bilgi mevcuttur.

Bunun bir nedeni de ham verinin çok zor elde edilmesi. Dr. Wenneras ve Dr. Wold, bu verileri ele geçirebilmek için mahkemeye başvurmak zorunda kaldılar. Çünkü İsveç Tıbbi Araştırmalar Konseyi (MRC), kimin kim hakkında nasıl bir değerlendirme yaptığına ilişkin kayıtları yayınlamayı reddetti. Neyse ki, mahkeme bu kayıtların resmi belge niteliği taşıdığına ve bu yüzden, İsveç Basın Özgürlüğü Kanunu'nca kamuya açık olduğuna karar verdi.

Başlangıçta Wenneras ve Wold, MRC'nin 1995'te sunduğu 20 doktora sonrası araştırma yeri için yapılan 114 başvurunun değerlendirilmesini incelediler. Adayların yüzde 46'sı kadındı. Başarılı olanlarınsa yalnızca yüzde 20'si. Bu çok da anormal değildi: İsveç'te kadınlar,1990'larda tıp alanındaki doktora burslarının yüzde 44'ünü kazanmış, fakat MRC'nin verdiği doktora sonrası araştırma burslarında erkeklerin gösterdiği başarının yarısını bile gösterememişlerdi. Prensipte, bunun kabiliyetlerini yansıtması gerekir. Fakat uygulamada çok başka etkenlerin iş başında olduğu anlaşılıyor.

Konsey bir burs başvurusu aldığında bu beş kişi tarafından üç ölçütle değerlendiriliyor: bilimsel yeterlilik, önerilen metodoloji ve araştırmanın amaca uygunluğu. Her ölçütte sıfırdan dörde kadar bir not veriliyor, jüri üyelerinin verdiği notlar önce birbiriyle çarpılarak sıfırdan 64'e kadar bir skor hesaplanıyor, ardından tüm jüri üyelerinin verdiği notların ortalaması alınıyor.

Wenneras ve Wold, kadınların bütün kriterlerde, fakat özellikle bilimsel yeterlikte ortalamanın altında notlar aldıklarını buldular. İki bilimci, kadınların gerçekten yetersiz olup olmadıklarını anlamak için yeterliliğe dair üç sayısal ölçü geliştirdiler.

İlki çok basit: Şimdiye dek kaç bilimsel çalışma yayınladınız? Bu, yeterlilikten çok verimliliği ölçüyordu. Kimsenin okumadığı dergilerde birçok çalışmanız yayınlanmış olabilir. Önemli olan, "etki" faktörü olarak adlandırılan şey. Bu faktör, Bilimsel Enformasyon Enstitüsü adında bağımsız bir organ tarafından şöyle hesaplanıyor: Bir derginin etkisi, bu dergide yayınlanan ortalama bir çalışmadan belli bir yıl içinde başka yerlerde kaç kez değinildiğine bakılarak bulunuyor. Bir bilimcinin etkisini hesaplamak için, yayınladığı çalışmalarının etki faktörlerini toplamak yeterli oluyor. Üçüncü kriter ise, bir kişinin çalışmalarından bir önceki yılda kaç kez alıntı yapıldığı.

Wenneras ve Wold bu hesaplamaları bütün adaylar için yaptılar ve MRC'nin verdiği oranlarla ne kadar örtüştüğüne baktılar. Ve şaşırtıcı, hatta şok edici bir çelişkiyle karşılaştılar. Erkeklerle aynı etki ve verime sahip kadınlar sürekli onlardan daha düşük yeterlilik notları almışlardı. En büyük etkiye sahip kadın adaylar

(toplam skorları 100'ün üstünde olanlar), ancak toplam etkileri 20'nin altındaki erkekler kadar yeterli bulunmuşlardı.

Bu rakamların cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanıyor görünmesine rağmen, başka faktörlerin de etkili olabileceğini düşünen araştırmacılar (mesela kadınlar genellikle daha önemsiz üniversitelerden gelmiş ya da hemşirelik gibi ikincil algılanabilen alanlarda doktora yapmış olabilirler), cinsiyet ve adayların jüri üyelerinden biriyle tanışıklığı da dahil 9 ayrı değişkenin, bir adayın yeterlilik skorunu ne derece etkilediğini de tahlil ettiler. Ve yalnızca iki faktörün sonucu önemli ölçüde etkilediğini buldular: erkek olmak ve jüriden birini tanımak. Aslında fark öylesine büyüktü ki, bir erkekle aynı yeterlilik skorunu alabilmesi için bir kadının ya komiteden birini tanıması, ya en büyük etkiye sahip *Nature* veya *Science* dergilerinde fazladan üç, ya da diğer uzmanlaşmış iyi dergilerde fazladan 20 tane daha çalışma yayınlaması gerekiyordu. Genellikle bir kadının bir erkek kadar başarılı olması için iki kat daha iyi olması gerektiği esprisi yapılır; Dr. Wenneras ve Dr. Wold jüriden geçer not almak için kadınların erkeklerden ortalama 2.5 kat daha iyi olmaları gerektiğini ortaya çıkardılar.

Bu, kısmen de olsa, tıp alanında doktora yapanların yarısını oluşturan kadınların ilerki aşmalarda neden çekildiklerini açıklıyor. Oysa bu durum genellikle, kadınların erkek egemen bir bilimsel düzende çalışacak motivasyon ve azimden yoksun olmalarına bağlanır. Fakat Wenneras ve Wold, elde ettikleri sonuçların İsveç'te tıp araştırmalarını terk etmiş kadınların büyük çoğunluğu için geçerli olduğunu belirtiyorlar. Eğer doğruysa bu yapılan yalnızca haksızlık değil, aynı zamanda kamusal kaynakların çarçur edilmesidir.

Bu yalnızca bir ülkeyi kapsayan bir çalışma. Fakat türünün ilk örneği ve cinsel eşitliğin kamu hayatında resmi olarak kabul edildiği bir ülkeden geliyor. Benzer araştırmalar yapılmalı ve aynı modelin bulunması halinde jüri sistemi yıkılmalıdır. Amerika'nın Milli Bilim Vakfı şu anda sistemini gözden geçiriyor, fakat benzer veriler mevcut değil. Bu arada hırslı kadınlar, eski bir geleneğe geri dönüp bir erkek adı altında başvuru yapabilirler.

Tacizlerle dolu bir dünya:

Otobüs hostesliği

Saatlerce çalıştırılıyorlar, yolcu çekmek için kullanılıyorlar, tacize maruz kalıyorlar ve üstüne üstlük dövülüyorlar. Otobüs hostesliği bir korku filmi gibi!

Bir-iki otobüs firmasının girişimiyle 1991 yılında uygulaması başlatılan otobüs hostesliği, firmalar arası rekabet sonucu ortaya çıkmış. Amaç kadını kullanmak olunca, ciddi bir çalışma yapmadan, alt yapısını oluşturmadan uygulamaya konan otobüs hostesliği, bu işi yapan kadınlar açısından oldukça yıpratıcı ve tehlikelerle dolu görünüyor. Zaten orada yaşananlar kadınların her zaman karşı karşıya kaldıkları sorunların bir yansıması gibi. Otobüs hosteslerinin ne işleriyle ilgili sorunlarını anlatacakları bir kurumları, ne sosyal güvenceleri, ne de onları koruyacak bir güvenlik sistemleri var. Oysa Bayrampaşa otogarı oldukça büyük bir alana kurulmuş ve görünüşte her şey düşünülmüş. Örneğin otogarın içinde otel mevcut olmasına rağmen kalacak yeri olmayan çalışanların otelde kalmaları için herhangi bir girişim olmamış. Hosteslerin ve diğer çalışanların ifadelerine göre başvuran adayların bir kısmı evden kaçmış ve kalacak yeri olmayan kızlardan oluşuyor ve bu kızlar otobüslerde veya yazıhanelerde yatıp kalkıyorlar. Bu da kızlar açısından oldukça tehlikeli bir durum.

Firmalar otobüs hostesliği için çalışacak kızları, gazetelere ilan vererek buluyor. İş için başvuran kızlarda düzgün konuşabilme, fiziki görünüm ve en az on sekiz yaşında olma şartları aranıyor. Çalışan kızların içinde üniversite öğrencisi de, daha önce tezgâhtar olarak çalışanı da, ilk defa çalışmaya başlayanı da var. Hostes çalıştıran her firmada hostes başı olarak tabir edilen erkek ya da kadın görevliler oluyor. Hostes başı olan görevliler, hosteslerin ve hostların (erkek olanlara host deniyor) her türlü sorunları ve şikâyetleriyle ilgilenip, çalışacakları hatları belirliyorlar. Bu işe başvuran hostesler ilk önce bir kursa tabi tutuluyorlar, yolculara nasıl davranılacağından, nasıl servis yapmaları gerektiğine, otobüs içindeki hal ve hareketlerine kadar bilgilendiriliyorlar. Kurs bittikten sonra ise ilk çıktıkları seferde staj yapmış oluyorlar ve ilk seferlerinde başarılı bulunulurlarsa işe devam ediyorlar.

Otobüs hostesleri çıktıkları sefer başına para alıyorlar, aldıkları para peşin de olabiliyor aylık da. Ama söylediklerine gore toplam olarak aldıkları maaş altmış milyon civarında. Diğer giderleri için maaşları dışında herhangi bir ücret almıyorlar. Hosteslerin yaşadıkları sıkıntıların başında ise uykusuzluk, sürekli mekân değişikliği ve tacizler sonucu tedirginlik ve stres geliyor. Ayrıca uzun yola çıktıklarında doğru dürüst dinlenmeden saatlerce çalışmak zorunda kalıyorlar. Her şey çalıştıkları firmaların içindeki amirlerinin sorumluluğunda çözülüyor ya da çoğunlukla çözülmüyor. Bugüne kadar onların yaşadıkları sorunlar pek fazla basına yansımadı, yansıyanlar ise ilgi görmedi, görmezlikten gelindi. Otobüs hostesleri dayak yiyor, aşağılanıyor, tacizin ise haddi hesabı yok. Bu alanda çalışan kadınların tek olumlu gördükleri taraf, diğer işlerin aksine parasının iyi olması. Zaten gazete ilanlarında okudukları süslü-püslü kelimelere kanarak işe başladıklarını, fakat bir süre çalıştıktan sonra yaşadıkları olaylar sonucu hayal kırıklıkları içinde işi bıraktıklarını söylüyorlar. Dayanabilenler ise bu parayı başka yerde alamayacaklarından dolayı o firmadan bu firmaya geçerek işlerine devam etmeye çalışıyorlar. Ama ne pahasına.....

Bir süre hostes olarak çalışan, şimdi ise hostes başı olan bir kadın anlatıyor: "Otobüs hostesliğine maaşının iyi olması ve seyahat etmeyi sevdiğim için başladım. İlk önce bizi kısa bir eğitimden geçirdiler. İşte şöyle duracaksın, böyle davranacaksın, şu zamanlarda dinleneceksin diye. İlk zamanlar çok hoşuma gitti, seyahat ediyordum, farklı bir ortama girmiştim, yeni insanlarla tanışıyordum. Fakat zaman geçtikçe uykusuzluk çok zor gelmeye, yolcuların, kaptanların davranışları sinirlerimi bozmaya başladı. Özellikle Karadeniz hattında çalıştığımda yolculardan sert tepkiler almaya başladım. Bazen elimden su bile almadıkları oluyordu. Kadınların kıskançlıklarıyla karşılaşıyordum.

Otobüslerde bir hostesin dışında bir de muavin oluyor. Muavinle sürekli diyalog halinde oluyoruz, ön tarafta oturuyoruz, yolcular bizi gözetliyor ve bakışları farklılaşıyor. Yolcu erkekler çok taciz ediyor, gereksiz yere sürtünüyorlar, su verirken özellikle elimizi tutuyorlar. Kartlarını verenler oluyor, "Gideceğin yere götüreyim, kalacak yerin var mı?" diye soruyorlar. Çalıştığımız firmadaki erkeklerin ise onlardan kalır yanı yok. Kaptanlar gözlerine kestirdikleri hostesleri kendi seferlerine almak için amirlere ısrar ediyor. Yolculuk sırasında kaptan da, muavin de tacizde bulunuyor, sürekli olarak. 'Erkek arkadaşın var mı, çok hoşuma gidiyorsun, gel arka tarafta oturalım, nasılsa herkes uyuyor' diyorlar. Bir firmada, amirler hoşlarına gitmeyen davranışlarda bulunan hostes kızları ceza olarak dövüyorlar. Kız birisiyle birlikte olmuşsa, amirini dinlememişse kızlar dövülüyor. Oysa evli olan kaptanlar var, kızları kandırıp onlarla birlikte oluyorlar ve bunun için de hiç bir cezaya maruz kalmıyorlar. Hosteslik için başvuran kızları işe alırlarken fiziğine bakarak alıyorlar, fiziğini beğenmedikleri kızları tutucu olan bölgelere yolluyorlar. Hosteslik yapan kızların bazılarının kalacak yerleri yok. Bu kızlar otobüslerde, yazıhanelerde yatıp kalkıyor ve her türlü tacize uğruyor. Hostes bir kız vardı, hamile kaldı, sahip çıkan olmadı, işten çıkarıldı. Bu kız otogarda yatıp kalkıyor, gidecek, sığınacak hiçbir yeri yok. Hepimize sıkça söylenen sözlerden biri de, 'Sen muhakkak patronla yatmışsındır' oluyor. Bana ise hostes başı olduğum için, 'Sen bu kızları pazarlıyorsun, bu göreve de patronla yattığın için geldin' diyorlar. Bize orospu muamelesi yapıyorlar. Bu kadınların çalışıp para kazanmaları gerekiyor, bu da alınteriyle, emek verilerek yapılan bir iş diye bakmak kimsenin aklından geçmiyor, umurlarında da değil zaten. On sekiz saat çalıştırılıyoruz ve ne bir sigortamız ne de can güvenliğimiz var. Şikâyette bulunduğumuzda ise verilen cezalar ise çok hafif ve hiç caydırıcı değil. İlk önce ihtar çekiyorlar, ikincide para cezası veriyorlar. Bizim güvencemiz için bu hostesliğin resmi bir işe dönüşmesi, insanların bilgilendirilmesi, maruz kaldığımız tacizler için ağır cezalar verilmesi gerekir. Biz para için, geçinmek için çalışıyoruz, onlar bizi yolcuları çekmek için vitrin olarak kullanıyorlar. Daha ne kadar böyle çalışmaya devam ederiz bilemiyorum...

Nevin Cerav

Hande Ataizi: Benzer vee benzerleri

Ataizi müstehcen değil, seksi değil, bakılası değil. Ama "vermeyince mabut neylesin Mahmut" deyip köşesinde oturmaya hiç mi hiç niyetli değil. Azmin yeni zaferi! Bakıyor bir oyun var; bir oyun tespit ediyor. yani aslında oyun onun 'tespit" ettiği kadar da yok, belki de hiç yok. Ama o cin çarpmış bir yeni kuşak numunesi ya, bir oyun var bunun kuralları var, ben de ne biçim oynar eli bile arttırır, ne biçim kendimden söz ettiiririn diyor. Ettiriyor da.

Eve geldim. Bi tuhafım. Kendime bir bardak Bowmore hazırladım. Tek buzlu. Herkesin viskisi kendinden bir parça yansıtmaz mı? Ben malt delisiyim; ve de (babamın kulakları çınçınçın) tek buzcu. Koltuğa oturdum. Öyle ayaklarımı bir kolundan aşırarak. Ayağımda el yapımı geçen hafta aldığım ayakkabılar. İyi ki de almışım; parasına değdi. Öyle güzel, öyle güzeller ki. Bu saatlerde Boğaz a bakmaya tapıyorum. (Onun için bayılıp onca parayı, tutmadım mı evi. Anne affet beni! Kirası sana söylediğimin üç misli.) Bi şey eksik. Kalktım Jan Garberek'in yeni çıkan cd'sini koydum. Simru'nun hediyesi. Uzun boylu sarışın fıstık arkadaşım benim. ta Paris'lerden benim için getirdi.

BÖÖÖĞHH. BÖÖÖÖĞHH. Hande Ataizi yazacam. Yani mevzuyu da ben tespit ettim. Ne menem bir sıkıntı deryasına dalacağımı ölçüp biçmeden. Yarın gidiyorum, yeni konu düşünecek halim yok. Madem sıkılacağım. sizi de sıkayım bari dedim. Anca beraber kanca beraber Giriş paragrafı Hande Ataizi değil tabii ki. Başkaları. Cırcır cırlıyor; çok farklı bir konumdan gelmiş o. Bambaşka bir "kültür" ortamından. Yeşil Özlıakiki Bursa mızdan. Çok şımartılmış. Oyle Hülya Avşar gibi, Harika Avcı gibi fakir fukara kızı değil. Annesi P-Sİ-KO-LOG: ve öğretim üyesi. Tenis oynayarak büyümüş.

Sonra magazinciler acımasızca Fatih'te mi nerde yaşayan babasını buldular. Adam kendini dine vermiş. "Benim öyle bir kızım yok" dedi. Çok meraklıdır ya Türk babaları evlat reddetmeye! Mars'tan getirilmiş sperm vericiler sanki. Yeni (ve uygun) bir kadın bulup yeni çocuklar imal eder ve önceki hatalarını (çocuğu yani) unutuverirler! Hemen koştu magazinciler olay yumurcak Hande Ataizi'ne. Kız, bu baba kelimesini duyunca başladı ağlamaya. Nasıl ağlıyor. Orda gerçek bir durum vardı. Gerçek bir acı. Gerçek bir acı.

Öncesinde ve sonrasında hep "idmanlı" izledik Ataizi'ni. Orda burda kıza ne hakaretler, ne ipinden kopmuş sorular geldi. Hep soğukkanlı, cabbar, hatta fazlasıyla yırtık: taş altında kalırım, laf altında kalmanı, üslubu. Herkesle senli benli konuşuyor, cümlelere: "Bak şimdi" tipi esnafça girişler yapıyor. Ezdirmedi kız kendini yani! O meşhur Hulya Avşar şovda ben de senin memeni ellerim mahalle arası maçım, rakip sahada alnının teriyle kazandı.

Hülya Avşar ablası adeta rol modeli. Bir kere densizlikte birinciyim; dilimin kemiği, ruhumun kaburgası. kafamın zembereği yoktur furyasını, resmen ve alenen Hülva Avşar başlattı. İddialı konuşacaksın, ona buna küstahlık yapacaksın, şımarıklıkta dünya rekorunu kimseye kaptırmayacaksın, güzelim güzelim herkes bana hasta diye diye diye bir çeşit beyin yıkamayla bunu "gerçek" haline dönüştüreceksin. Sezen Aksu çılgınım, manyağım diye diye en çılgın olmadı mı? Yani tabii olmadı da, kitleler tamam abla en çılgınsın diye tevekkül içinde kaderlerine razı olmadı mı?

Üstelık Hande Ataizi Hülya Ablasından kat kat sıkı bir savaşçı. Zira Hülya Avşar Allah için çok güzel bir kadın. Amerika'da da, Fransa'da da, Tokyo'da da insanlar döner bakar Hülya Avşar'a, ne güzel kadın bu, diye. Hande Ataizi'ndeu güzellik uzmanı Kürşat Başar'm ifadesiyle: "Şurada bir liseye gitsek birkaç Hande buluruz."

Ataizi kepçe kulakları, ışıldayan kahverengi gözleri, ince bir çizgi gibi yüzünü mütemadiyen kat eden gülüşüyle ne zaman görsem Mickey Mouse'un kız arkadaşı Minnie Mouse'u hatırlatıyor bana. Yüksek ökçeli ayakkabılarının üstünde habire teşhir etmeye çalıştığı incecik vücudu da öyle: Minnie Mouse. O incelikle bir türlü olmayan silikon silikon memeler, dümdüz bir vücut ve de hakikaten hiçbir seksapeli olmayan bir genç kızımız. Vücudunu ne kadar açıp saçsa, ne o teşhirci oluyor, ne biz röntgenci. Ataizi müstehcen değil, seksi değil, bakılası değil. Ama "vermeyince mabut neylesin Mahmut" deyip köşesinde oturmaya hiç mi hiç niyetli değil. Azmin yeni zaferi! Bakıyor bir oyun var; bir oyun tespit ediyor, yani aslında oyun onun "tespit" ettiği kadar da yok, belki de hiç yok. Ama o cin çarpmış bir yeni kuşak numunesi ya, bir oyun var bunun kuralları var, ben de ne biçim oynar eli bile arttırır, ne biçim kendimden söz ettiiririm diyor. Ettiriyor da.

Ama o kadar sıkıcı ki herşey. Hülya Avşar'ın şovunu, sinir illeti kadın bu gece hangi hırtlıkları yapacak diye seyredebiliyorsunuz mesela. Hande Ataizi de aynı formülü çalışmış, ama seyredemiyorsunuz işte şovunu. Yani yeterince kızdıramıyor dahi insanı. Merhamet de uyandırmıyor. Hande Ataizi insanda "kifayetsiz muhteris yavrucak" duygusundan başka hiçbir his uyandırmıyor. O harfleri çatlata çatlata konuşması, "konservatuvarda okumuş" Çehov'u bilen, Hayal Kahvesi'nin tedrisatından geçmiş kız iddiaları.. Tamam canım da ne yapalım yani? Eğlendirici değilsin, çarpıcı değilsin. *Hafta Sonu*'nun kapağında minik poponu gösteriyorsun. Göğüslerini habire göstermektesin. Kulağım var, şarkı da ne biçim söylerim demektesin. Her fırsatta patlatmaktasmda sıradan sesin ve taklit yeteneğinle şarkılarını. Epey berbat olduğu, konusundan ve çıkan fotoğraflarından anlaşılan bir dizi çevirmektesin. Peki buıdan nereye gideceksin?

Bu soruyu da, kafiye düştüğü için sordum. Yani zerre kadar ilgilendirmiyor, ilgilendiremiyor Hande Ataizi beni. *Milliyet* gazetesinin ilavesinde haftada bir mi ne yazıyor. Saçma sapan dahi olamayan yazılar. Şöyle bir göz attım. En yenisinde "nazar boncuğu" konusu vardı mesela. Nazar boncuğunu takmayı unutuyor, Vakkorama'da çantası çalmıyor. Bir-iki felaket daha geliyor ki, hatırlayamıyorum. Bu arada müesseseye çantasını çaldırdığı için teessüf ediyor. Ben şimdi konuyu başka bir haftalık çeyrek sayfahğa Defne Samyeli'ne getirmek istiyorum.

İlk yazısmda, kocası da çok kreatifmiş köşesinin adı: "Defnenin Yeli" olsun demiş, onu yazdı. Ama diyor, bu yelin başka bir anlamı daha var. Yellenmek, osurmak meselesi. Tabii edepli ve üstün zeka-

lı bir Türk kızı olarak bu iki kelimeden "o" harfiyle başlayanını hiç kullanmadan, tüm bu ince kaygılarını bizlerle paylaşıyor. Daha ilk yazı. Yani dakka bir gol bir.

Sonraki günlerde allahtan karşısında interneti duruyor, sörf yapıp yapıp ne bilgileri paylaşıyor okurlarıyla. Gerçekten incir çekirdeğini doldurmayacak mevzular. Ve de bu denli üslupsuz yazmak mümkün müdür? Yoksa bunları Japon imalatı bir robot mu yazmaktadır? Sahi nedir bunlar?

Haftada iki günü bir güne indirildi apar topar. Bu çocuklar çok samimi olup akıllarından ne geçerse çok amaçh bir şekilde mutlaka "biz"lerle paylaşıyorlar ya. Alıntılıyorum bizzat kendisinden: Başlık: KABİLİYET MESELESİ

"Acaba bu işte Hakkı Devrim'in parmağı olabilir mi? Gazeteciliğe destursuz başladığımı köşesinde yazdı. Tabu ki haksız değil, ama bu, genç bir yazar adayını desteklemesi için bir sebep olamaz. Hem beni çok seviyor. Gözlerinden anladım.

Geçenlerde ilk kez gazetede karşılaştığımızda bana : 'İşte ensemdeki kaşıntı' dedi... Çok şeker bir adam! Yazılarında eleştiri oklarım ince bir alaycılıkla öylesine kaphyor ki hiç acıtmıyor. (Belki de pek acıtmıyor demeli) Konuşurken de öyle. onun yerine bir başkası bana 'Neden ısrar ediyorsunuz, ben sizde yazarlık adına en küçük bir kabiliyet göremiyorum açıkcası' demiş olsa kahrımdan ölürdüm!

Oysa şimdi istek ve azimle doluyum. Hakkı Bey yandı! Yazıları çok keyifli; 40 senelik gazeteciliğinin tecrübesi, genç kalmayı başarabilmiş bir ruhı ve kalemle harmanlanmış. Daha iyi bir öğretmen olabilir mi? Eleştirilerinden yararlanacağım elbet. Ve en sonunda ondan küçük bir övgü almayı başaracağım!

Kabiliyetsiz olabilirim, ama hiç olmazsa akıllıyım. Öğrenmenin yollarını ve çalışmanın gereğini bilecek kadar. Ve çalışkanım. Bu gereği yerine getirebilecek kadar.

Üstelik bunun hiçbir işe yaramayacağım savunanlarla da sonuna dek tartışmaya hazırım."

Şimdi en âlâsından yemişsin hakareti kızım, otur aşağıya. Hayır, seviliyor. Zira "gözlerinden anlıyor". Sözler ne dese, gözler yalan söylemez. Başkası demiş olsa kalırından ölecekcekcek! Peki Hakkı Devrim söyleyince neden bu kadar akülerini dolduruyor? Çünkü azimli sıçan taşı delmeli. Bu kadar ıkına sıkma, La Fontaine'deki kurbağa gibi yaşanır mı?

"Kabiliyetsiz olabilirim, ama hiç olmazsa akıllıyım." Bu inciler, güzellikte de herşeyde de birinciler. Bir de giriş paragrafı patlattım ya, o menem yazıları döktürenler düzine, düzineler. Bunaltı ve bulantı yaratıyorlar. Yapmayın etmeyin çocuklar, anneniz sizi sevmediyse biz ne yapalım. Böyle yırtış yırtış yaşanmaz. Siz biraz olsun huzur bulun şu "dar-u dünyada." Oturun. Okuyun. Bıraz sessiz olun. Kafanızı dinleyin. Dinleyin ki, kafanızda dinlenecek şeyler oluşsun. lyileşin. Bu zamane hastalıklarından. Kurtulun.

Perihan Mağden

Bir dullar diyarı: BOSNA

Bugün Bosna'nın yetişkin nüfusunun yüzde 70'i kadın. Dört yıllık vahşi savaşın ertesinde, ülkeyi yeniden kurması gerekenler kadınlar. Ama kadınlara yeniden inşa sürecinde ihtiyaç duydukları hiçbir şey sağlanmıyor.

Bosnalı Sırp askerler 11 Temmuz 1995'de, Srebrenica'daki BM "güvenlik bölgesi"nin Müslüman sakinlerini kuşattılar ve yaklaşık 10300 yetişkin ve genç erkeği ölümle tehdit ederek, 25000'e yakın kadın ve çocuğu otobüslere doldurdular. Bosnalı Sırp komutan General Radko Mladic, dehşet içindeki kadınlara, "Siz gidin. Onlar güvenlik içinde olacaklar. Onları öbür tarafta göreceksiniz" diyordu. Srebrenica'mn erkek nüfusundan hiç kimseyi bir daha gören olmadı. Geçtiğimiz aylarda, toplu olarak gömüldükleri mezarlar ortaya çıkarılmaya başlandı.

Gözyaşları arasında, "Artık bir kadınlar dünyasıyız" diyor 42 yaşındaki Fikreta. Kocasını, 16 yaşındaki oğlunu, iki erkek kardeşini ve onların iki oğlunu kaybetmiş. 76 yaşındaki kayınvalidesi Aisa Fejzic kızını oğlunu ve beş torununu yitirmiş. Aisa'nın komşularıyla ya da diğer kolektif sığınma merkezlerindeki Srebrenica dullarıyla konuşulduğunda, kayıp ağıtı katlanarak yankılanıyor. Fazla söze gerek yok, bugün Bosna'nın yetişkin nüfusunun yüzde 70'i kadın. Dört yıllık vahşi savaşın ertesinde, ülkeyi yeniden kurması gerekenler kadınlar.

İstatistiklerin gösterdiği katı gerçeğe rağmen, Bosnalı kadınlar ne kendi hükümetleri ne de uluslararası yardım kuruluşları tarafından yardım konusunda öncelikli olarak görülmüyorlar. Kadın projelerine ayrılan insani yardım fonları cüzi oranda. Örneğin ABD, savaş sonrasında ülkeyi yeniden silahlandırmak için 400 milyon dolar harcıyor ve ABD Uluslararası Gelişme Ajansı (USAID) bir kredi programının 45 milyon dolarlık bölümünü küçük ölçekli işler için ayırmış durumda ama dullar ya da diğer kadınlar tarafından yürütülen işler bu paradan hiçbir pay alamıyor. Buna karşılık, Clinton'ın Bosnalı Kadınlar İnisiyatifi, önemli bir bölümü gelir sağlayan programlara yönelik olmak üzere, 5 milyon dolar dağıtıyor ama artık eve ekmek getiren tek kişi olmalarına karşın, bu para kadınların ailelerini geçindirmeye yetecek kadar kazanmalarına olanak tanımıyor. BM ve USAID, kendi akıllarınca, Bosnalı kadınların psikolojik yardıma artık ihtiyaçları kalmadığına karar vermiş; yaşamsal önem taşıyan bu hizmete yönelik fonlar kaldırılmış. Ama savaş travması o kadar kolay atlatılamıyor. Binlerce Bosnalı kadın savaş sırasında yaralanmış ya da fiziksel şiddete maruz kalmış ve çoğu yalnızca kocalarını değil, ailelerinin tüm erkek üyelerini -oğullarını, erkek kardeşlerini, babalarını- yitirmişler.

Politik alanda da kadınlar mevzi kaybetmiş durumdalar. Eski Yugoslavya'da, hükümette yaklaşık yüzde 16-30 oranları arasında kadın vardı. Bugün parlamentoda yalnızca bir kadın görev yapıyor. Mediha Filipovic Bosna'daki muhalefet partisinin başkan yardımcısı. Aynı zamanda, Saraybosna Üniversitesi'nde ortodonti profesörü. Bosnalı Sırpların üç buçuk yıllık kuşatması sırasında okulun her gün açık olmasıyla gurur duyuyor. Diğer meslektaşları gibi, o da savaş boyunca ücretsiz çalışmış ve diğer Saraybosnalılar gibi evine günlük olarak yakacak ve yiyecek taşımış. Savaş boyunca, sınırın yüz metre yakınında yaşamış. Yaşadığı bina 17 kez bombardımana maruz kalmış. "Her sabah tanıdığım genç yaşlı pek çok erkeğin ölüm ilanlarını okuyorum. Yalnızca benim sokağımdan 50 genç erkek öldürüldü."

Ekim seçimlerine 100'den fazla kadın katılmış. Filipovic seçilen tek kadın olmaktan derin bir düşkırıklığı yaşıyor. "Çok sayıda son derece nitelikli kadın aday vardı" diyor. "Ama adaylar partileri tarafından belirlendiler ve çok az kadın bulunduğu partinin yüksek kademelerinde." Bunun değişeceğini umuyor.

Fikreta'nın yeni evi Tuzla ile Ayrılık Bölgesi adı verilen ve eskiden savaşan kesimleri birbirinden ayırma işlevi gören dar bir koridor arasında yer alıyor. Sığınma merkezinin yakınında, bir zamanlar sınırın ne kadar yakın olduğunu hatırlatan bir mayın temizleme merkezi var. Savaşın bir mirası olarak, Bosna'nın ormanlarında ve çayırlarında tahminen 10 milyon mayın ekili. Geçen ay yalnızca Saraybosna'da 61 yetişkin ve çocuk, çoğunlukla yakacak odun ararken, mayınlara basarak ölmüş ya da sakatlanmış.

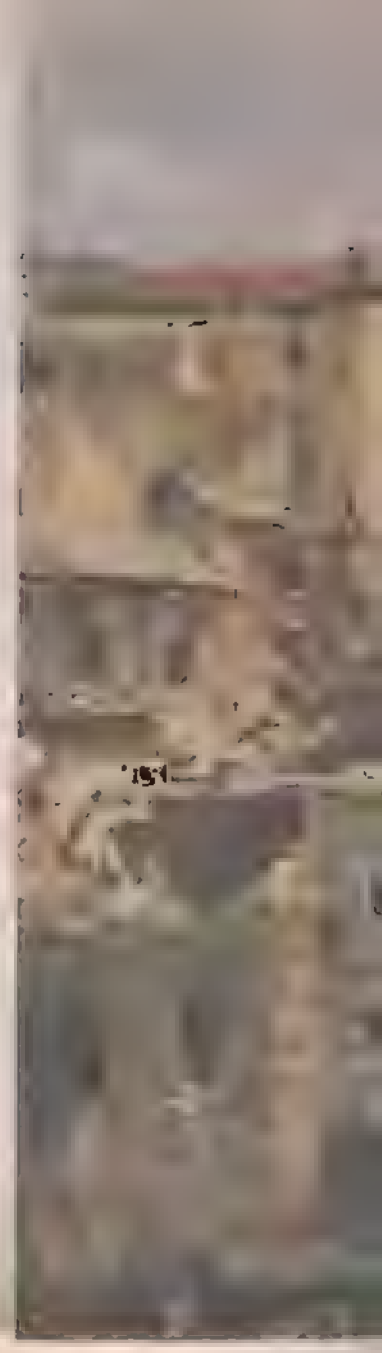

Fikreta Sulejmanovic (42), 76 yaşındaki kayınvalidesi Aisa Fejzic'le birlikte.

Fikreta bugünlerde zamanının çoğunu ağlayarak ve Srebrenica'daki o son günü kafasında tekrar tekrar canlandırarak geçiriyor. Artık oğlunun ismini ağzına alamıyor: "Ona ne oldu dersiniz, ya kocama?"

Kayınvalidesi soruyu onun yerine yanıtlıyor: "Öldüler, kesin olarak öldürüldüler. Hükümet her gün yeni cesetlerin, toplu mezarların bulunduğunu bildiriyor." Yaşlı kadın nasırlaşmış değil, sadece, erkeklerinin katliamdan önce ormana kaçtıklarına ve hâlâ ortaya çıkmaktan korktuklarına inanmak isteyen bazı Srebrenica'lı kadınların tersine, sahte

Ostia, Saraybosna dahil en büyük belediyenin başkanı Hatidza Mehmedbasic. Solda, Parlamenter Mediha Filipovic.

Uzmanlar Bosna'nın savaş öncesi durumunun yarısı kadar yeniden inşa edilebilmesinin bile 2000 yılından önce tamamlanamayacağını söylüyorlar. Mostar'da bombalanmış bir Osmanlı köprüsünün yerine yapılan geçici köprü

- Barış anlaşmasının ikinci yılında, savaş sırasında yer değiştirmek zorunda kalan 2.7 milyon kişinin (BM istatistiklerine göre eski Bosna nüfusunun yarısından çoğu) 250 binden daha azı evlerine dönebilmiş.
- Ülke çapında konutların yüzde 60'ı yıkılmış ya da hasar görmüş.
- Soykırımla, savaş ve insanlık suçuyla itham edilen 75 kişiden yalnızca 7'si yargılanıyor.

umudu kabullenmek için çok fazla yaşamış.

Bugün sığınma merkezinde yaşayan ve savaştan önce çalışmayan kadınların mesleki eğitime ihtiyaçları var; Fikreta gibi pekçok kadın psikolojik yardıma da ihtiyaç duyuyor. Ne var ki, mesleki eğitim sağlanabildiğinde bile, savaş enkazı halindeki bu ekonomide girilebilecek çok az iş var. 19 yaşındaki Senada Velagic Tuzla'da IBM'in açtığı bir bilgisayar kursuna başlamak üzere. Kendisine, 15 yaşındaki kız kardeşine ve kronik kalp ve böbrek hastalığı olan annesine bakmak zorunda. Babası savaşın başlangıcında öldürülmüş. İki erkek kardeşi ise Srebrenica'nın düşüşünden beri görülmemişler. Benzer bir kursu bitiren 224 kişinin üçte birinden daha azının bir iş bulabildiklerinin farkında. Aynı zamanda, ABD çıkışlı Uluslararası Yardım Komitesi'nin bir programı çerçevesinde yaşlı dulları teselli etmeye yardım ediyor. Senada nın ücreti yiyecek olarak ödeniyor. Savaş sırasında iş bulma şansını elde eden Bosnalılar genellikle ya ücretsiz ya da yiyecek paketleri karşılığında çalışmışlar. Bugün kentte yaşayanların yüzde 60-80'i işsiz, kırsal alanda durum daha da kötü. Kadınlar Eski Yugoslavya'da yararlandıkları, devlet tarafından sübvanse edilen yiyecek, günluk çocuk bakımı, aile ödenekleri, doğum izni, sağlık hizmetleri gibi toplumsal hizmetlerin çoğunu da kaybetmiş durumdalar.

Savaş patladığında, Indiana Üniversitesi'ndeki işini bırakıp "Kadınlar Savaş Kurbanı Kadınlar İçin" örgütüne giren Profesör Rado Boric korkunç bir savaş travmasının varlığından söz ediyor: "İnsanlar gerçeklikle ilk kez yüzleşiyorlar. Toplu mezarlar yeni açılıyor. İnsanlar kayıp. Sığınmacılar evlerine dönmek istiyorlar ama dönemiyorlar. Erkekler ya öldüler ya da travma sonrası stres nedeniyle bunalım içindeler. İntihar, alkolizm, madde bağımlılığı ve eviçi şiddet had safhada." Boşanmalar da artmış durumda. Yalnızca Saraybosna'da, boşanma oranı savaş öncesinin sekiz katı. Profesör Boric, "Artık herkesin silahı var. Erkekler savaş alanından getirdikleri silahlarla kadınları tehdit ediyorlar" diyor. Boric yabancı yardım kuruluşlarının ve "uzman"ların fon sağlarken kendi kafalarından karar verdiklerini, gerçek ihtiyaçları gözönüne almadıklarını söylüyor. Buna bağlı olarak, örneğin psikolojik yardım fonları gereksiz görülürken, tamponun hiç kullanılmadığı bir kültürde, sığınmacılara büyük miktarlarda tampon dağıtılmış: "Sonra, hastahanelerde insanlar için antibiyotik bulunmazken, inekleri döllemek için tohum gönderdiler." Bosnalı bir politikacı durumu özetliyor: "Doktora ihtiyacımız olduğu sırada rahip gönderdiniz. Şimdi savaş bitti, rahibe ihtiyacımız varken siz doktor gönderiyorsunuz." (Bunun daha dramatik bir örneği, savaş sırasında Bosna'ya silah vermeyi reddeden ABD'nin, çatışma bittikten sonra Bosna'ya 400 milyon dolarlık silah ve Bosnalı askerlere bu silahları kullanmayı öğretecek uzmanlar göndermesi.) Boric BM ajanslarının iktidarı özellikle de kadınlarla paylaşmaya istekli olmadıklarını söylüyor. "Toplumsal cinsiyetle ilgili meselelerde sicilleri pek iyi değil." Boric gibi kadınlar Batılı şirketlerin küçük girişimleri yürütebilecek Bosnalı kadınlarla işbirliği yapmalarını istiyorlar. Bunun yerel düzeyde kadınları istihdam etmeye ve eğitmeye de yarayacağına inanıyorlar. "Krediye ve hammaddeye ihtiyacımız var; bilgi ve beceriye sahibiz. Destek istiyoruz ama sakat değiliz."

Buluşmamızdan bir gün önce Saraybosna'nın en büyük belediyesine başkan seçilen 41 yaşındaki ekonomist Halima Hadzijamakovic şöyle diyor: "Bizim en büyük kaynaklarımızdan biri buradaki yüksek eğitim düzeyi. Bosna'yı yeniden inşa etmek kadınlara düşecek çünkü çoğu kocalarını kaybettiler. Allahtan güçlü, çok yetenekli kadınlarımız var."

Kadınlar kırsal alanda bile bunu kanıtlamış durumdalar. Babunovici'de küçük bir kuzey cemaatinde yaşayan Hanifa Karic, evinin oturma odasında bir şeker küpü imalat şirketi kurarak girişimci yeteneğini ortaya koymuş. Savaş sırasında şeker fabrikalarının kapanması üzerine talebi farkeden Karic el üretiminde o denli başarılı olmuş ki artık mekanize olmaya hazırlanıyor. Müslüman olan Karic'in muhasebecisi bir Sırp. "Bir insana milliyetinden bağımsız olarak saygı göstermek gerekir" diyor. Karic bu bakımdan olağandışı değil. Savaş sırasında pek çok Sırp Bosna'da kalarak müslümanları Sırp askerlere karşı korumaya çalışmış ve bazıları ölmüş. Saraybosna kuşatmasının zirvesinde, kentte kalan 380.000 nüfusun yaklaşık 55.000'i Sırplardan oluşuyormuş.

41 yaşındaki Mira Bajer, Tuzla'da Bosna dili öğreten bir lise öğretmeni. Kocası Hırvat kendisi ise Sırp. Artan sayıda müslüman sığınmacı kente gelirken ve Sırp topları hergün Tuzla'yı hedef alırken, kocasıyla birlikte Tuzla'da kalmayı tercih etmişler. Savaş boyunca ikinci bir iş olarak, Müslüman kadın sığınmacılara yardım eden BOSPO adlı bir kuruluşta proje koordinatörü olarak çalışmış. Kocası Bosna ordusunda görev yapmış. Eski Yugoslavya dışında pek bilinmese de, savaş sırasında Bosna Savunma Kuvvetleri'nin üçte biri Sırp ve Hırvatlardan oluşuyormuş.

Bajer kocasının ve kendisinin tek örnek olmadıkları konusunda ısrarlı. Savaş öncesinde, Bosna'daki kent evliliklerinin yüzde 40'ının etnik bakımdan karışık evlilikler olduğunu söylüyor. Sosyalist Yugoslavya'da dinsel tetkik zaten yasadışıymış. Bugün bile, ergenlik çağındaki kızının müslüman bir erkek arkadaşı var. "BOSPO'da çalışmaya başladığım zaman, başlangıçta, çoğunluğu Srebrenica sığınmacıları olan kadınlara Sırp olduğumu söylemediğim doğru" diyor. "O sıralarda çok mutsuzdular. Sırp olduğumu söylemeden önce benim kim olduğumu bilmelerini istedim, sonra bunun bir önemi kalmadı zaten. Artık beni bir Çetnik olarak değil, bir kadın olarak görebiliyorlardı."

"Ben Sırpım, sen müslümansın, bunu kırmamız ve halklar arasında bir köprü oluşturmamız gerekiyor. BOSPO'daki kadınlara pek çok beceri kazandırabilirim; önemli olan bu, etnik kökenim değil."

***On The Issues*, Jan Goodwin**
Derleyen: Nesrin Tura

"Anarşistlerin kraliçesi Kızıl Emma"

Emma Goldman'ın öz yaşam öyküsünü anlattığı *Hayatımı Yaşarken*'in ikinci cildi (bu kez Emine Özkaya'nın çevirisiyle), Kaos-Metis ortak yayını olarak piyasaya çıktı. Bu cilt Emma'nın yaşamının 1909 yılı ile, hayatını yazmaya başladığı 1928 yılı arasındaki kesitini içeriyor.

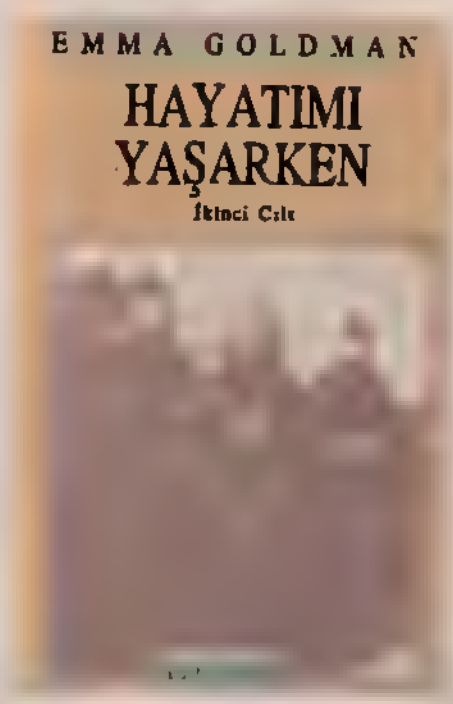

ABD'de ifade özgürlüğü, doğum kontrolü gibi alanlardaki mücadelelerin ve anarşistlere yönelik baskılara karşı örgütlenme çalışmalarının arasında, Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte savaşa ve zorunlu askerliğe karşı mücadele Emma ve arkadaşları için ön plana çıkıyor. Savaş sırasındaki ve sonrasındaki müthiş gericilik ve milliyetçilik dalgası, savaş karşıtlarına yönelik baskı, örgütlenmelerin parçalanması, yayınların dağıtılması ve tutuklamalara kadar gidiyor. Bu dönemin mücadeleleri ve ilerici, demokrat, sosyalist, anarşist olarak bilinen insanların yaşadıkları bocalamalar, savaş destekçisine, vatan savunucusuna dönüşüvermeleri Emma'nın canlı izlenimleriyle, önemli bir tarihsel döneme ışık tutuyor. Yeni bir cezaevi dönemin ardından, eski sevgilisi ve her zamanki hayat arkadaşı Saşa'yla birlikte Emma ABD'den sürgün ediliyor. Kovularak gitmek kötü belki, ama gericiliğin sardığı dünyada, Bolşevik devriminin yaşandığı "anavatan" Rusya Emma'nın önünde coşkulu bir yeni yaşam vaadi olarak uzanıyor: "Ah parlak rüya! Ah yakıcı inanç! Ah Matuşka Rossiya, Devrim'in acıları içinde yemden doğdun, Devrim'le çekişme ve nefretten arındın, kurtuluşun bütün insanlığı kucakladı. Rusyam, kendimi sana adayacağım!"

Umut, coşku, kendini ikna çabaları, yoldaşlarla ters düşmek pahasına Bolşevikleri savunmak için direnç, çelişkiler, acılar, hayal kırıklığı ve yeniden mücadele; bu kez o büyük umut ışığım boğduğu düşünülen Bolşeviklere karşı. Emma'nın devrimin alt üst oluşlarını ve iç savaşın yıkımlarını yaşayan Rusya'daki gündelik yaşamla ilgili izlenimleri gerçekten çarpıcı. Emma'nın tanıklık ettiği, -henüz sistematik olmasa da- partililerin edinmeye başladıkları ayrıcalıklar, kitlelerin yavaş yavaş politikadan ve toplumun yeniden inşası sürecinden uzaklaşmaları, muhaliflere yönelik tehdit ve baskı, sonradan yaşanan bürokratik yozlaşma sürecinin belki de ilk tohumları olarak düşünmeye değer. Günlük yaşamın yanısıra, Emma'nın izlenimleri Rusya'daki anarşistler, Machno hareketi, Kronstadt ayaklanması konusunda önemli bilgiler veriyor. Ancak o sırada ülkede yaşanan tarihsel bir takım olaylar ve daha bütünsel gelişmeler ya kısacık değinmeler halinde geçiştiriliyor ya da Emma'nın ilgi alanının tamamen dışında kalmış gibi. Örneğin, Yeni Ekonomik Politika nın (NEP) kabul edildiği 10. Kongrede alınan, eğilim ve hiziplerin yasaklanması kararından söz edilmiyor. Öte yandan, anarşistlerin talepleri ve mücadelelerine odaklanan Emma, başında Aleksandra Kollontay'ın bulunduğu ve o sıralarda yasaklanan İşçi Muhalefeti yle ilgili herhangi bir bilgi vermiyor. Emma'nın izlenimleri daha çok yaşadığı çevre ve hayatla sınırlı, kısmi ve öznel. Bu, söz konusu izlenimlerin değerini kesinlikle azaltmıyor ama, Troçki, Zinoviev gibi tarihsel kişiliklerin birer karikatür haline gelmelerine, Lenin'in bütün kötülüklerin başı bir "Big Brother" figürüne dönüşmesine neden olabiliyor tabii. Ayrıca Rusya'da yaşananlar, betimlemeler ve Bolşeviklerin hataları dışında, daha toplumsal ve tarihsel bir ölçekte açıklanmaya muhtaç kalıyor.

Pazartesi'nin 17. sayısında (Ağustos 1996), *Hayatımı Yaşarken*'in Metis'ten Beril Eyüboğlu'nun çevirisiyle çıkan ilk cildini tanıtırken, Goldman'ın yaşamı, mücadelesi ve kişiliğinin yanısıra feminizmine de değinmiştim. Anarşist feminizmin öncülerinden sayılan Emma Goldman'ın feminizminin ne yaşantısında ne de teorisinde sorunsuz olmadığını, kadınların ezilmişliğinden, erkeklerden çok, isyan etmedikleri için kadınları sorumlu tuttuğundan, kadınlarla girdiği üstü örtülü rekabet ilişkilerinden, kısacası Emma'nın feminizminin kadın dayanışması damarının oldukça zayıf olduğundan söz etmiştim; erkekler dünyasında sivrilmiş bir kadın olarak ödediği bedellerden de. Bunlarla yaşamının ilerki bölümlerinde yüzleşip yüzleşmediğini merak etmiştim. İkinci cilt merakımı giderdi: Emma'nın feminizminde, her türlü çalkantıya rağmen bir gelişme değil, bir gerileme var gibi geldi bana. Bu ikinci ciltte, Rusya'ya geri dönüşünden önce ABD'de sürdürdüğü doğum kontrolü mücadelesi dışında bir feminist mücadele görülmüyor. Bunun elbette çok anlaşılır nedenleri var. İç savaşın acılarını ve bir geçiş toplumunun sancılarını yaşayan Rusya'da, çok önemli toplumsal çalkantıların içinde buluyor Emma kendisini. Ancak, Rusya izleninileri arasında,, kadınların özgül durumuna ilişkin hemen hiçbir şeyin yer almaması yine de garip. Sonuçta, Ekim devriminin çalkantısı içinde, kadın-erkek ilişkilerinde, aile yapısında müthiş altüst oluşların, kadınlar açısından son derece önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem söz konusu. 17 Ekim 1918'de çıkan Aile Yasası ile eşler birbirine eşit kabul ediliyor, evlilik basit bir kayıt işlemine indirgeniyor, eşler kendi soyadlarını koruyabiliyorlar. Boşanma eğer eşlerin karşılıklı rızası söz konusuysa mahkeme kararı olmaksızın gerçekleşiyor. Evlilikte mal ayrılığı öngürülüyor. Evlilik dışı çocuklar diğerleriyle eşit haklara kavuşturuluyor. En önemli değişikliklerden biri ise. Emma'nın da ABD'de mücadelesini verdiği bir şeyin gerçekleşmesi, kürtajın serbest bırakılması. Bugün için bile oldukça ileri olan bu kazanımlar dünya tarihinde ilk kez yaşamvor ve bunların hiçbirinin Emma'nın hayatının ikinci bölümünü içeren 550 sayfada üç satırı bile haketmemiş olması en azından şaşırtıcı. Şaşırtıcı olan bir başka nokta ise, Clara Zetkin, Aleksandra Kollontay gibi Rusya'da kadın mücadelesinin önde gelen isimleriyle tanışma imkânı bulan Emma Goldman'ın, bu kadınların ne düşüncelerinden ne de o sıradaki faaliyetlerinden neredeyse hiç söz etmemiş olması (Kollontay'ın giyimi kuşamı, zerafeti, güzelliği evinin nasil döşendiği vb. konusundaki ayrıntılar bir yana!).

Bu ikinci cilt de birincisi gibi, insanların ve olayların hızlı bir resmi geçit yaptıkları, kronolojik, düz bir çizgi izliyor. Geriye bakarken yalnızca nostaljik denebilecek bakışlar; belirli sınırları aşan iç hesaplaşmaların, sorgulamaların yer almadığı, bugüne ve yarına, ama yarın dedimse, sanki en çok bir ay sonrasına dikilmiş bakışlar. Hareketli, pragmatik, günü kurtaran bir yaşamın hızı içinde, en tarihsel olaylar söz konusu olduğunda bile, telaş içinde koşarken derlenmiş öznel, parça parça izlenimler ve bunların sanki hiçbir değişim yaşamaz gibi görünen teoriye acilen eklemlenmesi. Kimbilir, belki bütün bunlar haksızlık. Belki de Emma Goldman bu değil de, kendini iyi ifade edemeyen kötü bir yazar. Anna ne olursa olsun, çok önemli tarihsel olayların, onları etkileyen, değiştiren bir tanığı.

Nesrin Tura

Ne iş hoca?

Işıl Dirican'ı belki hatırlarsınız. Kendisiyle röportaj yapmıştık, resim yapıyor ve hayatını garsonluk yaparak kazanıyor. Işıl, tanıdığı, saygı duyduğu ressam Mehmet Güleryüz'ü Kral TV'deki bir klipte görünce aşağıdaki yazıyı kaleme almış.

Bir sabah uyandım (öğleden sonra 14.30 gibi) hayatım değişti sandım. İçinizde garson olanlar bilirler uzun süre bu işte yani gece işinde çalışanlar başka türlü sanal bir hayatla karşılaşır. Yanı gecenin alkol, duman kahkaha kokan teni insanı yanıltır. Bizim bankaların açıldığı saatlerde eve gittiğimizi en çok çalgıcılar bilir. Belki onlar da olmasa gündüzcülerden kimsenin yaşadığımıza dair (eve sağsalim gitmek) fikri yoktur. Eğer geceyle ilgili bişeyler sorsanız şıp diye bilebilirim ama gündüze (şu aralar dahil) çok acemiyim.

Geçen gün (o sabah) alışkanlıkla Kral T.V'yi açtım. O da ne? Sevgili hocamız, pirimiz tek dayanağımız Mehmet Güleryüz'ün tüfekle tepeden aştığım görmesem kimse bana inandıramazdı. "Acaba Akademi hocalarına kızıp tüfeğini alıp hepsini hadi ordan resim öyle yapılmaz diye kovalıyor mu?" diye düşündüm. Hayır, diğerlerini tanımıyorum, en çok sevdiğim atları bile.

Şimdi bunu bir bana açıklasın herkesin anlıyabileceği (yani benim de) dilde. Bu adam ne yapıyor; sakın bana para için dizi çekiyor demeyin. Para için neler yapıldığını ben biliyorum. Arkadaşlarım çöpten kola kutularım toplayıp satıyor. Ben altı ay soğan doğradım (en ağlamak istemediğim dönemde) ucuz bir lokantada. O gün aldığımız şeyin adı para çünkü bizi öbür güne taşıbilen en önemli şey.

Gerçi Mehmet Güleryüz hiç hocam olmadı ama hep olabilirdi. Çünkü resmi çok iyi hani dersin ya adam doğuştan ressam. İnsanı ezen, küçülten resim ateşi var. Tamam kadınlara fazla düşkün ama buna da ahşılabiliniyormuş. Ahlâk bizim işimiz değil. Ne haddimize, biz gözü bağlı kemancılarız alemde.

Bunun üzerine onun öğrencisi olmuş benim kadim bir arkadaşımı aradım, o da şaşkın. Asistanım aramış görüşmek istemiş. Asistanı demiş ki Hoca film işine girdi. Böyle bir lafm arkasından benim aklıma piyasaya kutu kutu film satıyor geldi.

Şimdi biz hasretle hocayı arayıp şey demek istiyoruz, "Hoca biz de film işine girmek istiyoruz, acaba bunun için kaç sergi açıp, yurt dışında ne kadar sürünmemiz gerekiyor?"

Ben artık bir Mehmet Güleryüz posteri alıp Brad Pitt'in yanına asmak istiyorum. Şöyle havuzdan çıkmış ıslak derin bakışlı olanlarından. (öyk!)

İşte o zaman nasıl bir dünyaya uyandığımı daha iyi anhyabilirim. İçimdeki resim yapmaya dair fikirleri bir yana atıp, Etiler'deki barlarda çalışıp beni keşfedecek klip yönetmeniyle karşılaşacağım günü hasretle bekliyebilirim.

Aslında bunların hiçbirine kızmamam gerektiğini biliyorum ancak aynı hocalar bana böyle şeylere kızmam gerektiğini söylemeselerdi belki bu lanet yazıyı da yazmayacaktım. Görüp ceryana çarpılmış gibi olduğum herşeyin sorumlusu yine bunu yapan insanların bana öğrettikleri olmasa şu anda huzurlu olabilirdim.

İki tablo, iki kadın

Floransa'lı Lisa ve Mihrap'taki Kadın. İkisi de yalnız ve hüzünlü. İkisinin üzerine de yaşadıkları çağın gölgesi düşmüş. Öte yandan ikisi de canlı ve yaşamsal; yüzyıllık, beş yüzyıllık bir yaşam. İkisinde de hamilelik söz konusu: Mihrap'taki kadının ikicanlı olduğu açıkça belli, Lisa'nınki bir söylence...

Sanat dünyasındaki bir inanışa göre, sanatçı resmini yaptığı kişinin ruhuna bürünürmüş. Bu doğruysa, bu iki kadın da ressamlarının tüm benliğini ele geçirmiş olmalılar. Çünkü bu iki kadm betimlemesinde de salt kadın olmayı aşan androjenik bir boyut var. Bilgisayar çözümlemelerinde, Lisa'nın yüzünün Leonardo da Vinci'nin yüzüyle tıpatıp çakışmasında olduğu gibi...

Mona Lisa'yı tüm dünya tanıyor ve hâlâ gizlerini çözmeye çalışıyor. Diğeri ise, ne Mona Lisa ne de Osman Hamdi'nin diğer tabloları kadar ünlü olamamış bir yapıt: Mihrab. 1901'de yapılmış ve o günden bu yana saklı ve sakıncalı tutulmuş, gümşığına her çıkmaya kalktığında da taciz edilmiş. O yüzden bir yaralı laik ve mahçup feminist.

Benim bu resimle tanışmam bir üniversitenin depolarından birinde oldu. Ünlü bir iş adamına ait sanat vakfının açtığı bir sergide Osman Hamdi'nin diğer tablolarıyla birlikte "Mihrab"ın da tıpkıbasımı sergilenmiş, hemen ikinci gününde de genç, sakallı, fanatik müslümanlar tarafından tahrip edilmişti. Bir tablonun "dövülmesi"ne çok üzülen bir kız çocuğu onu "kurtarıp" saklamış...

Mihrab'ın suçuşu: başı ve göğüsleri açık bir genç kadının, mihrapta, bir rahlenin ve yerlere saçılmış kitapların üstünde, dimdik oturuyor. Mihrap imamlık edene ayrılmıştır; imamlık erkeğe özgüdür. Tablonun ikinci ve asıl suçu, bir kadının mihrapta resmedilmesinden daha ağır: Yerdeki, kadının ayakları dibindeki eski yazı kitapların kutsal metinler olma olasılığı taşıması... Çocuk taşıyan bir kadın, biraz Arap, biraz Hintli, biraz Kürt bir kadın, caminin ayrımcı bir bölümünde, kutsal kitapların konduğu bir rahlenin üstünde, gözleri kor gibi, bedeni dimdik, kadınlıkanahk gururuyla oturuyor; Hamileler cesur kadınlardır ama Osman Hamdi daha cesur bence. Ya da, söylendiği gibi modeliyle bütünleşmiş bu resmi yaparken...

Sanatsal boyutu bir yana, bu tabloda beni heyecanlandıran şey, kullanılan simge: Alıştığımız hamile giysilerine benzemeyen şık, sarı giysiler içinde, sevginin, mutluluğun, gücün, önemli olmanın, cesaretin, tekbaşınalığın, kadınlığın, doğurganlığın, güzelliğin, dinginliğin ve meydan okumanın simgesi bir kadın...

Mona Lisa'mn ünlü tebessümünün yorumlarından biri de hamile olduğu ve analık gururuyla gülümsediğidir. Bu iki kadının aralarında başka benzeşen farklılıklar var: İkisi de hayal gücümüzü harekete geçirir, çözümlenmek ister. Ama mihrap fazladan dünya görüşümüzü de kamçılar... İki kadın da günlük yaşamın dışında, ev dışında resmedilmiştir. Fonlar ikisinde de çarpıcı: Lisa arkasına doğayı, rönesansı; diğeri camilerin önemli bir bölümü olan mihrabı almış... Lisa'da uyum, mihraptaki kadında uyumsuzluk ve çatışma var. Elleriyle rahlenin kenarına sıkı sıkı tutunmuş, Lisa'nın ünlü elleri gibi içe dönük değil. Kocaman kara gözleri, kara kaşları var. Lisa'nın kaşları ise günün modasına uygun olarak tümüyle alınmış... Ve Lisa gözlerimizin içine bakar, mihraptaki kadın gibi uzaklara değil: bu yüzden de bizi gözleriyle takip edebilir. Mihraptaki kadının pırıl pırıl bakışlarına karşı, Lisa'nınkiler yumuşak, biraz da alaycıdır.

ıkisine de öyle çok duygu, sevgi duygusu, ulaşılmazlık, derinlik, çözümlenebilirlik yüklenmiş ki, elimde olmadan bu iki kadın ressamlarının nesi oluyordu acaba diye düşünüyorum. İki resim de bir ölçme aracı gibi: Doğmamış bebekleri, bebek taşıyan kadınları, hayranlık duyulan kadınları, sanata ve sonsuzluğa taşman kadınları, sanatçının arayıp bulduğu insan malzemelerini ve tüm bunlara taraf olmayı ya da karşı ve saldırgan olmayı ayırdediyor birbirinden. Sanatın işlevi de bu değil mi zaten?

Suna Karaküçük

Red Kit ve kadınlar

Söz konusu olan Red Kit ise "kalmak", geçici bir eylemdir daima... Bir kadın da kök salmasını sağlayamaz onun. Aşık olmaz, kimse başını döndürmez. O zaman düşündüm, sahi, âşık olunacak kadınları geçtim, ya diğer kadınlar? Red Kit serüvenlerindeki kadınlar kimdir? Üşenmedim, oturdum, inceledim. İki tane kadını konu alan hikâyeler seçtim sizler için...

Red Kit'i sever misiniz? Ben de... Bütün maceraları ciltlenmiş durur hâlâ kitaplığımda... Çocukluğum, ilk gençliğim boyunca defalarca okudum onları. Nicedir uzaktım ama... Galiba bir büyüğümüzle aynı aşkı paylaştığımızı öğrendiğimden beri... Ama geçenlerde tekrar elime aldım ve yeniden etki alanına giriverdim onun... İlk maceranın sonunda da gülümseyerek hatırladım; beni en çok her serüvenin sonundaki kare etkilerdi. Gözümü diker, uzun uzun bakardım o son kutucuğa... Red Kit orada hep giderdi. Atının üzerinde koyu bir gölge olarak batmakta olan güneşe doğru sürerdi atını. Yorgun ama mutlu olduğunu sezerdim. Sorunları çözmüş, görevini yerine getirmiş, yola koyulmuş olurdu. Şarkı söylerdi bir yandan: "Ben yalnız bir kovboyum, çok çok uzundur yolum..." Fon hiç değişmezdi. Bir iki ayrıntı eklenir ya da çıkardı o kareden. Bu bazen iri bir kaktüs olur, bazen uzayıp giden telgraf direkleri, bazen de iri bir ağaç gölgesi. Ve Red Kit hep giderdi... Birkaç sayfa geride kalmış kalabalıklar, kavgalar, büyük problemler sanki hiç yaşanmamış gibi, onca badireyi bir başkası atlatmış gibi, belki de bütün macera boyunca çizilmiş tek sakin ve huzur bulmuş o son karede, ıssızlıklara doğru mahmuzlardı Düldül'ü... Çoktan geçmiş zamana karışmış tozlu kasabaları, oradaki insanları ve onca cazip teklifi geride bırakır, çoğu kez kimselere sezdirmeden yok olurdu. Sadece o son karede biz şahit olurduk gittiğine... Yalnız ve bir o kadar da özgür... Söz konusu olan Red Kit ise "kalmak", geçici bir eylemdir daima... İnsanlık için, ya da ulvi bir amaç için, belirli bir zaman kalır Red Kit... Ama o da, biz de biliriz ki, nasılsa gidecektir. Bütün hikâye o son büyülü karede durulacak, Red Kit istediğine, aslında hep onun olana, kısa bir süre için ayrı kaldığı yalnızlığına kavuşacaktır.

Bir kadın da kök salmasını sağlayamaz onun. Aşık olmaz, kimse başını döndürmez. O zaman düşündüm, sahi, âşık olunacak kadınları geçtim, ya diğer kadınlar? Red Kit serüvenlerindeki kadınlar kimdir? Üşenmedim, oturdum, inceledim. İki tane kadın konu alan hikâyeler seçtim sizler için (zaten toplamı beşi geçmez); birincisi: Sarah Bernhardt...

Bilirsiniz, efsanevi bir kadındır Sarah... Nâm-ı diğer "Tanrısal Sarah". Belki önce kısaca ondan söz etmekte yarar var... Sarah Bernhardt, bir dönem Avrupa'yı birbirine katmış bir sanatçı. 1905'de, yani altmış yaşındayken bir sahne kazasında incinen dizi düzelmez ve kangren olur. 1915'de kesilir bacağı... Ama bu, hayata tırnaklarıyla sarılmış kadını durdurmaya yetmez. 1. Dünya Savaşı sırasında cephedeki askerleri tekerlekli sandalye ile ziyaret eder, Amerika'ya son turnesini yapar, döndükten sonra da oturarak oynayabileceği rollere çıkar. Onun sakatlığına uygun yeni oyunlar yazılır ve son filmini tamamlayamadan ölür Sarah Bernhardt. Ardında zor geçmiş bir çocukluk, kırık aşk hikâyeleri, pekçok oyun, başdöndürücü bir yaşamın yanısıra, bir roman, bir otobiyografi, tiyatro üzerine yazılmış *Tiyatro Sanatı* adlı eserler bırakan, üstüne üstlük resim ve heykel de yapan Sarah, bakın Morris'in çizgileriyle nasıl şekillenmiş...

Öykü, onun bir Amerika ziyaretini konu almış. Sarah, bir turneye çıkacaktır ve Red Kit de onu korumakla görevlidir. Bütün yol boyunca, trende, vapurda, konakladıkları yerlerde pek çok badire atlatırlar. Red Kit hep çok saygılıdır Sarah'a... O yabancısı olmadığımız, Red Kit'e özgü, hafif alaycılıkla harmanlanmış bir saygıdır bu. Ama biri vardır ki, Sarah'm peşindedir ve niyeti kötüdür. Hikâye ilerler, gittikleri yerlerden birinde, Sarah'm anlaşması iptal edilir ve revü kızları programa konur. Ama Sarah'a bir şans tanır organizatör... Bir yarışma düzenler. Kim daha iyi yemek yaparsa, kim daha iyi ve hızlı örgü örerse, o program yapacaktır. Sonunda Sarah ve kızlar berabere kalırlar ve aynı sahneyi paylaşırlar. Hikâyenin finalinde anlaşılır ki. Sarah'ı öldürmeye gayret eden o gizli düşman, ABD Başkanı'nın kara kuru karısı değil miymiş? Ve kadın, kocasının Sarah'a gösterdiği ilgi yüzünden gözünü karartmamış mı? Eh, bu noktada kim olsa, "Yani bu kadınlar da az değil yani" der doğrusu...

Gelelim diğer hikâyeye... Bu da; Kalamiti Ceyn.

Hepiniz tanırsınız Kalamiti'yi. İncecik, kovboy kostümleri içinde, uzun çehreli, çirkin bir kadın... Güçlü ve iyi silah çeken... Kötülerin karşısında, dolayısıyla Red Kit'in yanında... Birlikte kızılderililere silah satan haydutlara karşı mücadele verirler ve elbette kazanırlar. Okudukça anlarız ki, küçüklüğünde diğer kız çocuklarına benzemeyen bir çocuk olmuştur Ceyn... Evde "Rodeoculuk" oynayıp küçük danayı yakalamış, bu arada etrafı savaş alanına çevirmiş, kendini oyunlarına almayan besili oğlanları tepelemiştir. Hep yakası açılmadık küfürler savurur. Öyle ki, erkeklerin bile yüzü kızarır onun küfürlerini işitince. Sigara içmez, hafif gelir. Onun yerine tütün çiğneyip sağa sola tükürür. Sanki erkeklere mal edilmiş davranış biçimlerini benimseyerek onların dünyasında kabul görmeye çalışan biridir Ceyn. Bu nedenle de Red Kit'in dostluğuyla ödüllendirilir. Hikâyenin sonunda, Kalamiti Ceyn de, tıpkı Red Kit gibi gider. Bir yol ayrımında, "erkekçe" tokalaşır ve ayrılırlar... Ve ben, nedense bir hemcinsimin başarabildiği bu gidişe hiç sevinemem..

Anlattıklarım, konu başlığı olan kadınlardı. Eğer böyle ise, hikâye bir kadın üzerine kurulmuşsa, o zaman diğer kadınlar da sokuluyor içeriye.. Morris'in aklına mı geliyorlar desek. Bir de kadınların şöyle bir görünüp kaybolduğu, sadece hikâyeye biraz renk katmak, hayatta da var olduklarını inkâr edememek gibi gerekçelerle yer aldıkları serüvenler var... Onlarda durum daha içler acısı. Çabucak anlarız ki, kadınlar ya "erkek"tir Red Kit'te, ya da "erkeğe muhtaç." Kötü birer kopya olarak çizilirler... Ellerine bir tencere, bir çocuk, asılacak bir gömlek tutuşturulmuş, yapıştırma bir gülümseme gibi dururlar tek tük karelerde. Oysa Red Kit ne kadar sahicidir değil mi? Atının üzerinde duruşu, bara dayanışı, gülüşü, kavgası, esprileri hiç yadırgatmaz bizi. Kalenderliğini, geniş yürekliliğini, soğukkanlılığını (kendi adıma bir de özgürlüğe olan tutkusunu) severiz onun... Tamam, o bir kahraman ve sevimli olmak zorunda. Ama ben de çok bir şey istemiyorum ki... Dileğim kadınların da diğer bir görünüp bir kaybolan kızılderili, araba sürücüsü, ya da mezar kazıcısı kadar inandırıcı olması. O kadınları biraz daha "kendim" gibi hissetmek. Abarttığımı düşünmenizi istemem. Bakın hikâyelerden seçilmiş bir kaç kadın cümlesi:

"Bay Casey, bizimle sebze çorbası içmeye ne dersiniz?"

"Şimdi sıra dansa geldi. Benimle ilk dansı yapar mısınız Bay Red Kit?" (Vallahi bravo!)

(Kocasına -Bu sırada erkekler kasabanın kadermi değiştirebilecek bir konuyu tartışmaktadırlar.) "Vernon sakin ol, sinirlenince ülserin tutar biliyorsun."

"Kavgayı kesin de kahvaltıya gelin hepiniz. Çay demlendi."

Benzer örnekleri çoğaltmak mümkün.

Sakın beni yanlış anlamayın. Ben hâlâ Red Kit'i çok seviyorum. Tabii Morris'i de. Bana yaşattıkları neşeli zamanlar için müteşekkirim ikisine de. Sadece biraz beyin cimnastiği yapmak istedim o kadar.

Beni güldüren bir çelişki ile bitirmek istiyorum Sevgili Red Kit'i ve kadınlarını. Bir hikâyede posta arabası soyulur, arabadaki kadın çığlıklar atarak korku içinde yanındaki erkeğe sarılır. Bir başka hikâyede ise yine posta arabası soyulur ve başka bir kadın bu kez elindeki tava ile (nereden bulduysa) soyguncuları kovalar. Kendimi o kadınların yerine koyuyorum da, ikisine de benzemediğimi görüyorum. Böyle bir durumda yapacağım tek şey, kötü şansıma söylenmek, bu arada da bana ait nelerle vedalaşmak üzere olduğumu hesaplayarak akılcı bir çıkış yolu aramak olurdu..

Peki ya siz... Siz ne yapardınız sahi?

Cahide Birgül

ajanda

KONSER

• Rumelihsarı Konserleri
2-3 Ağustos, Yaşar
4 Ağustos, Gürol Ağırbaş
5-6-7 Ağustos, Çelik
8 Ağustos, Timur Selçuk
9-10 Ağustos, Leman Sam
11-12 Ağustos, Arif Sağ, Belkıs Akkale
13-14 Ağustos, Nükhet Duru
15-16-17 Ağustos, Emel Sayın
18 Ağustos, Mustafa Sandal
19 Ağustos, Yeni Türkü
20-21 Ağustos, Aşkın Nur Yengi
22 Ağustos, Göksel
23-24 Ağustos, Candan Erçetin
25-26 Ağustos, Sibel Can
27 Ağustos, Kerem Görsev
28-29-30 Ağustos, Sertap Erener
31 Ağustos, Sezen Aksu.

• Açık Hava Tiyatrosu
15-16-17 Ağustos, Nilüfer
22-25 Ağustos, Sezen Aksu.

• Tuzlu Nehir Beşlisi
30 Ağustos 1997 Cumartesi
Saat 14.00 ve 20.00
Tarihi Darphane Kültür Merkezi.

GEZİ

• Gezievi Gezileri
Günübirlik Geziler
2 Ağustos Serindere
3 Ağustos Kurtköy, Kirazdere
9 Ağustos Doğançay
10 Ağustos B. Kumlu geçişi
16 Ağustos Nüzhetiye
17 Ağustos Soğukdere, Kazandere
23 Ağustos Sülüklü Göl
24 Ağustos Karpuzdere, Erikli Yaylası
31 Ağustos Fevziye Deresi
Haftasonu Gezileri
1-3 Ağustos Kaz Dağı
8-10 Ağustos Uludağ, Cunda Adası, Safranbolu, Yörükköy
15-17 Ağustos Gürleyik Kanyonu Kampı, Gökçeada (Festival)
22-24 Ağustos Uludağ, Assos, Samanlı Dağı Geçişi
29-31 Ağustos Bozcaada
Haftalık Geziler
1-10 Ağustos Köprülü Kanyon (Rafting)
2-10 Ağustos Kaçkar Geçiş
8-17 Ağustos Bolkarlar
16-24 Ağustos Kaçkar Geçiş
22-31 Ağustos Aladağlar
30-7 Ağustos Kaş, Kekova
Gezievi 1. Yıl Kutlamaları
Karma Fotoğraf Sergisi, Gezievi Gezginleri
Dia Gösterisi "İpek Yolu'nda Son Kervan" Arif Aşçı.

• Göçerler Gezileri
Yaz gezileri
30-31 Ağustos Bozcaada gezisi (Bozcaada kalesi, taş evler, çiçekli sokaklar, kumsal, deniz, üzüm ve şarap vaadediyorlar)
Haftalık geziler
2-10 Ağustos Barhal (Artvin), Ayder (Bize) Geçişi
19-17, 16-24, 23-31 Ağustos Kaçkar Yaylaları
Telfaks: (0216) 414 44 74, 336 58 43, 347 62 97.

• Günbatmadan Ltd. etkinlikleri
Binicilik eğitimi
Binicilik yaz okulu
Atlı gezi
Atlı safari
Binicilik oriyantasyon
Kolay yürüyüşler
3 Ağustos Kazandere
9-13 Ağustos Nüzhetiye
17 Ağustos Çiğdem Yaylası
24 Ağustos Serindere
30 Ağustos Balıklı Yayla
Günubirlik yürüyüşler
2 Ağustos Sansarak
3 Ağustos Sıcakdere
9-13 Ağustos Kuzuluk, Değirmen Çayırı
16 Ağustos Darıdere
23 Ağustos Maden Deresi
24 Ağustos Sıcakdere
30 Ağustos Menekşe Yaylası
Günbatmadan Macera
2-3 Ağustos Sansarak Geçidi
9-13 Ağustos Kız Kulesi
16-17 Ağustos Serindere
24 Ağustos Soğukdere
30 Ağustos Kanlıçay
16-17 Ağustos Dolunay'da Durusu'da Kamp ve Gece Yürüyüşü
Kano Gezileri
3 Ağustos Aynalı Sazan Koyu
10 Ağustos Nilüfer Koyu
17 Ağustos Uzun Çayır
24 Ağustos Çakal Korusu
31 Ağustos Nilüfer Koyu
Kano Safari
3 Ağustos Beyaz Burun
10 Ağustos Ümit Burnu
17 Ağustos Kadırga Koyu
24 Ağustos Kumluk
31 Ağustos Ümit Burnu
Durusu'da hafta sonu kampı
Tel: (0212) 293 04 38.

• Fotoğrafevi Gezileri
9-17 Ağustos Kaçkar Yaylaları
16-24 Ağustos Kelebekler Vadisi, Kaçkar Geçişi
23-31 Ağustos Kayaköy Fotoğraf Kampı
Pazar yürüyüşleri
3 Ağustos Kerpe
10 Ağustos Erikli Şelalesi
17 Ağustos Darıderesi
24 Ağustos Çalderesi
31 Ağustos Madenderesi

Faruk Akbaş, Fotoğrafevi

Haftasonu Kampları
9-10 Ağustos Ilgaz Dağı
23-24 Ağustos Edremit Güre Sarıkız Festivali
Haftalık aktif geziler
2-10 Ağustos Gökova Safari
9-17 Ağustos Kaçkar Yaylaları
16-24 Ağustos Kelebekler Vadisi, Kaçkar Geçişi
23-31 Ağustos Kayaköy fotoğraf kampı
Yurtdışı
İran, Pakistan, Hindistan, Nepal
1-31 Ağustos, 20 Ağustos-20 Eylül,1 Ağustos-20 Eylül
Tel: (212) 251 05 66.

HAFTALIK FESAT

●Halil İncesu ●**Erdal Belenlioğlu**●Altay Martı **Mustafa Bilgin**●Hacer Yıldırım ●**Abdulkadir Çiçek**●Abdülkadir Tamer ●**EmekcanTülüş** ●Kemal Urgenç ●**Tomris Özden**●Oğuz Gürel ●**Rahmi Batur** ●Ümit Kıvanç●**Sarkis Paçacı** ●Aydın Engin ●**Demet Demir** ●Muhammet Şengöz ●**CanolKocagöz** ●Jaklin Çelik ●**A.Kemal Yılmaz** ●Şanar Yurdatapan ●**Ömürden Bakaçhan**●Nevzat O. Gün ●**Semra Can** ●Mesut Kara ●**Sezai Sarıoğlu**

HER CUMA **FESAT** GÜNÜDÜR

PANO

• 12 Temmuz 1997'de Kadıköy'de yeni bir Cafe-Bar açıldı. Artık gideceğiniz eğlence yerlerinin arasına Hercai Cafe-Bar'ı da katabilirsiniz. Gitmek isteyenler için: Caferağa Mahallesi, Dumlupınar Sokak, No:21 Kadıköy.
(0216) 414 28 26.

• Bodrum'un merkezinde, iki oda bir salon, havuzu ve sıcak suyu olan kiralık dubleks villa. Temiz ve rahat bir yere ihtiyacınız varsa fiyatı da çok uygun.
(0252) 394 31 27

• ÖDP. Kağıthane ilçesi ihtiyacı olan çocuklar için okul ihtiyaçları kampanyası başlattı. Eğer çocuklarınızın kullanmadığı önlük, çanta, kitap, defter, kalem gibi eşyaları varsa siz de bu kampanyaya katılarak, ihtiyacı olan çocuklara yardımda bulunabilirsiniz. Siz sadece verilecek telefonları arayın, vereceğiniz eşyalar sizden alınacaktır.
(0212) 233 10 30

• İki aylık dört tane kedi yavrusu kendilerine sıcak birer yuva arıyor. Terbiyelerini almış, temiz ve sevimli kedi yavrularından almak isteyenler *Pazartesi*'den Ayşegül'ü arayabilirler.
292 07 47-39.

ABONE OLAN MUTLU OLUR (BİZ DE!!!)

Pazartesi'ye abone olursanız mutlu olursunuz! Her sayı bayiye geldi mi, gelmedi mi stresini yaşayacağınıza ***Pazartesi*** ayağınıza kadar gelir. Az mutluluk mu? Hem dergiye olur da zam gelirse, siz muaf olacaksınız. (Abone olursanız ayrıca bizi de mutlu edeceksiniz.)

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU
Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 1.200.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 600.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 50 DM, altı aylık: 25 DM
Döviz hesabı: Asuman Bayrak, Türkiye İş Bankası, Taksim Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1052 / 30100 / 3184936

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay **Pazartesi**'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan kadın Vakfı Frauen-Anstiftung (FAS) destek vermektedir.

Osmanlı'da kadın işçiler

- **1913-1915 arasında Osmanlı sanayinde en kâr getiren sektörler, gıda, dokuma, tütün gibi kadınların ve çocukların yoğun olarak çalıştıkları sektörlerdi.**
- **Buralarda, 12-14 saat gibi sürelerde, ayda ortalama 24 gün civarında, rutubetli, havasız, ahır gibi yerlerde çalışılmaktaydı.**
- **İstanbul tütün fabrikasında çalışan kadınlar arasında verem, sarılık yaygındı. Küçük yaşta işe girenler ya 20 yaşında adet görüyor, ya da hiç görmüyorlardı.**
- **Kadın işçiler, erkek işçilerin yaklaşık üçte biri kadar ücret alıyorlardı.**
- **Erkek işçilerin 1895'ten itibaren örgütlenmelerine rağmen kadın işçilerin örgütlenip sendika kurmaları mümkün değildi. Kadınların örgütlenmesi kocalarının da işine gelmemekte ve bu durum sermaye sınıfının ekmeğine yağ sürmekteydi. Hattâ, kadınları işe yönlendirmek, "namuslu ve iffetli" çalışmalarını sağlamak amacıyla sadece erkekler tarafından kurulan dernekler vardı, mesela Kadınları Çalıştırma Cemiyeti İslamiyesi.**
- **Ama Kavala ve Drama'daki 14 bin tütün işçisinin katıldığı grevde, kadınlar grev komitelerinde yer almışlardı.**

(Tarihten)

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Her gün büroda olanlar: (Yazı Kurulu) Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Nesrin Tura. (Görsel Yönetmen) Semra Emre. (Arşiv) Ayşegül Ulus. (Halkla İlişkiler) Aşkım Tekgül. Sadece Pazartesi Günü Gelenler: (Yayın Kurulu) Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Füsun Özlen, Gülnur Savran, Handan Koç, Meltem Ahıska, Minu İnkaya, Nermin Coşkun, Nural Yasin, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu. Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Günü saati belli olmayanlar (Çizerler): Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Ramize Erer, Semra Can. (İllüstratör): Rana Mermertaş
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel: (0212) 249 59 59, 292 07 39, 292 07 47
Ankara Büro: Konur 2 Sokak, 53/ 10.
Tel: (0312) 419 09 95
Baskı: Özer yayıncılık Ltd. Şti., Hadımköy, İstanbul.
Dağıtım: Bir-Yay.